

UNIVERZITET CRNE GORE
INSTITUT ZA STRANE JEZIKE

Milena Tomašević

**PREVOĐENJE LEKSIKE IZ OBLASTI ZAŠTITE AUTORSKIH
PRAVA U INFORMACIONOM DRUŠTVU**
-MAGISTARSKI RAD-

Podgorica, 2009. godine

UNIVERZITET CRNE GORE

PODACI I INFORMACIJE O MAGISTRANTU

Ime i prezime: Milena Tomašević

Datum i mjesto rođenja: 07.11.1985, Podgorica, Crna Gora

Naziv završenog specijalističkog studijskog programa i godina diplomiranja:

Specijalistički studij prevodilaštva, Institut za strane jezike, Podgorica, 2008.godine

INFORMACIJE O MAGISTARSKOM RADU

Naziv postdiplomskog studija: Magistarski studij prevodilaštva

Naslov rada: Prevođenje leksike iz oblasti zaštite autorskih prava u informacionom društvu sa engleskog na crnogorski jezik

Fakultet/Akademija na kojem je rad odbranjen: Institut za strane jezike

UDK, OCJENA I ODBRANA MAGISTARSKOG RADA

Datum prijave magistarskog rada: 15.10.2009. god.

Datum sjednice Vijeća univerzitetske jedinice na kojoj je prihvaćena tema: 27.02.2009. god.

Komisija za ocjenu teme i podobnosti magistranta:

Doc. dr Igor Lakić

Doc. dr Vesna Bulatović

Doc. dr Nataša Kostić

Mentor: Doc. dr Nataša Kostić

Komisija za odbranu rada:

Doc. dr Igor Lakić

Doc. dr Vesna Bulatović

Doc. dr Nataša Kostić

Datum odbrane: 28.12.2009. god.

PREDGOVOR

Predmet istraživanja ovog rada su leksički ekvivalenti u oblasti zaštite autorskih prava u informacionom društvu, koji sve više dobijaju na značaju sa razvojem novih tehnologija i usložnjavanjem i širenjem pravnog sistema Evropske unije. Budući da brojni termini iz oblasti informacionih tehnologija na engleskom jeziku nemaju svoje formalne korespondente na crnogorskom, u ovom radu dajemo prijedloge kako da se osmisle valjana prevodna rješenja u vidu prevodnih ekvivalenata, koja će biti upotrebljiva u daljem prevođenju tekstova ove tematike.

Ovaj rad je namijenjen stručnjacima iz oblasti zaštite autorskih prava i informacionih tehnologija, prevodiocima pravnih akata Evropske unije, laicima, ali i nosiocima autorskih prava i svima onima koji žele da zaštite svoje intelektualno stvaralaštvo. Osim upoznavanja sa tekstom prevoda i glosarom koji pojašnjava i nudi prevodna rješenja, u radu dajemo analitički pristup za koji se nadamo da će poslužiti kao model za razmišljanje i istraživanje pri daljem prevođenju u ovoj oblasti. Imajući u vidu da su informacione tehnologije oblast koja počiva na engleskom jeziku i da su stručnjaci koji se bave informacionim tehnologijama uglavnom upućeni na ovaj jezik, ovim radom im pružamo podsticaj da približe informaciono društvo široj publici. Cilj ovog rada je da doprinese ujednačavanju terminologije u oblasti informacionih tehnologija i zaštite autorskih prava uopšte, kao i njenoj standardizaciji, te da postane dio korpusa prevoda *acquis communautaire*-a kao vjerodostojan prevod-model.

Ovom prilikom, izražavam posebnu zahvalnost mentorki Doc.dr Nataši Kostić na svesrdnoj podršci i usmjerenju u istraživanju, studentima Magistarskog studija generacije 2007/2008. godine na uzoru koji su pružili svojim radovima i na preporučenoj dodatnoj literaturi, kao i Sektoru za prevođenje Ministarstva za evropske integracije na smjernicama u oblasti pravnog sistema EU i prevođenja.

Izvod rada:

Ovaj rad se bavi prevođenjem leksike u oblasti zaštite autorskih prava u informacionom društvu.

Cilj rada je pronalaženje prevodnih ekvivalenata u nedostatku formalnih korespondenata na crnogorskom jeziku.

Kako bi se prevazišli prevodni problemi, korištene su metode i tehnike čija je primjena argumentovana analitičkim postupcima. Posebna pažnja je posvećena konstruisanju teorijskog modela pristupa prevođenju tekstova iz ove oblasti kao i pitanju upotrebe anglicizama u prevodnom postupku. Dobijeni prevodni ekvivalenti sumirani su u dvojezičnom glosaru, u koji su uključeni i termini karakteristični za oblast istraživanja iz drugih relevantnih izvora, pored primarnog korpusa, tj. *Direktive 2001/29/EC Evropskog parlamenta i Savjeta od 22. maja 2001. godine o usklađivanju određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacionom društvu.*

Ključne riječi: prevodna ekvivalencija, prevodni model, prevodni problemi, prevodne metode, prevodne tehnike, „anglokultura“.

Abstract:

This paper deals with translation of lexical units in the field of copyright protection in the information society.

The aim of this paper is to establish translation equivalents in cases where formal correspondents can not be established in Montenegrin language.

In order to find solutions to translation problems, we used various methods and techniques providing underlying analytical approach. Special attention has been attributed to development of the theoretical model of approach to translation of texts from the respective field, as well as to use of anglicisms in translation process. Translation equivalents are summed up in the bilingual glossary, including terms from *the Directive 2001/29/EC of the European Parliament and the Council of 22 May 2001 on the harmonization of certain aspects of copyright and related rights in the information society* as well as from other sources relevant for our scope of research.

Key words: translation equivalence, translation model, translation problems, translation methods, translation techniques, “angloculture”.

SADRŽAJ

1.	Uvod.....	7
1.1.	Tema istraživanja.....	7
1.2.	Važnost prevođenja pravnih propisa Evropske unije.....	7
1.2.1.	O prevođenju pravnih propisa Evropske unije na crnogorski jezik.....	8
1.3.	Prevođenje direktiva Evropske unije.....	10
1.3.1.	Direktive Evropske unije.....	10
1.3.2.	Neka preporučena rješenja za prevođenje direktiva.....	11
1.3.2.1.	Naziv pravnog akta.....	11
1.3.2.2.	Preambula.....	12
1.4.	Cilj istraživanja i struktura rada.....	13
2.	Prevod Direktive 2001/29/EC Evropskog parlamenta i Savjeta od 22. maja 2001. godine o usklađivanju određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacionom društvu.....	14
3.	Analiza prevoda.....	36
3.1.	Teorijski osnov u prevodnom postupku.....	36
3.1.1.	Stav prema upotrebi anglicizama u prevodnom postupku.....	39
3.2.	Prevodna ekvivalencija – centralni prevodilački problem i cilj kome se teži.....	40
3.3.	Tipologija leksičkih jedinica u pravnom jeziku.....	41
3.4.	Gramatička potkategorizacija termina.....	43
3.5.	Prevodni problemi i metodi.....	47
3.6.	Prevodne tehnike.....	53
3.7.	Sažetak analize.....	56
4.	Zaključak.....	57
5.	Glosar.....	59
5.1.	Englesko-crnogorski glosar.....	59
5.2.	Crnogorsko-engleski glosar.....	81

6.	Bibliografija.....	96
7.	Prilozi.....	98
7.1.	Prilog 1 – Originalni tekst za prevod.....	98
7.2.	Prilog 2 – Odlomci iz Priručnika za prevođenje pravnih akata EU..	121

1. UVOD

1.1. Tema istraživanja

U današnje vrijeme kada je rad bez informacionih tehnologija gotovo nezamisliv, malo je onih koji razmišljaju o tome kako smo uopšte došli do ovog stepena razvoja računarskih i ostalih informacionih tehnologija, a mogućnost da baratamo naprednim alatima u svakodnevnom radu uzimamo kao nešto što se podrazumijeva samo po sebi. Ipak, iza svega toga stoje stručnjaci koji su uložili velike intelektualne napore i materijalna sredstva a koji često ne bivaju adekvatno nagrađeni, jer se njihovo djelo zloupotrebljava direktnim ili indirektnim kršenjem autorskih prava. Sa druge strane, sve su češći zagovornici ideje da dobrobiti koje imamo od informacionih tehnologija treba da predstavljaju zajedničko dobro i da prava vlasništva nad tim tehnologijama i proizvodima treba da pripadaju čovječanstvu.

Da bi se nečije intelektualno stvaralaštvo, a samim tim i intelektualno stvaralaštvo u oblasti informacionog društva zaštitilo, sprovode se brojne nacionalne strategije i programi i donose se relevantni zakoni. U Crnoj Gori, na primjer, nedavno je ustanovljeno Ministarstvo za informaciono društvo koje je donijelo niz relevantnih zakona u oblasti zaštite autorskih prava i izradilo Strategiju razvoja informacionog društva u Crnoj Gori za period 2009-2013. Na nivou Evropske unije praksa izrade pravnih propisa u ovoj oblasti je poznata od mnogo ranije. Jedna od direktiva koja se najobuhvatnije bavi zaštitom autorskih prava je upravo ona koja se tiče informacionog društva i koja je predmet ovog rada. Budući da je Direktiva koja je predmet rada pravni propis Evropske unije, u narednom dijelu ćemo istaći koliku važnost prevođenje ovih propisa ima u današnjem crnogorskom društvu i citiraćemo relevantne preporuke stručnjaka iz oblasti prava i prevođenja koje su navedene u *Priručniku za prevođenje pravnih propisa* (str. 6-15. i 21-22, u tekstu rada 7-12.) koji je u maju mjesecu 2009. godine objavio Sekretarijat za evropske integracije, a koji je u međuvremenu prerastao u Ministarstvo za evropske integracije.

1.2. Važnost prevođenja pravnih propisa Evropske unije

Potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju evropskih zajednica i njihovih država članica, sa jedne strane i Crne Gore, sa druge strane, 15. oktobra 2007. godine, Crna Gora je ušla u zvaničnu fazu institucionalizacije odnosa sa Evropskom unijom. Jedan od prioriteta definisanih Sporazumom je usklađivanje

domaćeg zakonodavstva sa ukupnim pravnim poretkom u EU. Riječ je o zahtjevu da država koja pristupa EU prihvati cjelokupni korpus prava i obaveza koji povezuje države članice Unije, poznatiji kao evropsko pravno nasljeđe, evropske pravne tekovine ili, jednostavnije, *acquis communautaire*. Jedan od ključnih uslova za usklađivanje zakonodavstva jeste valjan prevod pravnih tekstova. Pošto su norme evropskog prava sastavni dio unutrašnjeg pravnog poretka država članica, njihovo važenje i primjena u svim državama članicama moraju biti jednaki. Stoga se pravni propisi EU prevode na sve službene jezike, kako bi bili dostupni i razumljivi svim građanima Unije. Otuda i važnost kvalitetnog i dosljednog prevoda *acquisa* na jezike država članica. Dakle, stvaranje i dosljedna upotreba nacionalne terminologije koja se koristi pri prevođenju *acquisa* je ključni uslov za ujednačeno tumačenje i primjenu prava EU. Nacionalni program za integraciju Crne Gore u EU, koji je Vlada Crne Gore usvojila u junu 2008. godine, naglašava nužnost prevođenja *acquisa* kao preduslova za članstvo u Uniji.

1.2.1. O prevođenju pravnih propisa Evropske unije na crnogorski jezik

Jezičko bogatstvo je jedna od karakteristika EU. Pristupanje EU ne isključuje pravo svake države i nacije na svoj kulturni i nacionalni identitet, nego se ono, naprotiv, ističe kroz moto EU *Jedinstvo u različitosti*. Prevođenje pravne tekovine EU spada u prevođenje pravnih tekstova i kao takvo mora se povinovati nizu posebnih pravila i ograničenja. Sam po sebi, pravnički ili pravni engleski jezik, koji je odabran kao osnovni izvorni jezik za prevođenje *acquis communautaire* kod nas, često se zbog neobičnih struktura i posebne terminologije opisuje kao teško razumljiv i umnogome drugačiji od svakodnevnog jezika. Sa njegovim razumijevanjem nerijetko imaju problema i govornici kojima je engleski jezik maternji, te stoga ne čudi da prevođenje pravnih tekstova sa engleskog jezika predstavlja poseban izazov.

Prevođenje je mnogo više od pukog traženja ekvivalentnih izraza ili prevođenja „riječ-za-riječ“, te je neophodno u potpunosti razumjeti značenje i formu na jeziku izvoru i prenijeti to značenje u odgovarajuću formu u jeziku cilju. Stoga je sasvim jasno da je za tu aktivnost neophodno ne samo razumjeti leksičke i sintaksičke jedinice i strukture već i poznavati kontekst u kome tekst koji prevodimo funkcioniše. To najčešće iziskuje veliko poznavanje kulture, društvenog uređenja, pravnog sistema i drugih karakteristika sredine jezika izvora, ali i jezika cilja. Sve se to još više

usložnjava ukoliko je tekst koji se prevodi nastao na međunarodnom nivou, gdje je kulturu i sistem teško definisati pošto je sama sredina zapravo plod funkcionisanja različitih kultura i sistema u interakciji. Upravo je takva situacija kod prevođenja tekstova nastalih na nivou Evropske unije.

Od opštih uputstava za prevođenje pravne tekovine Evropske unije najprije treba pomenuti da se odustalo od pristupa da se pravna sigurnost i preciznost može postići samo doslovnim prevodom izvornog teksta, tj. da proces prevođenja treba da bude orijentisan prema izvornom jeziku. Pošto je uočeno da se ovakvim pristupom dobijaju djelimično ili potpuno nerazumljivi tekstovi, a sasvim sigurno cilj višejezičnosti na nivou Evropske unije nije da se djelimično ili potpuno ne razumijemo, pristup je promijenjen i danas se prevodiocima daje uputstvo da prevode u duhu jezika cilja.

To ipak ne znači da se može prevoditi sasvim slobodno. U nizu priručnika i uputstava na nivou Evropske unije normirano je pisanje i prevođenje pravnih akata. Propisuje se struktura akata Zajednice koja mora biti ista u svakom jeziku, te sintagme i rečenice koje izražavaju određene pravne radnje i koje moraju biti normirane u svim jezicima. Ide se i do detalja kao što su propisivanje načina pisanja mjernih i novčanih jedinica, datuma, vremena, te upotrebe znakova navoda, brojeva i slova u nabranju odredaba, način navođenja različitih akata i slično. Ali, koliko god ograničavajuće izgledalo tako detaljno propisivanje svih pomenutih aspekata, ono u velikoj mjeri čini posao prevodioca lakšim jer je broj situacija u kojima je prevodilac prepušten sam sebi u donošenju važnih prevodilačkih odluka sveden gotovo na minimum.

Posebno je značajna obaveza prevodilaca da koriste prevodne ekvivalente koji su definisani u pojmovnicima i onda kada se ne slažu sa njihovim izborom. Sasvim je jasno, naime, da se u najvećem broju slučajeva može naći više različitih prevodnih ekvivalenata za jedan termin. Bez želje da se isključi validnost drugih ekvivalenata u različitim kontekstima, a iz veoma praktične potrebe da se postigne dosljednost i usaglašenost u prevođenju pravnih tekstova EU, opredjeljuju se najčešće za jedan prevodni ekvivalent i obaveza je prevodilaca koji će prevoditi *acquis communautaire* da taj ekvivalent koriste. Kada do takve situacije dođe, međutim, potrebno je izmijenjeni prevodni ekvivalent promijeniti i u svim do tada prevedenim dokumentima, što je moguće sve dok prevode ne prihvate institucije EU. Nakon toga će termini iz prihvaćenih prevoda imati značenje modela i moraće se dalje koristiti u svim budućim prevodima.

Pravna terminologija na nivou Evropske unije veoma je specifična, što ima odraza i na izbor prevodnih ekvivalenata. Naime, da bi se obezbijedilo da se pravni termini Evropske unije ne tumače jednako kao pravni termini iz domaćeg zakonodavstva država članica, svjesno su uloženi napor da se stvore novi termini na nivou Evropske unije, pri čemu su glavni kriterijumi da novi termin bude prevodljiv i transparentan. Gdje god je moguće stvaraju se neologizmi ili se koriste internacionalizmi čije je značenje lako prepoznatljivo. Prilikom prevođenja najčešće se koriste: 1. doslovni prevodi (*common market* – zajedničko tržište; *co-decision procedure* – postupak saodlučivanja); 2. prilagođeni internacionalizmi (*commitology* – komitologija; *derogation* – derogacija); 3. izvorni oblici (ombudsman, euro); 4. opisni prevodi (*acquis communautaire* – pravna tekovina EU).

1.3 Prevođenje direktiva Evropske unije

Pošto smo uveli neke značajne informacije o prevođenju pravnih propisa Evropske unije uopšte, obratićemo pažnju na prevođenje direkiva kao precizno definisanih pravnih akata, koji u crnogorskom nacionalnom pravnom sistemu nemaju svoj pandan. Najprije ćemo približiti o kakvom se pravnom aktu radi, a zatim ćemo predstaviti ukratko i strukturu tog akta, koja je u mnogim elementima slična strukturi ostalih pravnih propisa Evropske unije. Ovo će sve biti praćeno prikazom preporučenih prevodnih rješenja za pojedine strukturno odjelite cjeline direktive, na osnovu uputstava koje je predložio Odsjek za koordinaciju prevođenja Ministarstva za evropske integracije Crne Gore.

1.3.1. Direktive Evropske unije

Direktive, odnosno uputstva (engleski: *directive*), prema članu 249 Ugovora o osnivanju Evropske zajednice, opisuju cilj koji je obavezan za države članice i rok za njihovo postizanje (uvođenje određene zabrane, promjena standarda i slično), ali je u nadležnosti država da odaberu oblik i način postizanja tog cilja. Direktive dolaze kao kompromis između potrebe za ujednačenim zakonodavstvom unutar Zajednice i potrebe da se zadrži što veća raznolikost pravnih sistema država članica.

Direktive, dakle, ne obavezuju u cjelosti, već samo u pogledu cilja, roka i rezultata koje treba postići. Državama članicama se ostavlja sloboda u pogledu izbora sredstava, oblika i metoda za izvršavanje obaveza koje proističu iz direktive. Pored toga, legislativna intervencija države članice kod direktive ne samo da nije

zabranjena nego je nužna i potrebna. Ovdje država mora donijeti neki propis, npr. zakon ili uredbu, da bi sprovela direktivu. Bez toga se direktiva ne može implementirati na nacionalnom planu.

Takođe, direktive nijesu upućene svim subjektima, već samo državama članicama. U načelu, one su bez značaja za individualne subjekte, što znači da se fizička i pravna lica ne bi mogla pozvati na direktive pred nacionalnim sudovima i drugim organima.

Direktive, dakle, obavezuju samo u pogledu cilja i rezultata. No, bez obzira na to, države nemaju potpunu slobodu u sprovođenju direktiva. Prema stavu Evropskog suda pravde, one moraju da izaberu onu mjeru, sredstvo ili formu implementacije koja treba da obezbijedi korisno dejstvo direktive. Na primjer, država će morati da donese zakon, a ne podzakonski akt, ako je za izvršenje direktive potrebno ukidanje ili izmjena postojećih zakona. U tom slučaju donošenje pravilnika ili uputstva ne bi bilo dovoljno.

Takođe, države moraju da poštuju rok koji je dat u direktivi zbog istovremene i ujednačene primjene komunitarnog prava u svim zemljama članicama. Njima se zabranjuje da uvode izuzetke i odstupanja koja nijesu predviđena direktivom. Radi obezbjeđenja jednoobraznosti u primjeni, nekad se donose toliko detaljne i precizne direktive da države članice gotovo da nemaju izbora.

1.3.2. Neka preporučena rješenja za prevođenje direktiva

1.3.2.1. Naziv pravnog akta

Naziv pravnog akta sastoji se iz sljedećih djelova:

- vrste akta
- datuma akta
- predmeta akta
- informativnog dodatka

Na primjer:¹

¹ Priručnik za prevođenje pravnih propisa, 2009, str. 27.

Directive 98/34/EC of the European Parliament and of the Council	Direktiva Evropskog parlamenta i Savjeta 98/34/EZ
of 24 May 1978	od 24. maja 1978. godine
Directive ... concerning urban waste water treatment	Direktiva ... o preradi komunalnih otpadnih voda (a ne Direktiva koja se odnosi...)
notified under document number C(1998) 3154	Notifikovano kao dokument pod brojem C(1998) 3154

1.3.2.2. Preambula

Preambula je sastavljena od:

- naziva organa koji donosi akt
- uvodnih izjava
- polazne osnove za donošenje akta
- donošenja

Na primjer:²

The European Parliament and the Council of the European Union	Evropski parlament i Savjet Evropske unije
Having regard to the Treaty XXX, and in particular Articles 121 and 122 thereof, in conjunction with Article 300(1),	Imajući u vidu Ugovor XXX, a naročito čl. 121 i 122, u vezi sa članom 300 stavom 1,
Having regard to the opinion of the Economic and Social Committee,	Imajući u vidu mišljenje Ekonomsko-socijalnog komiteta,
Acting in accordance with the procedure laid down in Article 252 (189c) of the Treaty,	Postupajući u skladu sa postupkom iz člana 252 (189c) Ugovora,
Whereas	S obzirom na to da:
Has (have) adopted this Directive	Donio je (Donijeli su) ovu direktivu.

² Priručnik za prevođenje pravnih propisa, 2009, str. 37.

Ostatak prikaza strukturne šeme čitave direktive će zbog obimnosti biti prikazan u prilogu magistarskog rada.

1.4. Cilj istraživanja i struktura rada

Ovaj rad se temelji na sagledavanju relevantnih praksi u prevođenju tekstova iz zadate oblasti i za razvijanje sopstvenih prevodilačkih rješenja koja bi vremenom mogla ući u upotrebu kao rješenja koja će omogućiti prevođenje uz pridržavanje principa jednoobraznosti i smanjenja prevodilačkih problema na minimum. Pri tome, adekvatne prevodilačke tehnike će se koristiti za argumentaciju i pojašnjenje prevodnih rješenja kao i za pružanje daljih smjernica za prevođenje u ovoj oblasti.

Uvod ovog magistarskog rada objašnjava potrebu istraživanja u oblasti zaštite autorskih prava, naglašava važnost njihovog poznavanja kao i adekvatnog prevođenja u ovoj oblasti. Naredni dio rada predstavlja prevod *the Directive 2001/29/EC of the European Parliament and the Council of 22 May 2001 on the harmonization of certain aspects of copyright and related rights in the information society* (Direktive 2001/29/EC Evropskog parlamenta i Savjeta od 22. maja 2001. godine o usklađivanju određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacionom društvu). Zatim slijedi analiza rezultata prevoda, u kojoj se obrazlažu rješenja za prevodilačke probleme, i zaključak u kojem se sumiraju konačni rezultati rada i na osnovu kojih se daju predlozi i smjernice za dalje prevođenje u ovoj oblasti. Rad zaokružuje dvosmjerni glosar, koji doprinosi standardizaciji i klasifikaciji leksičkih jedinica relevantnih za datu oblast.

2. PREVOD

Direktiva 2001/29/EC Evropskog parlamenta i Savjeta

od 22. maja 2001. godine

o usklađivanju određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacionom društvu

EVROPSKI PARLAMENT I SAVJET EVROPSKE UNIJE,

Uzevši u obzir Ugovor o osnivanju Evropske zajednice, a posebno članove 47 (2), 55 i 95 istog,

Uzevši u obzir prijedlog Komisije (1),

Uzevši u obzir mišljenje Ekonomskog i socijalnog komiteta (2),

Postupajući u skladu s procedurom iz člana 251 Ugovora (3),

Budući da:

(1) Ugovorom se predviđa uspostavljanje internog tržišta i institucija sistema kako bi se osiguralo da konkurencija na internom tržištu nije narušena. Usklađivanje zakona država članica o autorskom i srodnim pravima doprinosi postizanju tih ciljeva.

(2) Evropski savjet na sastanku na Krfu 24. i 25. juna 1994, naglasio je potrebu da se izradi opšti i fleksibilni pravni okvir na nivou Zajednice u cilju podsticanja razvoja informacionog društva u Evropi. To zahtijeva, inter alia, postojanje internog tržišta za nove proizvode i usluge. Relevantni zakoni Zajednice koji za cilj imaju osiguravanje takvog regulatornog okvira su već ustanovljeni ili je njihovo usvajanje uveliko u toku. Autorsko pravo i srodna prava igraju važnu ulogu u ovom kontekstu budući da štite i stimuliraju razvoj i marketing novih proizvoda i usluga te stvaranje i korištenje njihovih kreativnih sadržaja.

(3) Predloženo usklađivanje pomoći će da se ostvare četiri slobode internog tržišta i odnosi se na usklađenost s temeljnim načelima prava i načelima u vezi sa vlasništvom, uključujući intelektualno vlasništvo, te slobodu izražavanja i javni interes.

(4) Usklađeni pravni okvir o autorskom i srodnim pravima, kroz povećanu pravnu sigurnost i osiguranje visokog stepena zaštite intelektualnog vlasništva, podstiće

značajna ulaganja u kreativnost i inovativnost, uključujući mrežnu infrastrukturu, a zauzvrat dovesti do rasta i povećanja konkurentnosti evropske industrije, i na području pružanja sadržaja i informacionih tehnologija i, uopštenije, preko širokog raspona industrijskih i kulturnih sektora. Ovim će se očuvati zaposlenost i podsticati otvaranje novih radnih mjesta.

(5) Tehnološki razvoj je umnogostručio i omogućio raznolikost pravaca stvaranja, proizvodnje i eksploatacije. Iako nema potrebe za novim konceptima za zaštitu intelektualnog vlasništva, sadašnji zakon o autorskom i srodnim pravima treba da bude prilagođen i dopunjen kako bi se adekvatno odgovorilo na ekonomske stvarnosti kao što su novi oblici eksploatacije.

(6) Bez usklađivanja na nivou Zajednice, zakonodavne aktivnosti na nacionalnom nivou koje su već pokrenute u nekoliko država članica, kako bi se odgovorilo na tehnološke izazove, mogu da uzrokuju značajne razlike u zaštiti, a time i ograničenja slobodnog kretanja usluga i proizvoda, koje uključuju ili se temelje na intelektualnom vlasništvu, vodeći ka refragmentaciji unutarnjeg tržišta i zakonodavnoj nedosljednosti. Uticaj takvih zakonodavnih razlika i nesigurnosti će postati značajniji s daljim razvojem informacionog društva, što je već u velikoj mjeri povećalo prekograničnu eksploataciju intelektualnog vlasništva. Značajne pravne razlike i nesigurnosti u zaštiti mogu ometati ekonomiju razmjera za nove proizvode i usluge koji su regulisani autorskim i srodnim pravima.

(7) Pravni okvir Zajednice za zaštitu autorskog prava i srodnih prava mora, dakle, biti prilagođen i dopunjen koliko je to potrebno za neometano funkcionisanje internog tržišta. U tu svrhu, one nacionalne odredbe o autorskom i srodnim pravima, koje se znatno razlikuju od jedne države članice do druge ili prouzrokuju pravne nesigurnosti koje ometaju nesmetano funkcionisanje internog tržišta i pravilan razvoj informacionog društva u Evropi, treba da budu usklađene i nedosljedni odgovori na nacionalnom nivou u vezi sa tehnološkim razvojem treba da budu izbjegnuti, dok razlike koje ne utiču negativno na funkcionisanje internog tržišta ne moraju da se uklone ili spriječe.

(8) Razne socijalne, društvene i kulturne implikacije informacionog društva zahtijevaju da se uzmu u obzir specifične karakteristike sadržaja proizvoda i usluga.

(9) Svako usklađivanje autorskog prava i srodnih prava mora uzeti kao osnovu visok nivo zaštite, budući da su takva prava ključna za intelektualno stvaralaštvo. Njihova zaštita pomaže da se osiguraju održavanje i razvoj stvaralaštva u interesu autora,

izvođača, proizvođača, korisnika, kulture, industrije i šire javnosti. Intelektualno vlasništvo je stoga priznato kao sastavni dio vlasništva.

(10) Ako autori ili izvođači namjeravaju da nastave svoj stvaralački i umjetnički rad, moraju da primaju odgovarajuću nagradu za korištenje njihovog rada, kao i proizvođači kako bi bili u mogućnosti da finansiraju taj posao. Investicije potrebne za izradu proizvoda poput fonograma, filmova ili multimedijalnih proizvoda i pružanje usluga kao što su usluge "na zahtjev" su znatne. Adekvatna pravna zaštita prava intelektualnog vlasništva je neophodna kako bi se garantovala dostupnost takvih nagrada i pružila prilika za zadovoljavajući prihod od ovih ulaganja.

(11) Rigorozan, djelotvoran sistem za zaštitu autorskog prava i srodnih prava je jedan od glavnih načina kojim bi se osiguralo da evropsko kulturno stvaralaštvo i proizvodi dobiju potrebne resurse i da se očuva nezavisnost i dostojanstvo umjetničkih stvaralaca i izvođača.

(12) Odgovarajuća zaštita autorskih djela i predmeta srodnih prava je takođe od velike važnosti sa kulturnog stanovišta. Članom 151 Ugovora zahtijeva se da Zajednica uzme u obzir kulturne aspekte u svom djelovanju.

(13) Zajednička potraga za tehničkim mjerama za zaštitu djela i drugih predmeta zaštite, njihova dosljedna primjena na evropskom nivou i pružanje potrebnih informacija o pravima su ključni u onoj mjeri u kojoj je krajnji cilj ovih mjera dati učinak načelima i garancijama propisanim zakonom.

(14) Ova Direktiva treba da nastoji da unaprijedi učenje i kulturu štiteći djela i druge predmete zaštite, a dozvoljavajući izuzetke ili ograničenja u javnom interesu za svrhe obrazovanja i nastave.

(15) Diplomatska konferencija pod pokroviteljstvom Svjetske organizacije za intelektualno vlasništvo (WIPO³) u decembru 1996. godine dovela do usvajanja dva nova ugovora: „Ugovora o autorskom pravu Svjetske organizacije za intelektualno vlasništvo” i „Ugovora o interpretacijama i fonogramima”, koji se bave zaštitom autora i zaštitom izvođača i proizvođača fonograma ponaosob. Tim ugovorima se na viši nivo izdiže međunarodna zaštita autorskog prava i srodnih prava u značajnoj mjeri, ne samo u pogledu takozvane "digitalne agende", već se poboljšavaju načini borbe protiv piraterije širom svijeta. Zajednica i većina država članica već su potpisale Ugovore a proces priprema za ratifikaciju Ugovora od strane Zajednice i

³ World Intellectual Property Organization – prim.prev.

država članica je u toku. Ova Direktiva takođe služi za sprovođenje niza novih međunarodnih obaveza.

(16) Odgovornost za aktivnosti u mrežnom okruženju odnosi se ne samo na autorsko i srodna prava već i druge oblasti, kao što je kleveta, obmanjujuće oglašavanje ili povreda zaštitnog znaka. Njime se horizontalno bavi Direktiva 2000/31/EC Evropskog parlamenta i Savjeta od 8. juna 2000. godine o određenim pravnim aspektima usluga u informacionom društvu, posebno u elektronskoj trgovini, na internom tržištu ("Direktiva o elektronskoj trgovini") (4), kojom se pojašnjavaju i usklađuju razna pravna pitanja koja se odnose na usluge u informacionom društvu, uključujući elektronsku trgovinu. Ova Direktiva treba da se sprovede unutar vremenskog roka sličnog onom za sprovođenje Direktive o elektronskoj trgovini, budući da ta Direktiva daje usklađeni okvir načela i odredbi relevantnih, inter alia, za važne dijelove ove Direktive. Ova Direktiva ne dovodi u pitanje odredbe koje se odnose na odgovornost u toj Direktivi.

(17) Neophodno je, posebno u svjetlu zahtjeva koji proizlaze iz digitalnog okruženja, osigurati da društva za naplatu honorara iz autorskih prava postignu viši nivo racionalizacije i transparentnosti u pogledu pridržavanja pravila o konkurenciji.

(18) Ova Direktiva ne dovodi u pitanje aranžmane za upravljanje pravima u državama članicama kao što su proširene kolektivne licence.

(19) Moralna prava nosilaca prava treba ostvarivati prema zakonu država članica i odredbama Bernske konvencije za zaštitu književnih i umjetničkih djela, Ugovora o autorskom pravu Svjetske organizacije za intelektualno vlasništvo i Ugovora o interpretacijama i fonogramima. Takva moralna prava ostaju izvan djelokruga ove Direktive.

(20) Ova Direktiva se temelji na načelima i pravilima predviđenim u Direktivama trenutno na snazi u tom području, posebno Direktivama 91/250/EEC (5), 92/100/EEC (6), 93/83/EEC (7), 93/98/EEC (8) i 96/9/EC (9), i razvija ta načela i pravila i smješta ih u kontekst informacionog društva. Odredbe ove Direktive ne treba da dovode u pitanje odredbe tih Direktiva, ukoliko nije drugačije određeno ovom Direktivom.

(21) Ovom Direktivom treba definisati opseg radnji pokrivenih pravom na umnožavanje u odnosu na različite korisnike. Ovo bi trebalo biti učinjeno u skladu sa *acquis communautaire*. Široka definicija tih radnji je potrebna da se osigura pravna sigurnost u sklopu internog tržišta.

(22) Cilj odgovarajuće podrške za širenje kulture ne smije da se postiže žrtvovanjem striktno zaštite prava ili tolerisanjem ilegalnih oblika distribucije krivotvorenih ili piratskih djela.

(23) Ovom Direktivom dalje treba uskladiti pravo autora na saopštavanje javnosti. Ovo pravo treba shvatiti u širokom smislu tako da pokriva svako saopštavanje javnosti koja nije prisutna na mjestu odakle komunikacija potiče. Ovo pravo treba da pokriva bilo koji takav prenos ili ponovni prenos djela javnosti putem žice ili bežičnim putem, uključujući emitovanje. Ovo pravo ne treba da pokriva bilo koje druge radnje.

(24) Pravo da se stavlja na raspolaganje javnosti predmet člana 3 (2) treba shvatiti tako da se njime pokrivaju sve radnje činjenja dostupnim tog predmeta zaštite pripadnicima javnosti koji nisu prisutni na mjestu odakle to činjenje dostupnim potiče, ali da se njime ne pokriva nijedna druga radnja.

(25) Pravna nesigurnost s obzirom na prirodu i nivo zaštite prenosa autorskih djela „na zahtjev” i predmeta zaštite srodnih prava preko mreže treba da se prevaziđe pružanjem usklađene zaštite na nivou Zajednice. Treba pojasniti da svi nosioci prava priznati ovom Direktivom treba da imaju ekskluzivno pravo da stavljaju na raspolaganje javnosti autorska djela ili bilo koji drugi predmet zaštite putem interaktivne transmisije na zahtjev. Takve interaktivne transmisije na zahtjev odlikuje to da pripadnici javnosti mogu da im pristupe sa mjesta i u vrijeme koje sami izaberu.

(26) S obzirom na činjenje dostupnim usluga na zahtjev od strane njihovih emitera radio i televizijskih produkcija koji uključuju muziku sa komercijalnih fonograma kao sastavnog dijela istih, aranžmani za kolektivno licenciranje se ohrabruju da bi se olakšalo dobijanje dozvola od strane nosilaca prava.

(27) Sâmo obezbjeđivanje fizičkih komponenti za omogućavanje ili ostvarivanje komunikacije samo po sebi ne znači komunikaciju u smislu ove Direktive.

(28) Zaštita autorskih prava prema ovoj Direktivi uključuje ekskluzivno pravo na kontrolu distribucije djela uključenog u materijalni proizvod. Prva prodaja u Zajednici originalnog djela ili kopija istog od strane nosioca prava ili uz njegovu saglasnost iscrpljuje pravo kontrole preprodaje tog objekta u Zajednici. Ovo pravo ne bi trebalo biti iscrpljeno u odnosu na original ili kopije istog koje prodaje nosilac prava ili se prodaju uz njegovu saglasnost izvan Zajednice. Prava autora na iznajmljivanje i pozajmljivanje su uspostavljena Direktivom 92/100/EEC. Pravo na distribuciju

utvrđeno je ovom Direktivom, ne dovodeći u pitanje odredbe koje se odnose na prava na iznajmljivanje i pozajmljivanje koja su sadržana u poglavlju I ove direktive.

(29) Pitanje iscrpljenja ne nastaje u slučaju usluga i on-line usluga posebno. Ovo se takođe odnosi na materijalnu kopiju djela ili drugi predmet zaštite koji je izradio korisnik takve usluge uz saglasnost nosioca prava. Dakle, isto važi i za iznajmljivanje i pozajmljivanje originala i kopija djela ili drugih predmeta zaštite koji su po svojoj prirodi usluge. Za razliku od CD-ROM ili CD-I, gdje je intelektualno vlasništvo uključeno u materijalni medijum, naime u artikal, svaka on-line usluga je, u stvari, radnja koja treba da podliježe odobrenju, u slučajevima kad autorsko ili srodno pravo tako predviđa .

(30) Prava iz ove Direktive mogu se prenijeti, dodijeliti ili biti predmet ugovora o licenciranju, ne dovodeći u pitanje relevantne nacionalne zakone o autorskim i srodnim pravima.

(31) Pravedan balans prava i interesa između različitih kategorija nosilaca prava, kao i između različitih kategorija nosilaca prava i korisnika zaštićenog predmeta mora biti zaštićen. Postojeći izuzeci i ograničenja na prava kao što je navedeno od strane država članica moraju biti ponovo procijenjeni u svjetlu novog elektronskog okruženja. Postojeće razlike u izuzecima i ograničenjima u pogledu određenih radnji imaju direktne negativne efekte na funkcionisanje internog tržišta autorskog i srodnih prava. Takve razlike bi mogle postati i više izražene u pogledu daljeg razvoja prekograničnog korištenja djela i prekograničnih aktivnosti. Kako bi osigurali pravilno funkcionisanje internog tržišta, takvi izuzeci i ograničenja treba da budu skladnije definisani. Nivo njihovog usklađivanja treba da se temelji na njihovom uticaju na neometano funkcionisanje internog tržišta.

(32) Ovom Direktivom se propisuje iscrpna lista izuzetaka i ograničenja za pravo na umnožavanje i pravo saopštavanja javnosti. Neki izuzeci ili ograničenja se odnose samo na pravo na umnožavanje, u slučajevima kad je to prikladno. Ovom listom se uzimaju u obzir različite pravne tradicije u državama članicama, dok se, u isto vrijeme, ima za cilj osiguravanje funkcionisanja internog tržišta. Države članice treba da postignu dosljednu primjenu ovih izuzetaka i ograničenja, koja će se procijeniti pri analizi sprovođenja zakona u budućnosti.

(33) Ekskluzivno pravo na umnožavanje treba da podliježe izuzetku kako bi se dozvolile određene radnje privremenog umnožavanja, koje predstavljaju prolazna ili slučajna umnožavanja, i čine sastavni i glavni dio tehnološkog procesa i vrše se

isključivo u svrhu omogućavanja efikasnog prenosa u mreži između trećih strana preko posrednika, odnosno zakonitog korištenja djela ili drugog predmeta zaštite. Radnje umnožavanja o kojima je ovdje riječ ne treba da imaju sopstvene zasebne ekonomske vrijednosti. U onoj mjeri u kojoj su u skladu sa ovim uslovima, ovaj izuzetak treba da obuhvata radnje kojima se omogućava pretraživanje (*browsing*), kao i privremeno skladištenje podataka (*caching*), uključujući i one kojima se omogućava valjano funkcionisanje prenosnih sistema, pod uslovom da posrednik ne mijenja informacije i ne remeti zakonitu upotrebu tehnologije, koja je široko priznata i koristi se u industriji, za dobijanje podataka o upotrebi informacija. Korištenje treba smatrati zakonitim onda kad je ovlašteno od strane nosioca prava ili nije ograničeno zakonom.

(34) Državama članicama treba dati mogućnost predviđanja određenih izuzetaka ili ograničenja u slučajevima kao što su obrazovne i naučne svrhe, u korist javnih ustanova, kao što su biblioteke i arhivi, za potrebe novinarskog izvještavanja, za citate, za korištenje od strane osoba s invaliditetom, za javnu bezbjednost i za namjene u upravnim i sudskim postupcima.

(35) U određenim slučajevima izuzetaka ili ograničenja, nosioci prava treba da dobiju pravednu nadoknadu kako bi im se adekvatno nadomjestilo korištenje njihovih zaštićenih djela ili drugih predmeta zaštite. Pri određivanju oblika nadoknade, detaljnog aranžmana i mogućeg nivoa takve pravedne nadoknade, treba voditi računa o posebnim okolnostima svakog slučaja. Pri ocjeni tih okolnosti, važan kriterijum bi bila moguća šteta po nosioce prava koja proizilazi iz radnje u pitanju. U slučajevima kada su nosioci prava već primili naknadu u nekom drugom obliku, na primjer kao dio naknada za licence, nijedno posebno ili zasebno plaćanje ne smije biti obavezno. Pri određivanju nivoa pravedne naknade treba u potpunosti uzeti u obzir nivo korištenja tehnoloških mjera zaštite iz ove Direktive. U određenim situacijama gdje bi dovođenje u pitanje nosioca prava bilo minimalno, ne može doći do obaveze plaćanja.

(36) Države članice mogu obezbijediti pravednu naknadu za nosioce prava i primjenom fakultativnih odredbi o izuzecima i ograničenjima kojima se ne zahtijeva takva naknada.

(37) Postojeće nacionalne reprografske šeme, gdje postoje, ne stvaraju velike prepreke za interno tržište. Državama članicama treba dozvoliti da predvide izuzetke ili ograničenja u pogledu reprografije.

(38) Državama članicama treba dozvoliti da predvide izuzetak ili ograničenje za pravo na umnožavanje određenih vidova audio, vizuelnog i audio-vizuelnog materijala za

privatno korištenje, uz pravednu naknadu. Ovo može uključivati uvođenje ili nastavak šema nadoknade kako bi se nadomjestila šteta nanесена nosiocima prava. Iako razlike između tih šema nadoknade utiču na funkcionisanje internog tržišta, te razlike u odnosu na analogno privatno umnožavanje ne treba da značajno utiču na razvoj informacionog društva. Digitalno privatno kopiranje je vjerovatno više rasprostranjeno i ima veći ekonomski uticaj. Zbog toga bi trebalo povesti računa o razlikama između digitalnog i analognog privatnog kopiranja i trebalo bi između njih napraviti razliku u određenim aspektima.

(39) Pri primjeni izuzetka ili ograničenja na privatno kopiranje, države članice treba da uzmu u obzir tehnološki i ekonomski razvoj, posebno u odnosu na digitalno privatno kopiranje i šeme nadoknade, kada su dostupne djelotvorne mjere tehnološke zaštite. Takvi izuzeci ili ograničenja ne treba da koče upotrebu tehnoloških mjera ili njihovo sprovođenje sa ciljem sprečavanja izbjegavanja mjera.

(40) Države članice mogu da predvide izuzetak ili ograničenje u korist pojedinih neprofitnih organizacija, kao što su javne biblioteke i slične institucije, kao i arhivi. Međutim, to bi trebalo biti ograničeno na određene posebne slučajeve koje pokriva pravo na umnožavanje. Takav izuzetak ili ograničenje ne treba da pokriva upotrebe u kontekstu on-line isporuke zaštićenih djela ili drugih predmeta zaštite. Ova Direktiva ne treba da dovodi u pitanje mogućnost država članica da odstupaju od ekskluzivnog prava javnog pozajmljivanja, u skladu sa članom 5 Direktive 92/100/EEC. Stoga, treba promovisati posebne ugovore ili licence, bez stvaranja neravnoteže, favorizovati takve organizacije i svrhe širenja za koje one služe.

(41) Pri primjeni izuzetka ili ograničenja u pogledu efemeralnih snimaka koje snimaju emiteri podrazumijeva se da vlastiti objekti emitera uključuju one koje pripadaju licu koje djeluje u ime i pod odgovornošću organizacije za emitovanje.

(42) Pri primjeni izuzetaka ili ograničenja u nekomercijalne obrazovne i naučno-istraživačke svrhe, uključujući i učenje na daljinu, nekomercijalna priroda aktivnosti u pitanju treba da bude određena tom aktivnošću kao takva. Organizaciona struktura i sredstva za finansiranje institucije o kojoj je riječ nisu odlučujući faktori u tom pogledu.

(43) U svakom slučaju je važno za države članice da usvoje sve potrebne mjere kako bi se olakšao pristup djelima licima sa invaliditetom koji predstavlja prepreku za korištenje samih djela, i da obrate posebnu pažnju na dostupne formate.

(44) Pri primjeni ograničenja i izuzetaka navedenih u ovoj Direktivi, njih bi trebalo ostvarivati u skladu sa međunarodnim obavezama. Takvi izuzeci i ograničenja ne smiju se primijeniti na način koji dovodi u pitanje legitimne interese nosioca prava ili koji nije u skladu sa uobičajenim korištenjem njegovog djela ili drugog predmeta zaštite. Predviđanje takvih izuzetaka ili ograničenja od strane država članica naročito treba da adekvatno odražava povećani ekonomski uticaj koji takvi izuzeci ili ograničenja mogu imati u kontekstu novog elektronskog okruženja. Dakle, opseg određenih izuzetaka ili ograničenja će možda morati da bude još više sužen kada se radi o određenim novim upotrebama autorskih djela i drugih predmeta zaštite.

(45) Izuzeci i ograničenja iz članova 5 (2), (3) i (4) ne treba da, međutim, spriječe definisanje ugovornih odnosa osmišljenih kako bi se osigurala pravedna naknada za nosioce prava ukoliko to dopušta nacionalni zakon.

(46) Pribjegavanje posredovanju može pomoći korisnicima i nosiocima prava pri rješavanju sporova. Komisija, u saradnji s državama članicama unutar Kontaktnog odbora, treba da pokrene istraživanje kako bi se razmotrili novi načini rješavanja pravnih sporova u vezi sa autorskim pravima i srodnim pravima.

(47) Tehnološki razvoj će omogućiti nosiocima prava korištenje tehnoloških mjera osmišljenih kako bi se spriječile ili ograničile radnje koje nisu ovlaštene od strane nosilaca bilo kojeg autorskog prava, prava u vezi s autorskim ili sui generis prava u bazama podataka. Postoji, međutim, opasnost da se ilegalne aktivnosti mogu vršiti da bi se omogućilo ili olakšalo zaobilaženje tehničke zaštite koje ove mjere predviđaju. Kako bi se izbjegli fragmentirani pravni pristupi koji bi mogli ometati funkcionisanje internog tržišta, javlja se potreba da se kreira usklađena pravna zaštita protiv zaobilaženja djelotvornih tehnoloških mjera i protiv obezbjeđivanja uređaja i proizvoda ili usluga u tu svrhu.

(48) Takvu pravnu zaštitu treba pružati u pogledu tehnoloških mjera kojima se djelotvorno ograničavaju radnje koje nisu ovlaštene od strane nosioca bilo kojeg autorskog prava, prava u vezi s autorskim ili sui generis prava u bazama podataka, bez sprečavanja normalnog rada elektronske opreme i tehnološkog razvoja iste. Takva pravna zaštita ne podrazumijeva obavezu da se osmisle uređaji, proizvodi, komponente ili usluge koji bi odgovarali tehnološkim mjerama, dok god takav uređaj, proizvod, komponenta ili usluga ne potpadaju pod zabranu članom 6. Takva pravna zaštita treba da poštuje proporcionalnost i ne bi trebalo da zabranjuje te uređaje ili aktivnosti koji imaju značajnu komercijalnu svrhu ili upotrebu osim zaobilaženja

tehničke zaštite. Posebno, ova zaštita ne treba da ometa istraživanje u oblasti kriptografije.

(49) Pravna zaštita tehnoloških mjera ne dovodi u pitanje primjenu bilo koje nacionalne odredbe kojom se može zabraniti privatno posjedovanje uređaja, proizvoda ili komponenti za zaobilazanje tehnoloških mjera.

(50) Takva usklađena pravna zaštita ne utiče na posebne odredbe o zaštiti predviđene Direktivom 91/250/EEC. Posebno, to ne treba da se odnosi na zaštitu tehnoloških mjera koje se koriste u vezi s kompjuterskim programima, koji su isključivi predmet te Direktive. Ne treba ni da koči ni sprečava razvoj ili korištenje bilo kojeg sredstva za zaobilazanje tehnološke mjere koja je potrebna kako bi se omogućilo preduzimanje radnji u skladu s odredbama člana 5 (3) ili člana 6 Direktive 91/250/EEC. Članovima 5 i 6 te Direktive se isključivo određuju izuzeci od ekskluzivnih prava koja se primjenjuju na kompjuterske programe.

(51) Pravna zaštita tehnoloških mjera primjenjuje se ne dovodeći u pitanje javnu politiku, shodno članu 5, ili javnu bezbjednost. Države članice treba da promovišu dobrovoljne mjere koje se preduzimaju od strane nosilaca prava, uključujući zaključivanje i sprovođenje sporazuma između nosilaca prava i drugih strana, kako bi se bolje odgovorilo ostvarenju ciljeva određenih izuzetaka ili ograničenja predviđenih u nacionalnom zakonu u skladu s ovom Direktivom. U nedostatku takvih dobrovoljnih mjera ili sporazuma u razumnom roku, države članice treba da preduzmu odgovarajuće mjere kako bi osigurale da nosioci prava obezbjeđuju korisnicima takvih izuzetaka ili ograničenja odgovarajuća sredstva za korištenje istih, izmjenom sprovedene tehnološke mjere ili na drugi način. Međutim, u cilju sprječavanja zloupotrebe takvih mjera od strane nosilaca prava, uključujući, u okviru sporazuma, ili od strane država članica, bilo koje tehnološke mjere primijenjene u sprovođenju tih mjera treba da uživaju pravnu zaštitu.

(52) Pri sprovođenju izuzetka ili ograničenja za privatno kopiranje, u skladu s članom 5 (2) (b) države članice treba takođe da promovišu upotrebu dobrovoljnih mjera za što lakše postizanje ciljeva takvih izuzetaka ili ograničenja. Ukoliko, u razumnom roku, nisu preduzete dobrovoljne mjere da se omogući umnožavanje za privatnu upotrebu, države članice mogu preduzeti mjere da se omogući korisnicima izuzetak ili ograničenje od koga se smatra da imaju koristi. Dobrovoljnim mjerama koje nosioci prava preduzimaju, uključujući sporazume između nosilaca prava i drugih zainteresovanih strana, kao i mjere koje se preduzimaju od strane država članica, ne

sprečavaju se nosioci prava da koriste tehnološke mjere koje su u skladu s izuzecima ili ograničenjima u vezi sa privatnim kopiranjem u nacionalnom pravu, u skladu s članom 5 (2) (b), uzimajući u obzir uslov pravedne naknade po toj odredbi, i moguću diferencijaciju između različitih uslova korištenja u skladu s članom 5 (5), kao što je kontrolisanje broja umnožavanja. Kako bi se spriječila zloupotreba takvih mjera, bilo koje tehnološke mjere koje se primjenjuju u njihovom sprovođenju treba da uživaju pravnu zaštitu.

(53) Zaštitom tehnoloških mjera treba da se osigura sigurno okruženje za pružanje interaktivnih usluga na zahtjev, na takav način da predstavnici javnosti mogu da pristupe djelima ili predmetu zaštite sa mjesta i u vrijeme koje sami izaberu. U slučajevima kada su takve usluge regulisane ugovornim aranžmanima, prva i druga tačka člana 6 (4) se ne primjenjuje. Neinteraktivni oblici on-line upotrebe treba da ostanu predmet tih odredbi.

(54) Značajni napredak je postignut u međunarodnoj standardizaciji tehničkih sistema identifikacije djela i zaštićenih predmeta u digitalnom formatu. U sve više umreženom okruženju, razlike između tehnoloških mjera mogu dovesti do nekompatibilnosti sistema unutar Zajednice. Kompatibilnost i interoperabilnost različitih sistema treba podsticati. Bilo bi veoma poželjno da se podstakne razvoj globalnih sistema.

(55) Tehnološki razvoj će olakšati distribuciju djela, posebno putem mreža, a to će značiti potrebu da nosioci prava identifikuju bolje djelo ili drugi predmet zaštite, autora ili bilo kojeg drugog nosioca prava, te pružaju informacije o uslovima upotrebe djela ili drugog predmeta zaštite, kako bi se olakšalo upravljanje pravima u vezi sa njima. Nosiocima prava treba podsticati na korištenje oznake koje ukazuju, pored informacija navedenih gore u tekstu, inter alia, njihovo odobrenje za stavljanje djela ili drugog predmeta zaštite na mreže.

(56) Ipak, postoji opasnost da bi se nezakonite aktivnosti mogle sprovoditi kako bi se uklonile ili izmijenile elektronske informacije o upravljanju pravima dodate uz njih, ili na drugi način distribuirala, uvezla za distribuciju, emitovala, saopštila javnosti ili učinila dostupnim javnosti djela ili drugi predmeti zaštite iz kojih su takve informacije uklonjene bez ovlaštenja. Kako bi se izbjegli fragmentisani pravni pristupi koji bi mogli ometati funkcionisanje internog tržišta, postoji potreba da se obezbijedi usklađena pravna zaštita od bilo koje od ovih aktivnosti.

(57) Svaki takvi gore navedeni sistem informacija o upravljanju pravima može, zavisno od dizajna, istovremeno obrađivati lične podatke o obrascima potrošnje zaštićenih predmeta od strane pojedinaca i omogućiti praćenje on-line ponašanja. Te tehničke mjere, u svojim tehničkim funkcijama, treba da uključuju zaštitu privatnosti u skladu s Direktivom 95/46/EC Evropskog parlamenta i Savjeta od 24. oktobra 1995. godine o zaštiti pojedinaca u odnosu na obradu ličnih podataka i slobodni protok takvih podataka (10).

(58) Države članice treba da predvide djelotvorne sankcije i pravne lijekove za kršenja prava i obveza kao što je navedeno u ovoj Direktivi. Oni treba da preduzmu sve potrebne mjere kako bi se osiguralo da se te sankcije i lijekovi primjenjuju. Tako predviđene sankcije treba da budu djelotvorne, proporcionalne i da odvraćaju od budućih povreda i treba da uključuju mogućnost zahtijevanja odštete i / ili sudske zabrane i, gdje je to primjereno, podnošenja zahtjeva za oduzimanje spornog materijala.

(59) U digitalnom okruženju, naročito se usluge posrednika sve više mogu koristiti od trećih strana za nedozvoljene aktivnosti. U mnogim slučajevima takvi posrednici su najviše u poziciji da okončaju takve sporne aktivnosti. Stoga, ne dovodeći u pitanje sve druge raspoložive sankcije i pravne lijekove, nosioci prava treba da imaju mogućnost podnošenja zahtjeva za sudsku zabranu protiv posrednika koji unosi tuđu povredu zaštićenog rada ili drugog predmeta zaštite u mrežu. Ova mogućnost treba da bude dostupna čak i u slučajevima kad su djela izvršena od strane posrednika izuzeta na osnovu člana 5. Uslove i modalitete u vezi sa takvim zabranama treba prepustiti nacionalnim zakonodavstvima država članica.

(60) Zaštita predviđena ovom Direktivom ne treba da dovodi u pitanje odredbe na nacionalnom nivou ili na nivou Zajednice u drugim oblastima, poput industrijskog vlasništva, zaštite podataka, uslovnog pristupa, pristupa javnim dokumentima i pravila korištenja autorskog djela u vremenu, koje mogu da utiču na zaštitu autorskog prava odnosno srodnih prava.

(61) Direktive 92/100/EEC i 93/98/EEC treba da se dopune i izmijene, kako bi bile u skladu s Ugovorom o interpretacijama i fonogramima,

USVOJILI SU OVU DIREKTIVU:

POGLAVLJE I

Ciljevi i djelokrug

Član 1

Djelokrug

1. Ova Direktiva odnosi se na pravnu zaštitu autorskih prava i srodnih prava, u okviru internog tržišta, s posebnim naglaskom na informacionom društvu.

2. Osim u slučajevima iz člana 11, ovom Direktivom se ne mijenja i ni na koji način se ne utiče na postojeće odredbe Zajednice koje se odnose na:

- (a) pravnu zaštitu kompjuterskih programa;
- (b) pravo iznajmljivanja, pozajmljivanja i određena prava u vezi sa autorskim pravom na polju intelektualnog vlasništva;
- (c) autorsko pravo i srodna prava relevantna za emitovanje programa putem ponovnog prenošenja satelitskim ili kablovskim putem;
- (d) trajanje zaštite autorskih i određenih srodnih prava;
- (e) pravnu zaštitu baza podataka.

POGLAVLJE II

PRAVA I IZUZECI

Član 2

Pravo umnožavanja

Države članice predviđaju ekskluzivno pravo odobrenja ili zabrane direktnog ili indirektnog, privremenog ili trajnog umnožavanja bilo kojim putem i u bilo kojem obliku, u cjelini ili djelimično:

- (a) za autore, njihovih djela;
- (b) za izvođače, fiksacija njihovih interpretacija;
- (c) za proizvođače fonograma, njihovih fonograma;
- (d) za proizvođače prvih fiksacija filmova, originala i kopija njihovih filmova;
- (e) za radiodifuzne organizacije, fiksacija njihovih emisija, bilo da se one prenose preko žice ili vazдушnim putem, uključujući prenošenje putem satelita ili kabla.

Član 3

Pravo saopštavanja djela javnosti i pravo stavljanja drugog predmeta zaštite na raspolaganje javnosti

1. Države članice pružaju autorima isključivo pravo da odobre ili zabrane bilo koje saopštavanje njihovih djela javnosti, putem žice ili bežičnim putem, uključujući stavljanje njihovih djela na raspolaganje javnosti na takav način da predstavnici javnosti mogu da im pristupe sa mjesta i u vrijeme koje sami izaberu.

2. Države članice predviđaju isključivo pravo odobrenja ili zabrane stavljanja na raspolaganje javnosti, putem žice ili bežičnim putem, na takav način da pripadnici javnosti mogu da im pristupe sa mjesta i u vrijeme koje sami izaberu.

- (a) za izvođače, fiksacija njihovih nastupa;
- (b) za proizvođače fonograma, njihovih fonograma;
- (c) za proizvođače prvih fiksacija filmova, originala i kopija njihovih filmova;
- (d) za organizacije za emitovanje, fiksacija njihovih emitovanja, bilo da se one prenose preko žice ili vazdušnim putem, uključujući prenošenje putem satelita ili kablova.

3. Prava iz stavova 1. i 2. se ne iscrpljuju bilo kojom radnjom ili saopštenjem za javnost ili stavljanjem na raspolaganje javnosti kao što je navedeno u ovom članu.

Član 4

Pravo distribucije

1. Države članice pružaju autorima, u odnosu na originale njihovih djela ili kopije istog, isključivo pravo da odobre ili zabrane bilo koji oblik distribucije za javnost putem prodaje ili na drugi način.

2. Pravo distribucije se ne iscrpljuje unutar Zajednice u odnosu na original ili kopije djela, izuzev u slučajevima kada je prva prodaja ili prenos vlasništva tog predmeta u Zajednici izvršen od strane nosioca prava ili uz njegov pristanak.

Član 5

Izuzeci i ograničenja

1. Privremene radnje umnožavanja djela iz člana 2, koje su prolazne ili slučajne [i] sastavni i bitni dio tehnološkog procesa i čija je jedina svrha da se omogući:

- (a) prenos u mreži između trećih strana preko posrednika, odnosno
- (b) zakonito korištenje

djela ili drugog predmeta zaštite i koje nemaju nezavisni ekonomski značaj, izuzima se iz prava na umnožavanje iz člana 2.

2. Države članice mogu da predvide izuzetke ili ograničenja prava na umnožavanje iz člana 2 u sljedećim slučajevima:

- (a) u odnosu na umnožavanja u papirnoj formi ili sličnom formatu, izvršenom bilo kakvom fotografskom tehnikom ili nekim drugi procesom koji ima slične efekte, uz izuzetak partitura, pod uslovom da nosioci prava prime pravednu nadoknadu;
- (b) u odnosu na umnožavanje na bilo kojem mediju koje je izvršilo fizičko lice za privatnu upotrebu i za ciljeve koji nisu ni direktno ni indirektno komercijalni, pod

uslovom da nosioci prava prime pravednu naknadu kojom se uzima u obzir program primjene ili neprimjene tehnoloških mjera iz člana 6 u odnosu na djelo ili drugi predmet zaštite u pitanju;

(c) u odnosu na konkretne radnje umnožavanja od strane javnih biblioteka, obrazovnih ustanova ili muzeja, ili arhiva, koje nisu namijenjene direktnoj ili indirektnoj ekonomskoj ili komercijalnoj dobiti;

(d) u odnosu na efemerne snimke djela od strane radiodifuznih organizacija putem njihovih sopstvenih objekata i za njihovo sopstveno emitovanje; čuvanje tih snimaka u službenim arhivima može, na osnovu njihovog izuzetnog dokumentarnog karaktera, biti dozvoljeno;

(e) u odnosu na umnožavanje emisija od strane javnih neprofitnih ustanova, kao što su bolnice ili zatvori, pod uslovom da nosioci prava prime pravednu naknadu.

3. Države članice mogu da predvide izuzetke ili ograničenja prava iz članova 2. i 3. u sljedećim slučajevima:

(a) za korištenje isključivo u svrhu ilustracije za nastavno ili naučno istraživanje, dok god je izvor, uključujući i ime autora naznačen, ukoliko se ne ispostavi da je to nemoguće i u odgovarajućoj mjeri opravdano nekomercijalnom svrhom koju treba postići;

(b) upotrebe, u korist osoba s invaliditetom, koje su direktno u vezi sa invaliditetom i nekomercijalne prirode, u mjeri u kojoj to zahtijeva konkretni vid invalidnosti;

(c) umnožavanje putem štampe, saopštavanje javnosti ili stavljanje na raspolaganje objavljenih članaka o aktuelnim ekonomskim, političkim ili vjerskim temama ili emisija djela ili drugih predmeta zaštite istog karaktera, u slučajevima kada takva upotreba nema isključivu namjenu, dok god je izvor uključujući ime autora naznačen, ili je upotreba djela ili drugih predmeta zaštite u vezi s izvještavanjem o trenutnim događajima, u mjeri u kojoj je to opravdano informativnom svrhom i dok god je izvor, uključujući i ime autora naznačen, izuzev ako se ispostavi da je to nemoguće;

(d) citati u svrhe kao što su kritika ili pregled, pod uslovom da se odnose na djelo ili neki drugi predmet zaštite koji je već na zakonit način stavljen na raspolaganje javnosti, da, izuzev ako se ispostavi da je to nemoguće, izvor, uključujući i ime autora, bude naznačen i da je njihova upotreba u skladu s fer praksom, u onoj mjeri u kojoj se to zahtijeva konkretnom svrhom;

(e) korištenje za potrebe javne sigurnosti ili kako bi se osiguralo pravilno sprovođenje administrativnih, parlamentarnih ili sudskih postupaka i izvještavanje o istima;

(f) korištenje političkih govora, kao i odlomaka javnih predavanja ili sličnih radova ili drugih predmeta zaštite u mjeri u kojoj je opravdano informativnom svrhom i dok god je izvor, uključujući i ime autora naznačen, izuzev ako se ispostavi da je to nemoguće;

(g) korištenje tokom vjerskih proslava ili službenih proslava u organizaciji organa vlasti;

(h) korištenje djela, kao što su djela arhitekture i vajarstva, namijenjena da se trajno nalaze na javnim mjestima;

(i) slučajno uključivanje djela ili drugih predmeta zaštite u drugi materijal;

(j) korištenje u svrhu oglašavanja javne izložbe ili prodaje umjetničkih djela, u mjeri potrebnoj za promovisanje događaja, isključujući bilo koje druge vidove komercijalne upotrebe;

(k) korištenje u svrhu karikatura, parodije ili pastiša;

(l) korištenje u vezi sa prezentacijom ili popravkom opreme;

(m) korištenje umjetničkog djela u vidu zgrade ili nacrtu ili plana zgrade za potrebe rekonstrukcije zgrade;

(n) upotreba saopštavanjem ili stavljanjem na raspolaganje, za svrhu istraživanja ili privatnog izučavanja, pojedinim predstavnicima javnosti putem kompjuterskih terminala u prostorijama ustanova iz paragrafa 2(c) djela i drugih predmeta zaštite koji ne podliježu uslovima kupoprodaje ili licenciranja koja se nalaze u njihovim zbirkama djela.

(o) korištenje u određenim drugim slučajevima manje važnosti kod kojih izuzeci ili ograničenja već postoje, prema nacionalnom zakonu, pod uslovom da se tiču samo analogne upotrebe i ne utiču na slobodan protok roba i usluga u Zajednici, ne dovodeći u pitanje druge izuzetke i ograničenja sadržane u ovom članu.

4. U slučajevima u kojim država članica može da predvidi izuzetak ili ograničenje na pravo na umnožavanje u skladu sa stavovima 2 i 3, one mogu na sličan način da pruže izuzetak ili ograničenje prava na distribuciju kao što je navedeno u članu 4 u mjeri u kojoj je to opravdano svrhom ovlaštene radnje umnožavanja.

5. Izuzeci i ograničenja iz stavova 1, 2, 3 i 4 primjenjuju se samo u određenim posebnim slučajevima koji nisu u suprotnosti s uobičajenim korištenjem djela ili drugih predmeta zaštite i ne dovode bez osnova u pitanje legitimne interese nosioca prava.

POGLAVLJE III

ZAŠTITA TEHNOLOŠKIH MJERA I INFORMACIJA O UPRAVLJANJU PRAVIMA

Član 6

Obaveze u pogledu tehnoloških mjera

1. Države članice pružaju adekvatnu pravnu zaštitu protiv zaobilaženja bilo kakve djelotvorne tehnološke mjere koje zainteresovano lice obavlja svjesno, ili za koju se s pravom pretpostavlja da ima takav cilj.

2. Države članice pružaju adekvatnu pravnu zaštitu od proizvodnje, uvoza, distribucije, prodaje, izdavanja, oglašavanja za prodaju ili izdavanje, ili posjedovanje uređaja, proizvoda ili komponenti za komercijalne svrhe, ili pružanje usluga koje se:

(a) se promovišu, oglašavaju ili prodaju za svrhu zaobilaženja ili

(b) imaju samo ograničenu komercijalno značajnu svrhu ili drugu upotrebu od zaobilaženja ili

(c) su prvenstveno osmišljene, proizvedene, prilagođene ili se izvode u svrhu omogućavanje ili olakšavanje zaobilaženja,

bilo koje djelotvorne tehnološke mjere.

3. Za potrebe ove Direktive, izraz "tehnološke mjere" znači bilo koja tehnologija, uređaj ili komponenta koja je u uobičajenom toku rada, osmišljena da spriječi ili ograničiti radnje, u odnosu na djela ili druge predmete zaštite, koji nisu ovlašteni od strane nosioca bilo kojeg autorskog prava ili bilo kojeg prava u vezi s autorskim pravima kao što je predviđeno zakonom ili sui generis pravom iz poglavlja III Direktive 96/9/EC. Tehnološke mjere smatraće se "djelotvornim", u slučajevima gdje je korištenje zaštićenog rada ili drugog predmeta zaštite pod kontrolom od strane nosilaca prava putem primjene kontrole pristupa ili procesa zaštite, kao što je enkripcija, pseudoslučajno kodiranje (*scrambling*) ili druga transformacija djela ili drugog predmeta zaštite ili kontrolnog mehanizma kopiranja, kojim se postiže cilj zaštite.

4. Bez obzira na pravnu zaštitu predviđenu stavom 1, u odsustvu dobrovoljnih mjera koje preduzimaju nosioci prava, uključujući sporazume između nosilaca prava i drugih zainteresovanih strana, države članice preduzimaju odgovarajuće mjere kako bi se osiguralo da nosioci prava stave na raspolaganje korisniku izuzetka ili ograničenja predviđenih nacionalnim zakonom u skladu s članovima 5 (2) (a), (2) (c), (2) (d), (2) (e), (3) (a), (3) (b) ili (3) (e) načine korištenja izuzetka ili ograničenja, u slučaju da dati korisnik ima zakonit pristup zaštićenom djelu ili predmetu u pitanju.

Članica EU takođe može da preduzme takve mjere u pogledu korisnika izuzetka ili ograničenja predviđenog u skladu s članom 5 (2) (b), izuzev ako je umnožavanje za privatnu upotrebu već omogućeno od strane nosilaca prava u mjeri potrebnoj da se iskoristi izuzetak ili ograničenje u pitanju i u skladu s odredbama člana 5. (2) (b) i (5), bez sprečavanja nosilaca prava da usvoje odgovarajuće mjere s obzirom na broj umnožavanja, u skladu s ovim odredbama.

Tehnološke mjere primijenjene dobrovoljno od strane nosilaca prava, uključujući one koje su primijenjene u sprovođenju dobrovoljnog sporazuma i tehnološke mjere primijenje u sprovođenju mjera koje preduzimaju države članice, uživaju pravnu zaštitu predviđenu stavom 1.

Odredbe prve i druge tačke se ne odnose na djela ili druge predmete zaštite na raspolaganju javnosti pod dogovorenim ugovornim uslovima na taj način da predstavnici javnosti mogu da im pristupe sa mjesta i u vrijeme koje sami odaberu.

Prilikom primjene ovoga člana u kontekstu Direktiva 92/100/EEC i 96/9/EC, ovaj stav se primjenjuje shodno načelu *mutatis mutandis*.

Član 7

Obveze koje se odnose na informacije o upravljanju pravima

Države članice pružaju adekvatnu pravnu zaštitu protiv bilo kojeg lica koje svjesno vrši bez odobrenja neku od sljedećih radnji:

(a) uklanjanje ili mijenjanje bilo koje elektronske informacije o upravljanju pravima

(b) distribuciju, uvoz za distribuciju, emitovanje, saopštavanje ili stavljanje na raspolaganje javnosti djela ili drugih predmeta zaštićenih ovom Direktivom ili poglavljem III Direktive 96/9/EC iz kojih su uklonjene ili promijenjene bez ovlaštenja elektronske informacije o upravljanju pravima,

ako takva osoba zna, ili postoje osnovani razlozi da zna, da na taj način prouzrokuje, omogućava, olakšava ili prikriva kršenje nekog autorskog prava ili nekih prava koja se odnose na autorska prava, kako je predviđeno zakonom, ili sui generis prava predviđenog poglavljem III Direktive 96/9/EC.

Za potrebe ove Direktive, izraz "informacije o upravljanju pravima" znači svaka informacija koju nosioci prava pružaju kojom se identifikuje djelo ili drugi predmet zaštite iz ove Direktive ili koju pokriva sui generis pravo iz poglavlja III Direktive 96 / 9/EC, autor ili bilo koji drugi nosilac prava, ili informacije o uslovima upotrebe djela ili drugog predmeta zaštite i svi brojevi ili kodovi kojima su predstavljene takve informacije.

Prva tačka se primjenjuje u slučaju kada je bilo koji od tih stavki informacije povezana s kopijom, ili se čini da je u vezi sa saopštenjem za javnost, djela ili drugog predmeta zaštite iz ove Direktive ili pokrivene sui generis pravom iz poglavlja III Direktive 96/9/EC.

POGLAVLJE IV

Zajedničke odredbe

Član 8

Sankcije i pravni lijekovi

1. Države članice predviđaju odgovarajuće sankcije i pravne lijekove u odnosu na kršenja prava i obaveza navedenih u ovoj Direktivi i preduzimaju sve potrebne mjere kako bi se osiguralo da se te sankcije i lijekovi primjenjuju. Takve sankcije će biti djelotvorne, srazmjerne i imaće učinak odvraćanja.
2. Svaka država članica preduzima potrebne mjere kako bi se osiguralo da nosioci prava čiji su interesi pogođeni nedozvoljenom radnjom izvršenom na njihovoj teritoriji može da pokrene postupak za naplatu odštete i / ili da podnese zahtjev za zabranu, gdje je to primjereno, radi zaplijene spornog materijala i uređaja, proizvoda ili komponenti iz člana 6 (2).
3. Države članice osiguravaju da su nosioci prava u poziciji da podnesu zahtjev za zabranu protiv posrednika čije usluge koriste treća lica kako bi kršili autorsko ili srodno pravo.

Član 9

Nastavak primjene drugih zakonskih odredbi

Ovom Direktivom se ne dovode u pitanje odredbe koje se odnose naročito na prava patenta, zaštitni znak, prava dizajna, korisne modele, topografije za poluprovodnike, fontove, uslovni pristup, pristup kablovskim ili emitorskim uslugama, zaštitu nacionalnog blaga, primjerke za depozitne biblioteke, zakone o restriktivnim praksama i nefer konkurenciji, poslovne tajne, sigurnost, povjerljivost, zaštitu podataka i privatnosti, pristup javnim dokumentima, ugovorno pravo.

Član 10

Primjena u toku vremena

1. Odredbe ove Direktive primjenjuju se u odnosu na sva djela i druge predmete zaštite iz ove Direktive koji su 22. decembra 2002. godine zaštićeni zakonodavstvom država članica u području autorskog prava i srodnih prava, odnosno koji ispunjavaju kriterijume za zaštitu prema odredbama ove Direktive ili odredbama iz člana 1(2).

2. Ova Direktiva svojom primjenom ne dovodi u pitanje nijedan akt zaključen prije 22. decembra 2002. godine ni pravo stečeno prije tog datuma.

Član 11

Tehnička prilagodavanja

1. Direktiva 92/100/EEC se ovim izmjenjuje i dopunjuje na sljedeći način:

(a) Član 7 se briše;

(b) član 10(3) se zamjenjuje sljedećim: "3. ograničenja se primjenjuju samo u određenim posebnim slučajevima koji nisu u suprotnosti s uobičajenim korištenjem predmeta zaštite i ne dovode bez osnova u pitanje legitimne interese nosilaca prava."

2. Član 3(2) Direktive 93/98/EEC se zamjenjuje sljedećim: "2. Prava proizvođača fonograma ističu 50 godina nakon fiksacije. Međutim, ako je fonogram zakonito objavljen u tom periodu, navedena prava ističu 50 godina od dana prvog objavljivanja po zakonu. Ako objavljivanje po zakonu nije obavljeno u periodu spomenutom u prvoj rečenici, i ako je fonogram na zakonit način dostavljen javnosti u tom periodu, pomenuta prava ističu 50 godina od datuma prvog zakonitog stavljanja na raspolaganje javnosti.

Međutim, u slučajevima gdje usljed isteka trajanja zaštite odobrene prema ovom stavu u verziji prije amandmana na osnovu Direktiva 2001/29/EC Evropskog parlamenta i Savjeta od 22. maja 2001. o usklađivanju određenih aspekata autorskih i srodnih prava u informacionom društvu (11) prava proizvođača fonograma više nisu zaštićena 22. decembra 2002. godine, ovaj stav ne utiče na zaštitu tih prava iznova. "

Član 12

Završne odredbe

1. Najkasnije do 22. decembra 2004. godine i nakon toga svake tri godine, Komisija podnosi Evropskom parlamentu, Savjetu i Ekonomskom i socijalnom komitetu izvještaj o primjeni ove Direktive, u kojem, između ostalog, na osnovu konkretnih informacija dobijenih od država članica, naročito ispituje primjenu članova 5, 6 i 8 u svjetlu razvoja digitalnog tržišta. U slučaju člana 6, posebno ispituje da li se tim članom dodjeljuje dovoljan nivo zaštite i da li radnje koje su zakonski dozvoljene trpe negativne posljedice upotrebe djelotvornih tehnoloških mjera. U slučajevima kada je to potrebno, posebno kako bi se osiguralo funkcionisanje internog tržišta u skladu s članom 14 Ugovora, podnosi predloge za izmjene i dopune ove Direktive.

2. Zaštita prava vezanih za autorska prava na osnovu ove Direktive ni na koji način ne utiče na zaštitu autorskog prava.

3. Ovim se osniva Kontakti odbor. On je sačinjen od predstavnika nadležnih organa država članica. Njime predsjedava predstavnik Komisije i sastaje se bilo na inicijativu predsjednika ili na zahtjev delegacije neke od država članica.

4. Zadaci Odbora su sljedeći:

(a) da ispita uticaj ove Direktive na funkcionisanje internog tržišta, i da istakne bilo kakve poteškoće;

(b) da organizuje konsultacije o svim pitanjima koje proizlaze iz primjene ove Direktive;

(c) da olakša razmjenu informacija o relevantnim zbivanjima u zakonodavstvu i precedentnom pravu, kao i relevantnim ekonomskim, društvenim, kulturnim i tehnološkim dešavanjima;

(d) da djeluje kao forum za ocjenu digitalnog tržišta u pogledu djela i drugih stavki, uključujući i privatno kopiranje i korištenje tehnoloških mjera.

Član 13

Sprovođenje

1. Države članice stavljaju na snagu zakone, uredbe i administrativne odredbe neophodne za usklađivanje s ovom Direktivom prije 22. decembra 2002. godine. Oni će odmah izvijestiti Komisiju o istom.

Kada države članice usvoje ove mjere, one će sadržati referencu na ovu Direktivu ili će biti praćene takvom referencom prilikom njihovog službenog objavljivanja. Načini sastavljanja takve reference se propisuju od strane država članica.

2. Države članice Komisiji saopštavaju tekst odredbi domaćih zakona koji su donijeti u oblasti koja je predmet ove Direktive.

Član 14

Stupanje na snagu

Ova Direktiva stupa na snagu na dan njenog objavljivanja u Službenom listu Evropskih zajednica.

Član 15

Primaoci

Ova direktiva je upućena državama članicama.

Sačinjena u Briselu, 22. maja 2001.

Za Evropski parlament

Predsjednik

N. Fontaine

Za Savjet

Predsjednik

M. Winberg

(1) OJ C 108, 7.4.1998, str. (1) OJ C 108, 7/4/1998, str. 6

OJ C 180, 25.6.1999, str. OJ C 180, 25/6/1999, str. 6.

(2) OJ C 407, 28.12.1998, str. (2) OJ C 407, 28/12/1998, str. 30.

(3) Mišljenje Evropskog parlamenta od 10. februara 1999. (OJ C 150, 28/5/1999, str. 171), Zajednički stav Savjeta od 28. septembra 2000. (OJ C 344, 1/12/2000, str. 1) i Odluka Evropskog parlamenta od 14. februara 2001. (koja još nije objavljena u Službenom listu). Odluka Savjeta od 9. aprila 2001.

(4) OJ L 178, 17.7.2000, str. (4) OJ L 178, 17/7/2000, str. 1.

(5) Direktive Vijeća 91/250/EEC od 14. maja 1991. o pravnoj zaštiti kompjuterskih programa (OJ L 122, 17/5/1991, p. 42). Direktiva kako je izmijenjena i dopunjena Direktivom 93/98/EEC.

(6) Direktive Vijeća 92/100/EEC od 19. novembra 1992. o pravu na iznajmljivanje i i određenim pravima vezanim za autorska prava na polju intelektualnog vlasništva (OJ L 346, 27/11/1992, str. 61). Direktiva kako je izmijenjena i dopunjena Direktivom 93/98/EEC.

(7) Direktiva Savjeta 93/83/EEC od 27. septembra 1993. o koordinaciji nekih pravila koja se odnose na autorska prava i prava vezana za autorska prava primjenjiva na satelitsko emitovanje i kablovsku retransmisiju (OJ L 248, 6/10/1993, p. 15).

(8) Direktiva Vijeća 93/98/EEC od 29. oktobra 1993. o usklađivanju pojma zaštite autorskih i određenih srodnih prava (OJ L 290, 24/11/1993, str. 9).

(9) Direktiva 96/9/EC Evropskog parlamenta i Savjeta od 11. marta 1996. o pravnoj zaštiti podataka (OJ L 77, 27/3/1996, str. 20).

(10) OJ L 281, 23.11.1995, str. 31

(11) OJ L 167, 22.6.2001, str.10

3. ANALIZA PREVODA

3.1. Teorijski osnov u prevodnom postupku

Da li mi zaista znamo kako prevodimo ili šta prevodimo? ...Da li treba da prihvatimo to da se služimo „sirovim idejama” da bismo napravili prelaz iz jednog jezika u drugi? ...Prevodioci znaju da prelaze iz jednog jezika u drugi, ali preko koje spone prelaze, to ne znaju.

(Firth, 1957:197)

Ovaj citat koji zvuči kao psiholingvistički osvrt na poznato pitanje „šta se dešava u glavi prevodioca dok prevodi” u suštini oslikava u velikoj mjeri sve na čemu počiva prevođenje, a čega prevodilac u praktičnom radu nije svjestan. Naime, da bi se preveo jedan tekst, prema B. Hlebecu, moramo posjedovati znanje o interpretaciji izvornika, znanje potrebno za prekodiranje, moramo umjeti da interpretiramo izvornik, da imamo na umu primaoca prevoda i da adekvatno prilagodimo kôd, kao i da donesemo bitne odluke o stepenu doslovnosti prevoda, između ostalog.

Kada govorimo o znanju potrebnom za interpretaciju izvornika, posebnu pažnju moramo obratiti na to da, kako Hlebec ističe, prevodilac naučnih i stručnih tekstova mora da ovada terminologijom i određenom stručnom oblašću, kao i da poznaje pravila stilske upotrebe, tj. „prevodilac mora znati između kojih jezičkih struktura je izvorni autor odabrao svoj konkretni izraz u konkretnoj komunikacijskoj situaciji” (Ivir, 1975:211). Ovo podrazumijeva relativno širok spektar znanja bez obzira na uskost specijalizacije teksta koji se prevodi u današnjem institucionalnom društvu. Naime, ako pretpostavimo da je specijalizacija jednog prevodioca samo prevođenje direktiva Evropske unije sa engleskog jezika, i da se taj prevodilac koristi intertekstualnim pristupom koji preporučuje B. Hlebec, zarad boljeg upoznavanja sa svim bitnim formalnim i semantičkim obilježjima ove vrste pravnih tekstova, onda on na raspolaganju ima nekoliko desetina hiljada stranica teksta direktiva EU i desetine stranica raznih priručnika za prevođenje pravnih propisa EU, samo da bi se upoznao sa ovako uskim područjem svoje specijalizacije. Da pojasnimo, intertekstualnost se u ovom kontekstu tumači kao odnos datog teksta i drugih tekstova.

Kada se prevode tekstovi koji, poput direktiva, nameću intertekstualnost, pažnju treba obratiti ne samo na odnos teksta jedne direktive prema drugim direktivama (na koje će se vrlo često naići eksplicitno u tekstu prvobitne direktive kao na akte kojima se unose izmjene i dopune i sl.), već i na niže nivoe od teksta, tj. treba utvrditi kakva je korelacija pojedinih stručnih termina u odnosu na druge, njima bliske, stručne termine, o čemu će kasnije biti riječi.

Zasad, osvrnimo se na sljedeću stavku prevođenja, a to je znanje potrebno za prekodiranje, koje uključuje između ostalog kao preduslov poznavanje šireg stvaralaštva u datoj oblasti, ali i znanje o primaocu prevedene poruke. Budući da je prevodilačka kompetencija data kao ranije pomenut preduslov, ne smijemo je shvatiti kao statičnu već kao dinamičnu kategoriju. Prevodilac kroz sami prevodni proces dolazi do novih saznanja, konsultujući relevantnu literaturu i oslanjajući se na sopstveni iskustvom izgrađeni sistem odbacivanja i usvajanja prevodnih rješenja. U fazi prekodiranja, prevodilac imajući na umu sve navedeno, analizira i kontrastira jezičke sisteme i podsisteme, kako bi došao do zadovoljavajućeg rezultata.

Kod prevođenja pravnih propisa EU, može se reći da je opseg analize i kontrastiranja donekle unaprijed sužen, već samim postojanjem pravila o ugledanju na ranije prevode određenih akata. Naime, kad se jednom jedna direktiva ili drugi pravni propis objave u Službenom listu EU, oni predstavljaju normu i model po kojem se dalje mora prevoditi bez većih odstupanja u formi i značenju. Ovo svakako doprinosi jednoobraznosti prevoda, ali i umanjuje kreativni potencijal i mogućnost ulaska novih, moguće naprednijih prevodnih rješenja u upotrebu.

Kako prilagođavanje koda u velikoj mjeri zavisi od ciljne publike, moramo pomenuti da su tekstovi pravnih propisa EU specifični, budući da kombinuju funkcije i ciljnu publiku. Naime, po svojoj prirodi direktiva je uputstvo, dakle ima direktivnu ili funkciju usmjeravanja. Takođe, direktiva je namijenjena široj publici i ima informativnu funkciju, budući da su pravni propisi EU namijenjeni široj populaciji i da se princip uvida u pravne propise EU zasniva na što većoj transparentnosti i jednakoj dostupnosti. Tako, čitalačku publiku ne sačinjavaju samo specijalisti, kao posljednja, uslovno uzeto, najviša kategorija čitalaštva već i kategorija „prosječnih odraslih pismenih osoba” (Nida, 1965:18).

Stepen doslovnosti prevoda je još jedan značajan faktor koji moramo odrediti prije nego što se upustimo u prevođenje. Priručnici u oblasti prevođenja pravnih akata EU uglavnom navode da treba izbjegavati prevod „riječ-za-riječ”, ali se ni u jednom

od priručnika iz regiona (konkretno, priručnici hrvatskog Ministarstva vanjskih poslova i europskih integracija, nacrt priručnika nekadašnje državne zajednice SCG i sadašnji Priručnik Sekretarijata za evropske integracije Crne Gore) ne daje širi teorijski pristup ovom pitanju. Naime, uz preskriptivne šeme modela prevođenja određenih pravnih propisa, dobro bi bilo uvesti jednu kategorizaciju prevodilačkih pristupa, kakva bi bila, recimo, Njumarkova, kojom se ne bi napravio rigidan otklon čak ni od gorenavedenog pristupa prevoda „riječ-za-riječ”.

Po Njumarkovoj kategorizaciji, svaki pristup prevođenju možemo vidjeti kao posebnu etapu u prevođenju. Tako, ako krenemo od prevoda „riječ-za-riječ”, kao od prve faze, dobićemo grubu verziju prevoda koja će nam omogućiti da uvidimo kako funkcioniše sintaksa izvornog jezika, budući da će raspodjela gramatičkih kategorija u prevodu ostati ista kao i u originalu. Ovo je manje-više ono što možemo dobiti kao rezultat korištenja kompjuterskih alata za prevođenje, i odakle možemo krenuti u sljedeću fazu doslovnog prevoda (*literal translation*). U ovoj etapi, raspodjeljujemo sintaksičke konstituente tako da budu u duhu jezika cilja, nakon čega slijedi „kontekstualizacija”, tj. reprodukovanje (ili, Hlebecovom terminologijom, *prestvaranje*) kontekstualnog značenja originala unutar ograničenja koje predstavljaju gramatičke kategorije i sintaksa ciljnog jezika. Ova faza se naziva vjerni prevod (*faithful translation*), a kvalititet prevoda se može nadgraditi još i upotrebom semantičkog prevoda, koji pokazuje veću fleksibilnost i kreativni otklon od potpunog vjernog prenosa. Njime se nastoji da se čitalac uputi u nijanse značenja, da mu se omogući dodatna „interpretacija” uz što veću konciznost. Kao završna etapa, javlja se komunikativni prevod, koji ima za cilj da se fokusira na poruku izvornog teksta, koji teži jasnoći i sažetosti i prati „prirodan stil”. Glavna razlika između semantičkog i komunikativnog prevoda je ta što semantički prevod prati prije govornika/pisca izvornog jezika, dok je komunikativni orijentisan ka publici.

Stoga, prevođenje jedne direktive bi u idealnom slučaju izgledalo ovako: tekst bi prošao prvo kroz obradu adekvatnog kompjuterskog alata za prevođenje, što bi znatno doprinijelo na uštedi vremena, izvršila bi se preraspodjela sintaksičkih funkcija, zatim i terminološki odabir i zamjena neadekvatnih terminoloških proizvoda automatskog prevođenja. One konstrukcije koje nijesu u duhu jezika cilja bi se preoblikovale, npr. sintagme koje sadrže višestruke imeničke spojeve bi se zamijenile odgovarajućim pridjevsko-imeničkim spojevima ili prijedloško-padežnim konstrukcijama, ili klauzama, u zavisnosti od situacije. Zatim bi se, budući da je tekst

namijenjen ne samo stručnjacima, već i široj javnosti, nastojalo da se stil prilagodi tako da se izbjegnu nepotrebne ovještale pravne fraze i da se jezik približi što većem broju potencijalnih čitalaca.

Budući da nijesmo u mogućnosti još uvijek da koristimo *Wordfast* i slične alate koji funkcionišu na principu prepoznavanja i zamjene dijelova teksta na osnovu uporednih korpusa koji su obično jako velikog obima (a u slučaju tekstova EU radi se o hiljadama stranica), u izradi ovog rada primijenili smo tradicionalni prevodilački postupak.

3.1.1. Stav prema upotrebi anglicizama u prevodnom postupku

Ono što zavređuje poseban osvrt u toku razmatranja prevodnog postupka je opredjeljenje autora da li da se prikloni tendenciji „pročišćavanja“ jezika od uticaja jezika izvora, tj. od anglicizama ili internacionalizama ili da ide onom linijom koju izvjesni broj prevodilaca smatra „linijom manjeg otpora“ i da usvaja neselektivno elemente jezika izvora i da učestvuje u izgradnji novih termina po uzoru na jezik izvor. Pojašnjenja radi, budući da su mnogi termini kao „izrazi preciznog značenja u upotrebama vezanim za svrhu profesije“ preko engleskog jezika dospjeli u vidu pozajmljenica u brojne druge jezike, a opet, imaju korijen u starogrčkom ili latinskom jeziku, više se ne može napraviti jasna granica između anglicizma i internacionalizma. Za svrhe ovog rada koristićemo izraz *anglicizam* i njemu srodnu kovanicu *anglokulturni uticaj* za koji je T. Prčić (2006) ponudio izuzetno zanimljivo grafemsko rješenje – *AngloCOOLturni* uticaj, time naglašavajući raširenost i pomodnost upotrebe anglicizama. Za koju god da se, uslovno rečeno, struju u prevođenju prevodilac opredijeli, mora imati na umu zamke jednog i drugog pristupa. Naime, ukoliko se opredijelimo za prevođenje uz strogo pridržavanje normi našeg jezika, rizikujemo da dobijemo jezičke proizvode koji su nasilno skovani i koji često zbog svog nezgrapnog ili neekonomičnog sklopa ne bi bili podobni za upotrebu. Osvrnimo se na iskustva naših susjeda koji su u nedavnoj prošlosti uveli u svoj jezik niz takvih konstrukcija, koje nama, kao govornicima doskora zajedničkog jezika, danas djeluju u većini slučajeva kao vještačke jezičke tvorevine. Sa druge strane, ukoliko se prepustimo nekritičkom usvajanju leksike engleskog jezika, rizikujemo da izgubimo svoj jezički identitet. Ova opozicija koju L. Venuti (2004) opisuje slikovito kao

princip „domestication versus foreignization“, najbolje se očitava na planu leksike, mada je sve očiglednije i nesvjesno usvajanje sintaksičkih obrazaca po ugledu na engleski jezik. Jedan od najpoznatijih zagovornika očuvanja duha izvornog jezika u prevođenju, T. Prčić, osuđuje pretjeranu upotrebu anglicizama, koju smatra često proizvodom svojevrsnog jezičkog razmetanja: „AngloCOOLturno jezičko ponašanje svakako je najuočljivije na planu leksike, pre svega u vrlo učestaloj i napadnoj, a neretko i pogrešnoj, upotrebi anglicizama“ (Prčić, 2006:530).

Naš stav je da se ne treba prikloniti nijednoj ekstremnoj struji, da ne treba biti ni jezički purista niti se povoditi za anglokulturnom jezičkom praksom, već da treba u mjeri u kojoj je to moguće, iznaći kompromisno rješenje. Pritom, ne smatramo da se može naći opšte rješenje koje bi bilo primjenljivo na sve prevodne probleme, već da svaki prevodni problem zaslužuje posebnu pažnju. Treba imati na umu i to da institucionalni termini podliježu posebnim ograničenjima i da, pogotovu u kontekstu pravnih propisa Evropske unije, pred zahtjevima brzog i obimnog prevođenja, te mnoge kvalitativne odlike prevoda moraju da podliježu jezičkoj ekonomiji i približavanju i usklađivanju sa prevodnim praksama najprije zemalja iz okruženja, a onda i šire. Pristup koji preporučujemo je nastojanje da se na nivou pojedinačnih pravnih propisa nastoji ostvariti jednoobraznost, a zatim da se ta rješenja primijene na čitav skup pravnih propisa koji pripadaju istoj grupi (npr. preporuke, direktive, odluke i sl.). O tome kako su razmotreni pojedini prevodni problemi sa aspekta upotrebe anglicizama, biće više riječi u dijelu analize koji se bavi praktičnom primjenom prevodnih tehnika.

3.2. Prevodna ekvivalencija – centralni prevodilački problem i cilj kome se teži

Cilj kome se teži u prevođenju, a koji predstavlja ujedno i centralni problem prevodilačke struke je prevodna ekvivalencija. Prije nego što prikazemo kako se ekvivalencija ostvaruje u različitoj mjeri na praktičnim primjerima primjene prevodnih tehnika, razmotrimo sâm problem (ne)mogućnosti postizanja ekvivalencije. Mnogi teoretičari daju svoje definicije ekvivalencije, često je raslojavajući na različite kategorije (npr. klasifikacija tipova ekvivalencije koju daje R. Đorđević, 2004), a za svrhu našeg rada koristićemo definiciju tzv. „prevodne ekvivalencije“ koju daje *Longman Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics*, po kojoj

„prevodna ekvivalencija predstavlja nivo do kojeg lingvističke jedinice (npr. riječi, sintaksičke strukture) mogu da se prevedu na drugi jezik bez gubitka značenja. Za dvije jedinice istog značenja na dva jezika se može reći da su prevodni ekvivalenti” (2002:563).

Ovu definiciju smo odabrali zbog toga što je semantički orijentisana s fokusom na proizvode prevodnog procesa, za razliku od formalno orijentisanih pristupa ekvivalenciji, kod kojih se više polaže na gramatička obilježja koja podliježu promjenama u prevodnom procesu. Dakle, kada postavimo pitanje da li je ostvarena ekvivalencija, u stvari postavljamo pitanje da li je nešto i u kojoj je mjeri prevodivo, tj. da li je ostvaren zadovoljavajući prevodni efekat. Literatura u oblasti teorije prevođenja obiluje argumentima koji iznose da je zadovoljavajući prevodni efekat nemoguć zadatak, i da je osuđen na neuspjeh iz uglavnom dva razloga: (a) jezici nikad nisu dovoljno slični da bi izrazili istu realnost, i (b) što je još veći problem, ne može se pretpostaviti da „realnost“ postoji nezavisno od jezika. Tako, M. Baker (2006) formuliše ključni prevodilački problem na sljedeći način: Šta prevodilac preduzima kada u ciljnom jeziku ne postoji riječ kojom se izražava isto značenje kao riječju izvornog jezika? To je upravo ono što ćemo mi pokazati u nastavku rada izradom i primjenom odgovarajućih rješenja prevodnih problema.

3.3. Tipologija leksičkih jedinica u pravnom jeziku

Da bismo adekvatno prevodili pravnu terminologiju i težili da postignemo prevodnu ekvivalenciju, moramo znati koji se sve tipovi leksičkih jedinica javljaju u pravnom jeziku, u kakve odnose stupaju, čime je njihovo stupanje u razne vrste odnosa ograničeno i kako se ponašaju u odgovarajućem sintaksičkom okruženju. Za ovaj dio istraživanja, veoma nam je koristio priručnik češke autorke M. Chroma-e (2004) pod nazivom *Lexicographica*, iz kojeg smo usvojili tipologiju i gramatičku potkategorizaciju, a zatim smo tu tipologiju i potkategorizaciju potkrijepili primjerima iz korpusa direktive koja je predmet našeg istraživanja i korpusa naših prevodnih rješenja.

Prema ovoj autorki, tipovi leksičkih jedinica koje se javljaju u pravnom jeziku su sljedeći:

1) „Čisto“ *pravna terminologija* – relativno mala grupa riječi i izraza koji se ne koriste izvan pravnog konteksta ukoliko ta njihova upotreba nije stilski markirana. U ovu grupu spadaju i latinski termini koji se koriste uporedo u engleskom i crnogorskom jeziku.

Primjer:

- The **Treaty** provides for the establishment of an internal market... / **Ugovorom** se predviđa uspostavljanje internog tržišta...
- This requires, **inter alia**, the existence of an internal market for new products and services. / To zahtijeva, **inter alia**, postojanje internog tržišta za nove proizvode i usluge.

2) „*Pravna terminologija u svakodnevnom govoru*“ - polisemne jedinice koje kao jedno od svojih značenja imaju ono koje se javlja u pravnoj upotrebi.

Primjer:

- Having regard to the **proposal** from the Commission... / Uzevši u obzir **prijedlog** Komisije...
- Having regard to the **opinion** of the Economic and Social Committee... / Uzevši u obzir **mišljenje** Ekonomskog i socijalnog komiteta...

3) *Svakodnevne riječi kojima je dodijeljena posebna konotacija u specifičnom pravnom kontekstu*; ovo se često dešava u slučajevima kada riječ koja je redovno i primarno korištena u svakodnevnom govoru postane predmet pravnog fokusa, čime se njeno značenje sužava ili proširuje, tako poprimajući nove karakteristike. Ova situacija se odnosi obično na slučajeve kada se zarad dalje upotrebe u pravnom tekstu, na početku definiše značenje određenih leksema.

Primjeri:

- For the purposes of this Directive, the expression "**technological measures**" means any technology, device or component that, in the normal course of its operation.../ Za potrebe ove Direktive, izraz "**tehnološke mjere**" znači bilo koja tehnologija, uređaj ili komponenta koja je u uobičajenom toku rada...
- For the purposes of this Directive, the expression "**rights-management information**" means any information provided by rightholders which identifies the work or other subject-matter referred to in this Directive.../ Za

potrebe ove Direktive, izraz "**informacije o upravljanju pravima**" znači svaka informacija koju nosioci prava pružaju kojom se identifikuje djelo ili drugi predmet zaštite iz ove Direktive...

3.4 Gramatička potkategorizacija termina

Gramatičke karakteristike termina ili terminoloških fraza mogu da posluže kao distinktivna obilježja u pogledu njihovog značenja, ili mogu biti od koristi pri identifikovanju značenja. Postoje četiri prevodna nivoa, kada se radi o terminima, i to: morfološki, kategorijski, leksemski i sintagmatski (Hofman, 1982:399). Ovu potkategorizaciju je usvojila M. Chroma i za njenu ilustraciju ćemo se koristiti primjerima iz našeg korpusa u nastavku:

1) Terminologija i morfeme

Prefiksi i sufixi kao flektivni nastavci olakšavaju stvaranje novih izvedenica prilikom formiranja termina, njihovog prenosa iz izvornog jezika i problema prilikom njihove transpozicije u ciljni jezik pravne struke. Uzmimo primjer iz svakodnevnog govora – bilo koja riječ koja počinje prefiksom *re-* ili *de-* je vrlo vjerovatno pozajmljenica. Na primjer, „demistifikacija“, pozajmljenica formirana pomoću stranog prefiksa i domaćeg sufixa, prevod je engleskog *demistification*. Očigledno je da se korištenjem prefiksa *de-* postigao znatno viši nivo jezičke ekonomije nego što bi to bio slučaj sa eventualnim opisnim prevođenjem. Budući da je predmet našeg rada tekst koji obiluje institucionalnim terminima kod kojih je jezička ekonomija imperativ, poželjna su rješenja u ovom duhu, kao što ilustruje sljedeći primjer.

Primjer:

Imenica **re-transmission**, sadrži prefiks koji ukazuje na repetitivnost, tako da ukoliko se prevodilac opredijeli za tehniku domestikacije, prevod ove polu-složenice bi glasio **ponovni prenos**. U slučaju da se opredijeli za prevod koji je bliži izvornom terminu, i iskoristi takozvani „*foreignization method*“ (Venutti, 1995:24), rješenje bi bila **retransmisija**.

Mi smo se opredijelili ipak za rješenje koje je više u duhu našeg jezika, mada se u stručnoj upotrebi mogu čuti i jedan i drugi termin, a sa ciljem da postignemo što veću „prozirnost“ značenja.

2) Terminologija i gramatičke kategorije

Pri prevođenju, dolazi do raznih prilagođavanja u pogledu gramatičkih kategorija. Koristeći adekvatne kontrastivne postupke, uporednom analizom tekstova otkrivamo nepodudarnosti u gramatičkim sistemima kako na leksičkom, tako i na sintaksičkom nivou. Budući da je fokus ovdje usmjeren na leksički nivo, obrat ćemo pažnju na najčešća prilagođavanja u prevodnoj praksi, po riječima M. Chrome, a koja su se javila i u korpusu teksta direktive koja je predmet našeg rada. To ilustruju sljedeći primjeri:

(a) promjenljive prema nepromjenljivim imenicama

- bring an action for **damages**...(pl)/ pokrenuti postupak za naplatu **odštete**...(sg)
- **Information technology** (sg) / **informacione tehnologije** (pl)
- Satisfactory **returns** on this investment (pl) / zadovoljavajući **prihod** od ovih ulaganja (sg)

(b) konverzija (odnosi se na promjenu vrste riječi)

- Effective, proportionate, **dissuasive** (Adj) / djelotvorne, proporcionalne i da **odvraćaju** (V) od budućih povreda

Budući da se sljedeća stavka nepodudarnosti vrlo često javlja u tekstovima pravne struke, pomenućemo je i predložiti njeno prevodno rješenje, iako se ne javlja eksplicitno u korpusu teksta naše direktive. U pitanju je:

(c) leksička negacija (*fail to* sugeriše odrični oblik pratećeg infinitiva tako uvodeći izostanak očekivane radnje, time zamjenjujući pomoćne *not* konstrukcije; imenica *failure* pretvara prateći infinitiv u odrični oblik odgovarajuće imenice).

Primjer: failure to perform a duty / neispunjenje dužnosti

3) Terminologija i lekseme

Odnos prema višechlanim leksemama je varirao tokom razvoja semantike i prevodilačkih nauka. U početku je smatrano da su lekseme isključivo jednočlane, a kasnije su se počele uzimati u obzir višechlane lekseme. Ove prve se klasifikuju kao mononimi a ove druge kao polionimi ili frazeme. Tradicionalno razumijevanje terminologije počiva na tome da termini treba da budu mononimi, tj. da se sastoje od jedne riječi, i da treba da istovremeno budu monosemni, tj. da nose jedno značenje. Međutim, jezička realnost sve više pokazuje da ne možemo ovako usko posmatrati terminologiju bilo koje oblasti, i da ne možemo prevoditi u granicama jednoznačnosti. Ipak, često se usljed jezičke ekonomije frazema transformiše u jednu riječ u procesu univerbizacije (*univerbization*).

4) Terminologija i sintaksičke jedinice

Generalno gledano, sintagma se sastoji od najmanje dvije jedinice u nizu, koje sačinjavaju grupu riječi a koja odražava sintaksičke odnose u rečenici kojoj pripada. Postoje dva aspekta prevođenja pravnog jezika u kojima se treba posebno osvrnuti na sintaksičke jedinice:

(1) **Nominalizacija** – tendencija da se prevodi tako što se glagolske fraze na engleskom zamjenjuju imenskim sintagmama na crnogorskom, koja je, kako smatramo proistekla iz potrebe da se pravnom tekstu da što više obilježja formalnog teksta. Tako, pravni jezik teži ka koncentraciji informacija u terminima sačinjenim od imenskih grupa, čime se umanjuje značenje glagola, tako da njihova funkcija ostaje samo sintaksička. Obično se, tako u crnogorskom jeziku javljaju glagolske imenice kao nosioci cijelih sintagmi i zamjena za zavisnu klauzu, koja bi bila više očekivana u svakodnevnom jeziku. Ova tendencija je najprimjetnija kad se izvorni engleski glagoli poput *answer* ili *assist* prevode kao sintagme u kom je nosilac, tj. upravna riječ glagolska imenica a zavisni član imenica: davanje odgovora, pružanje pomoći (primjeri na osnovu impresija iz svakodnevnog rada).

Primjer iz korpusa direktive:

to **harmonize** certain aspects of copyright – **uskladjivanje** određenih aspekata...

to **stimulate** development – **podsticanje** razvoja

maintain and develop creativity – **održavanje i razvoj** stvaralaštva

(2) **Prepozicije** određuju značenje termina koji je praćen prijedloškom dopunom: postoji izvjesni broj termina čije se značenje može precizirati samo u kolokaciji sa prijedlogom koji povezuje imenicu sa njenom prijedloškom dopunom (*liability for* je pravna odgovornost za neko kršenje koje dovodi do krivične sankcije, dok *liability to* označava postojanje dužnosti da se nešto izvrši).

Primjer:

Liability for activities in the network environment concerns not only copyright and related rights but also other areas... / **Odgovornost za** aktivnosti u mrežnom okruženju odnosi se ne samo na autorsko i srodna prava već i druge oblasti...

Pored ovih stavki, posebno se u pogledu sintakse treba osvrnuti na terminološke frazeme. **Terminološke frazeme** su sintaksičke jedinice koje dobijaju stabilno i regularno značenje tipično za specijalizovani kontekst. Fillmore (1987:170) priznaje da pravni vokabular čini da fraze prihvatimo kao leksičke jedinice. Tomas (1993: 57-58) proširuje definiciju frazeoloških jedinica; ona pretpostavlja da terminološki frazem treba da:

- Uključuje najmanje jedan lingvistički/sintaksički element;
- Ima minimum dva elementa, jedan sa objekatskim karakteristikama, drugi sa glagolskim karakteristikama;
- Ne bude duži od rečenice;
- Sadrži bar jedan koncept predstavljen terminom;
- Sadrži kolokacije koje (i) mogu da budu u trenutnoj upotrebi samo za određeni vremenski period ili (ii) mogu da zavise u pogledu konkretnog značenja od teksta u kom se pojavljuju.

Većina frazema odgovara samo nekima, ne svima navedenim stavkama.

Pojednostavljeno, terminološka frazema je sinatagma ili (rijetko) rečenica u kojoj se između konstituenata može ustanoviti objekatsko-predikatski odnos putem semantičkog raščlanjivanja konstituenata. U prevodu je frazeme najjednostavnije prenijeti frazemama, budući da se one uvode i u izvorni tekst najčešće kao konstrukcije čije se značenje dalje definiše kroz tekst, tako da nema potrebe za parafrazom ili pojednostavljenjem.

Primjeri frazema:

- **Electronic copyright-management information / Elektronske informacije o upravljanju pravima**
- **Rule of media exploitation chronology / Pravilo korištenja autorskog djela u vremenu**

Nakon što smo razmotrili i primjerima potkrijepili neke opšte odlike pravnih tekstova, fokusiraćemo se na prevodne metode i tehnike, koje su nam pomogle prilikom postizanja ekvivalencije u prevođenju.

3.5. Prevodni problemi i metode

Podjela jezika u naizgled odjelite oblasti kao što su riječi, gramatika i tekst je vještačka podjela, otvorena za preispitivanje. Ali iako je vještačka, ona je korisna za svrhe analize i, ukoliko smo svjesni da tu podjelu usvajamo samo kao pogodnost kojom se koristimo za određenu svrhu, ona nam može koristiti da ukažemo na potencijalne poteškoće u prevođenju.

Preveliko insistiranje na „tekstu“ i „kontekstu“ dovodi do rizika od prenebregavanja činjenice da „iako je tekst semantička, a ne gramatička jedinica, značenja se ostvaruju putem riječi (*wording*); i bez te pretpostavke, nema eksplicitnog načina da se interpretira značenje teksta (Halliday, 1985:xvii). Drugim riječima, tekst je značenjska jedinica, ne jedinica forme, ali značenje se ostvaruje kroz formu i bez razumijevanja značenja pojedinačnih formi ne može se interpretirati značenje teksta u cjelini. Ovaj pristup od dna ka vrhu (*bottom-up*) poslužio je kao osnov za razumijevanje prevodnog procesa i savladavanja problema ekvivalencije i neprevodivosti. Da bi se upustili u istraživanje prevodnih metoda i tehnika, pojasnićemo dalje same prevodne probleme koji zahtijevaju njihovu primjenu.

Različiti vidovi neekvivalencije zahtijevaju različite strategije, neke direktne, neke posredne. Dalje u analizi, biće predstavljeni česti problemi koji se javljaju u naporima da se ostvari ekvivalencija i strategije koje se koriste pri njihovom rješavanju, sa posebnim naglaskom i potkrepljivanjem primjerima kod onih problema i strategija koji su najviše izraženi i učestali u tekstu Direktive. Da bismo izradili model problema i strategija koji se najbolje odnose na pravne i stručne tekstove, kombinovaćemo modele koje predlažu autori Baker (2006) i Newmark (1988).

Prevodni problemi:

Koncept iz izvornog jezika nije leksikalizovan (riječ iz izvornog jezika može da izražava koncept koji je poznat u ciljnoj kulturi ali koji nije leksikalizovan, tj. kojem nije „dodijeljena“ riječ ciljnog jezika kako bi se taj koncept izrazio). Često se ovim misli na kulturno-specifične riječi, ali i riječi iz stručnog vokabulara predstavljaju isti problem, s tim što je njih lakše prenijeti, najčešće iz razloga što se ovaj prenos odvija samo uz derivaciono prilagođavanje. Na primjer, leksema **referagmentation** (*of internal market*) se na praktičan način prevodi kao **refragmentacija**. Stručnjaci kojima je namijenjen tekst pri tome znaju da se iza ove lekseme nalazi široki koncept: kad god jedna ili više država članica ne uspiju da na vrijeme stave na snagu direktivu, time stvaraju rupu u pravnom okviru na nivou Zajednice. Umjesto da interno tržište bude pokriveno svim državama članicama, ono ostaje fragmentirano. Budući da prefiks „re-“ ima značenje „*back*“ ili „*again*“, a na osnovu datog konteksta, ocjenjujemo da je u upotrebi prvopomenuto značenje prefiksa, proces refragmentacije je, dakle, proces postizanja odsustva fragmentacije. Ovo prevodno rješenje je mnogo pogodnije koristiti nego moguće rješenje koje bi se dobilo opisnim prevođenjem, jer se na ovaj način postiže jezička ekonomija, a budući da je termin „fragmentacija“ već u upotrebi, ne postoji prepreka da se ne prihvati i ova izvedenica. Dalje, princip uvođenja ovakvih izvedenica je u skladu sa nastojanjem da se u evropskom jezičkom prostoru ustanove internacionalizmi, pogotovu kada se radi o usko stručnoj terminologiji.

Riječ izvornog jezika je semantički složena pri čemu riječi ne moraju da budu morfološki složene da bi bile semantički složene. Na primjer, leksema „**scrambling**“, gerund izveden od glagola *scramble*, ima samo jedan derivacioni nastavak; njeno ustaljeno prevodno rješenje je **pseudoslučajno kodiranje**, a odnosi se na konstruisanje nizova jedinica i nula, ali tako da se određene šeme njihovih rasporeda stalno ponavljaju i tako sačinjavaju šifru, koja je ipak samo lažna šifra koja treba da navede na pogrešan trag, dok je prava šifra binarnih nizova skrivena i poznata samo njenom tvorcu. U ovoj situaciji predlažemo sljedeće prevodno rješenje: budući da su kod nas oba rješenja u širokoj upotrebi, s time što je „pseudoslučajno kodiranje“ u češćoj upotrebi kod profesionalaca iz oblasti informacionih tehnologija a „*scrambling*“ ili „*skremblovanje*“ češće koriste laici, a zarad jezičke ekonomije, kod

prvog spominjanja navešćemo oblik koji je češći u svakodnevnoj upotrebi i u zgradama pored njega stručni termin „pseudoslučajno kodiranje“. Tako ćemo zadovoljiti stručnu javnost i približiti širem čitalaštvu o kakvoj se pojavi radi. Naravno, ovdje ostaje pitanje da li koristiti sirovi anglicizam ili transkribovanu verziju ili pak izvedenicu koja je nastala dodavanjem domaćeg sufiksa na stranu osnovu. Predlažemo da se u slučajevima kao što je ovaj pribjegne transkripciji, budući da sirovi anglicizam nije još uvijek zaživio u upotrebi (što se tiče ovog termina, a što nije slučaj sa terminom „on-line“), a izvedenica ima neformalan prizvuk koji asocira na tzv. „skidanje“ ili „daunloudovanje“ – koji se vrlo često mogu čuti u neformalnim kontekstima reklamiranja mobilnih i internet operatera.

Izvorni i ciljni jezik prave različite distinkcije u značenju

Na primjer, leksema izvornog jezika **legislation** (*relevant national legislation on copyright and related rights* / relevantni nacionalni zakoni o autorskim i srodnim pravima), ima dva značenja: **zakonodavstvo** i **zakon**. U crnogorskom jeziku lekseme zakonodavstvo i zakon ne potpadaju pod istu terminološku odrednicu. Naime, dok je **legislation** polisemna leksema, to nije slučaj sa **zakonodavstvom** i **zakonom**.

U ciljnom jeziku nedostaje nadređeni pojam

Primjer:

-The mere provision of physical **facilities** for enabling or making a communication... (*facilities* – bilo koja vrsta opreme, prostorije, usluga itd, koje se koriste za određenu aktivnost ili svrhu). Na prevodiocu je da odluči da li da upotrijebi jednako širok opšti pojam približnog značenja, ili da u prevodu upotrijebi hiponim, ukoliko je dobro upoznat sa materijom i može samostalno da procijeni o kom vidu opreme, prostorija, usluga i sl. je riječ. Budući da ovdje nije tačno precizirano o kojoj se vrsti opreme radi, preporučujemo rješenje „komponente“. Naime, iz konteksta razumijemo da se radi o aparaturi koja je potrebna za ostvarivanje komunikacije, za neki vid saopštavanja informacija, ali nije dovoljno precizirano da li se radi o telefonskoj, mobilnoj, internet ili drugim vidovima komunikacije. Budući da se oprema za svaki od ovih vidova komunikacije sastoji od odgovarajućih fizičkih komponenti i komponenti za prenos (npr. telefon i relej za prenos), navešćemo da su *facilities* komponente.

U ciljnom jeziku nedostaje specifična forma

Primjer: Legal deposit requirements / primjerci za depozitne biblioteke

Budući da u našem društvu među depozitnim ustanovama ne postoji posebna depozitna ustanova za deponovanje audio, video, programskih i sličnih sadržaja, te da je Centralna nacionalna biblioteka ujedno i depozitna, javlja se problem leksičke praznine. Prevodilac bira između prevoda hiperonimom (depozitna ustanova) ili konkretnog osmišljavanja naziva institucije koja bi bila zadužena za pohranjivanje pomenutih djela. Ipak, smatramo da je najbolje osmisliti konkretni naziv ustanove, budući da je priroda direktive takva da, kako smo naveli u uvodnom dijelu, upućuje na donošenje akata kojima se ispunjavaju njene odredbe, pa će se, neminovno, prije ili kasnije, javiti potreba da se osmisli naziv za takvu jednu instituciju. Stoga, predlažemo rješenje „depozitna biblioteka“, kao pojam koji će označavati ustanovu za pohranjivanje autorskih djela raznih formata, bez obzira na to što se ne radi isključivo o djelima u štampanom obliku (biblioteka bi tradicionalno podrazumijevala djela u štampanom formatu). Podsjetimo, danas je pitanje formata potpuno irelevantno, s obzirom na to da postoji veliki broj knjiga koje se umjesto čitanja slušaju sa audio formata.

• Nepodudarnosti u formi

Ovo je problem koji je u vezi sa gorenavedenom nepodudarnošću gramatičkih kategorija, odnosno sa nemogućnošću da uvijek prevedemo pridjev pridjevom, glagolsku sintagmu glagolskom sintagmom i sl.

Primjeri:

Exclusive rights **applicable** to computer programs... (Adj) / Ekskluzivna prava **koja se primjenjuju** na kompjuterske programe... (Klauza)

...in order to **render easier** the management of rights attached to them (V+complement) / ...kako bi se **olakšalo** (G) upravljanje pravima u vezi sa njima.

Razlike u učestalosti i svrsi korištenja određenih formi

Pri prevođenju pravnih tekstova generalno zapažamo da se neki gramatički oblici javljaju mnogo češće od drugih, najprije u nedostatku formalnih korespondenata, a zatim i kao posljedica ovještalosti pravnog jezika i usvojenih manira izražavanja. Tako, primjećujemo da se naspram konstrukcija gerunda u izvornom tekstu javljaju različiti oblici, i to:

- **gerund** naspram **glagolske imenice** - hinder the **functioning** of the internal market... / ometati **funkcionisanje** internog tržišta...

- **gerund** naspram **imenice** - ...with regard to the **processing** of personal data and the free movement of such data /... u odnosu na **obradu** ličnih podataka i slobodni protok takvih podataka

- **gerund** naspram **im. sintagme** - ...where appropriate, of **applying** for seizure of infringing material / ...gdje je to primjereno, **podnošenja zahtjeva** za oduzimanje spornog materijala

- **gerund** naspram **da klauze** -...without preventing rightholders from **adopting** adequate measures regarding the number of reproductions / ...bez sprečavanja nosilaca prava **da usvoje** odgovarajuće mjere s obzirom na broj umnožavanja, u skladu s ovim odredbama

Takođe, primjećujemo diskursno uslovljenu opoziciju oblika instrumentala u crnogorskom i *subject-case* oblika u engleskom, koja takođe počiva na principu poštovanja prevodnog manira u oblasti pravnih tekstova:

Primjeri:

- The treaty provides... vs. Ugovor**om** se predviđa...
- This directive should define... vs. Ov**om** direktiv**om** treba definisati...
- This will safeguard employment... vs. Ov**im** će se očuvati zaposlenost...

Upotreba pozajmljenica u izvornom tekstu uz rizik pojave tzv. lažnih parova

Interferencija je pojava kojom se objašnjavaju međujezički uticaji i greške koje nastaju kao posljedica ove pojave. Naime, sličan oblik riječi u jeziku izvoru i jeziku cilju nas može navesti da zaključimo da se radi o istom ili sličnom značenju. Polisemičnost izvorne riječi koja se razvija vremenom može u velikoj mjeri da utiče na pojavu greške u prevodu. Tako se termin **reproduction**, u svom primarnom značenju „generation of living things“ bilježi 1782, dok se u značenju „a copy“ javlja od 1807.⁴ **Reprodukcija** u crnogorskom jeziku ima konotaciju prvog navedenog značenja – „razmnožavanja“, dok konotaciju kopiranja ima termin „umnožavanje“, koji je, stoga, bezbjednije koristiti da bi se izbjegla polisemičnost i interferencija.

⁴ <http://www.etymonline.com/index.php?search=reproduction&searchmode=nl>

Prevođenje **kolokacija** se može smatrati oblašću koja je posebno podložna interferenciji. Kolokacija je spoj riječi u ustaljenoj upotrebi⁵. Oni spojevi riječi koji su uobičajeni u engleskom ne moraju biti i uobičajeni spojevi u crnogorskom. Ilustrovaćemo to sljedećim primjerima:

Bring an action for damages

Pokrenuti postupak za naplatu odštete

Meet the criteria

Ispunjavati kriterijume

Progress has been **made**

Postići napredak

Naime, dok u engleskom jeziku glagol *bring* (doslovno: dovesti) kolocira sa *damages*, *meet* (doslovno : susresti) kolocira sa *criteria*, a *progress* sa *made* (doslovno: napraviti), te doslovno prevedene konstrukcije ne bi mogle da funkcionišu kao prihvatljive u crnogorskom, budući da ne spadaju u kolokacijski opseg koji važi za imeničko-glagolske spojeve iz kolone primjera na crnogorskom jeziku.

Dva glavna faktora koja utiču na kolokacijski opseg jedinice, odnosno njenu mogućnost stupanja u kolokacijske odnose sa drugim jedinicama su sljedeći: što je riječ opštija, to je njen kolokacijski opseg širi, i obrnuto; takođe, sa brojem značenja riječi, raste i kolokacijski opseg. (Beekman & Callow, 1974:41).

Ipak, nove i neobične kombinacije riječi se često javljaju i ne bivaju odmah odbačene kao neprihvatljive:

Enjoy right

Uživati pravo

Exhaust /exhaustion of right

Iscrpiti pravo / **iscrpljenje** prava

Tako, ono što bi laiku zazvučalo kao kalk ili čak i nevješt prevod, može, poput gorenavedenih primjera, da funkcioniše u pravnoj struci kao prihvatljiva kolokacija i da se čak vremenom nametne i van upotrebe u isključivo pravnoj struci.

Ovo su, prema Moni Bejker (2006), najčešći problemi koji ometaju pravilan prenos kolokacija u ciljni jezik:

- 1) prevodilac ponekad ne može da napravi dovoljnu distancu od izvornog teksta, tako da bez valjanog razloga prenosi kolokacije koje nisu uobičajene za ciljni jezik;
- 2) prevodilac pogrešno interpretira značenje kolokacije na izvornom jeziku (usljed interferencije);
- 3) prevodilac ne može da savlada tenziju između tačnosti i prirodnosti prevoda.

⁵ Longman Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics, 2002, p. 87

3.6. Prevodne tehnike

Pošto smo razmotrili neke važnije prevodne probleme i metode njihovog rješavanja, treba pristupiti praktičnoj primjeni i oblikovanju terminoloških jedinica u zavisnosti od konteksta. U tome će nam u velikoj mjeri pomoći prevodne tehnike koje su već ustaljene u prevodnoj praksi. Iskoristićemo individualne i kombinovane tehnike kako bismo svrstali naša prevodna rješenja po grupama i tako sistematizovali rezultate prevođenja.

Prevod pozajmljenicom ili pozajmljenicom uz dodatno objašnjenje

Ova prevodna tehnika je vrlo korisna u oblasti informacionih sistema, budući da kod nas informaciono društvo još uvijek nije na zavidnom stepenu razvijenosti i da što bržim tempom nastojimo da usvajamo znanja iz ove oblasti. U ovakvim slučajevima ne možemo posmatrati anglicizme kao negativnu pojavu, već samo kao dopunu jezičkog korpusa, jer da bi u većini slučajeva, prevod u duhu jezika u najmanju ruku djelovao rogobatno. Tako bi materijalna kopija bila opipljivi primjerak, a materijalni medijum – opipljivo sredstvo prenosa, dok bi kompatibilnost i interoperabilnost bile – mogućnost rada tako da se sistemi podudaraju u pogledu funkcionalnih karakteristika kao i mogućnost sistema da koriste prednosti drugih sistema u zajedničkom radu. Stoga, zadržaćemo se na pozajmljenim rješenjima.

Primjeri:

- **Material copy / Materijalna kopija**
- **Material medium / Materijalni medijum**
- **Digital private copying / Digitalno privatno kopiranje**
- **Compatibility and interoperability/ Kompatibilnost i interoperabilnost**

Naročito su interesantni slučajevi prevoda institucionalnog termina pozajmljenicom, pri čemu ta pozajmljenica morfološki nije podudarna sa terminom iz izvornog teksta:

- **Optional provisions / Fakultativne odredbe** (ne: optativne)
- **Broadcasting organizations / Radiodifuzne organizacije** (za *broadcasting* ionako ne postoji pandan koji bi ukazao na eventualnu morfološku sličnost u crnogorskom jeziku)

Prevod parafrazom

Parafraza je izražavanje značenja riječi ili fraze upotrebom drugih riječi ili fraza kako bi se olakšalo razumijevanje značenja. Ova tehnika je naročito korisna u situacijama kada se prevode višečlane imeničke sintagme i kada se bez dodatnog pojašnjenja ne može shvatiti značenje originala.

- **Clearance of rights / Dobijanje dozvola od nosilaca prava**

Prevod izostavljanjem

Izostavljanje je tehnika koju ne preporučujemo izuzev u slučajevima kakvi su doljenavedeni, a u kojima se izostavljanjem ne narušavaju značenje i duh jezika cilja, već se, naprotiv, manjim formalnim usaglašavanjima postiže prihvatljiv prevodni rezultat.

- **Publicly accessible libraries / Javne biblioteke** (ne: javno dostupne biblioteke)

- **By wire or wireless means / Putem žice ili bežičnim putem** (ne: putem žice ili putem bežičnih sredstava)

Transferencija i naturalizacija

U principu, riječi koje se prvi put javljaju treba prevesti a transliterovanu riječ koja je predmet transferencije treba staviti u zagrade, sve dok prevodilac nije siguran da čitalac sam prepozna i razumije riječ. Nakon transferencije (transliteracije) slijedi naturalizacija kojom se riječ iz izvornog teksta prilagođava izgovoru i morfologiji ciljnog jezika. Na prevodiocu je u ovakvim slučajevima da ocijeni koji termini zahtijevaju primjenu ove tehnike, i da izvrši selekciju slučajeva u kojima će je upotrebljavati. Najbitniji faktor pri određivanju stepena dodatnih pojašnjenja i propratnih referenci je specijalizovanost čitalačke publike u određenoj oblasti.

Primjer korištenja ove tehnike je već pomenuti **scrambling**, kao i prevod termina **browsing**, kod kojeg se, vodeći se sličnom logikom kao u prethodnom primjeru, opredjeljujemo za transkripciju u zagradama uz navođenje termina „pretraživanje“ koji je u širokoj upotrebi u informatičkom žargonu.

Kalkiranje je doslovni prevod uobičajenih kolokacija, naziva organizacija, djelova složenica i fraza. U ovakvim slučajevima se ravnamo prema ustaljenoj prevodilačkoj praksi, pogotovu što se tiče pridržavanja kalkiranja naziva organizacija, budući da to znatno olakšava prevod u obratnom smjeru.

Primjeri:

- **Conditional access / uslovni pristup**

- **On-demand services / usluge na zahtjev**

- **Enjoy legal protection / uživati pravnu zaštitu**

- **Berne Convention / Bernska konvencija**

Transpozicija je procedura koja podrazumijeva gramatičku promjenu u prevođenju, npr, singular>plural, prepozicija ili postpozicija pridjeva i sl. Ovaj tip transpozicije je automatski i ne ostavlja izbor prevodiocu. Drugi tip je nadomještanje nepostojeće gramatičke kategorije u ciljnom jeziku. Tako, gerund možemo prevoditi glagolskom imenicom, zavisnom klauzom, infinitivom itd.

-**damages** (pl.) : **odšteta** (sing.)

-**processing** (gerund) : **obrada** (imenica)

Priznati prevod je upotreba zvaničnih ili opšteprihvaćenih prevoda institucionalnih termina. U našem tekstu primjeri su sljedeći:

- **Regulatory framework / Regulatorni okvir**

- **Related rights / Srodna prava**

- **Rightholder / Nosilac prava**

Prevodno „etiketiranje“ je provizorni prevod, obično novog institucionalnog termina, koji treba staviti u znake navoda, koji se kasnije odbacuju. Ovo su primjeri prevođenja termina koji se obično navode kao termini koje tek treba definisati. Stoga, preporučujemo da se kod uvođenja novih stručnih termina kojima započinju definicije primijeni ovaj postupak. Naši primjeri su:

- **Fixation / Fiksacija**

- **Ephemeral recordings / Efemerne snimke**

Komponentna analiza je razdvajanje leksičke jedinice na njene značenjske komponente, prevod jedan-naprema-dva, jedan naprema-tri i slično.

- **Scrambling / Pseudoslučajno kodiranje**

Naime, semantički sadržaj se razlaže na više semantičkih sadržaja koji učestvuju u njegovom građenju, tako da do prevoda dolazimo prostim „nizanjem“ semova; tako je **scrambling** dekonstruisan i objašnjen pomoću svoje tri glavne karakteristike: to je kodiranje tj. nizanje jedinica koje treba da da privid slučajnog nizanja jedinica sa vjerovatnoćom greške.

Treba napomenuti da se sve navedene tehnike javljaju najčešće u kombinaciji, i da se nijedan navedeni primjer ne može posmatrati isključivo kao predstavnik kategorije prevodne tehnike u koju je svrstan.

3.7. Sažetak analize

U analizi magistarskog rada postavili smo teorijski okvir koji smatramo pogodnim ne samo za prevođenje pravnog propisa koji je predmet samog rada, već koji bi mogao da nađe i širu primjenu u prevođenju institucionalnih tekstova uopšte. Zatim smo sagledali i praktičnu stranu prevođenja i vođeni osobenostima pravne terminologije, dali pregled najčešćih prevodnih problema i načina njihovog rješavanja. Model prevodnih tehnika koji smo predložili, dat je sa ciljem da se ukaže na to koje mogućnosti stoje na raspolaganju prevodiocu pri rješavanju problema, bez pretenzija da se uspostavi kao preskriptivni model, jer kao što smo ranije u tekstu naveli, svaki prevodilački problem iziskuje rješenje za sebe.

4. ZAKLJUČAK

Evropske integracije postale su neizbježan dio naše svakodnevice. Na ostvarivanje naših prava u sve većoj mjeri utiču pravni akti Evropske unije, koji obavezuju ne samo zemlje članice Unije, već i zemlje kandidate. U procesu pristupanja EU nameće se potreba prevođenja velikog broja pravnih propisa. Da bi se ti propisi što više približili građanima i da bi oni mogli da ostvaruju svoja prava u punoj mjeri, neophodno je da prevodi budu što stručnije izrađeni. Kolika se važnost pridaje prevodima *acquis communautaire*-a govori i činjenica da se u okviru Unije prevod na bilo kom jeziku smatra jednako mjerodavnim kao original. Aktuelnost teme zaštite autorskih prava u informacionom društvu nije prepoznata samo na nivou Unije, već i na globalnom nivou. Prevođenju pravnih propisa iz ove oblasti moramo pristupiti vrlo oprezno, imajući na umu da će svaki prevodni ekvivalent koji sada ustanovimo imati odjeka u budućim prevođenjima.

Terminologija iz oblasti informacionih tehnologija je po pravilu „proizvod“ velikih korporacija koje diktiraju trendove u oblasti tehnologija i koje se nameću kao prepoznatljivi učesnici na tržištu, sa zapaženim reklamnim kampanjama, koje ostavljaju veliki utisak na javnost. Pri tome, često se insstira na upotrebi anglicizama, kako bi se pojačao marketinški uticaj i kod javnosti stvorio utisak „modernosti“ određenih termina. Često je ta „modernost“ posljedica nedovoljno uloženog napora u pronalaženje prevodnih ekvivalenata i osmišljavanje novih, upotrebljivih prevodnih rješenja. Tako prevodilac dolazi u situaciju da pod pritiskom ionako institucionalizovanog jezika koji nameću pravni propisi EU situaciju dodatno usložnjava primjenom opšteprihvaćenih prevodnih rješenja koja diktiraju mediji.

U izradi ovog rada krenuli smo od pretpostavke da ne postoje adekvatna prevodna rješenja za mnoge prevodne probleme, koji su uslovljeni raznim faktorima – od morfoloških do semanto-sintaksičkih. Problem koji smo izdvojili kao polazište našeg istraživanja je problem ekvivalencije, koji smo rješavali primjenom prevodnih metoda i tehnika, pri čemu nam je cilj bio da izradimo prevod koji će biti u skladu sa standardima prevoda *acquis communautaire*-a. Pri prevođenju smo imali u vidu širu ciljnu publiku, postojanje malog broja prevodnih ekvivalenata za stručne termine i potrebu da stoga osmislimo adekvatne ekvivalente koji neće biti nerazumljivi za našu ciljnu publiku.

Metode i tehnike koje smo obrazložili u radu prikazali smo postupno, tako da čitalac može steći uvid u procese prenosa značenja leksičkih jedinica iz jezika izvora u jezik cilj. Smatramo da smo time doprinijeli usmjeranju budućih prevoda terminologije iz oblasti zaštite autorskih prava i informacionog društva, u smislu izbjegavanja pojava lažnih parova, nedovoljno rasvijetljenog značenja i pretjeranog insistiranja na prihvatanju ili odbacivanju anglicizama. Krenuli smo od definisanja prevodnih problema i njihovog grupisanja, što nam je omogućilo da se problemima posvetimo sistematično i da osmislimo posebnu strategiju za svaki problem. U slučajevima kada je to bilo moguće, nudili smo više prevodnih rješenja, predlažući i uvodeći u tekst prevoda ona koja smo smatrali najcjelishodnijima.

Kako bismo se što bolje upoznali sa kontekstom upotrebe i srodnom terminologijom, terminima koji su se javili u izvornom tekstu, u sklopu glosara prikazali smo i termine koji su u širokoj upotrebi u oblasti autorskih prava i informacionog društva, tj. informacionih tehnologija. Vjerujemo da će ovaj dvojezični glosar doprinijeti postizanju jednoobraznosti i da će omogućiti da se sa jednakom lakoćom prevodi sa engleskog i na engleski jezik. Ne treba zaboraviti da se informacione tehnologije razvijaju velikom brzinom i da se osnovni terminološki fond neprestano širi, tj. oni termini koji se danas tek počinju koristiti imaju velikih izgleda da kroz pola godine ili manje budu u širokoj upotrebi.

Kako se bude razvijalo informaciono društvo, biće sve veća i potreba da se ostvari zaštita autorskih prava, zakonodavni okvir će trpjeti razne izmjene i dopune, a u korak sa svim tim kretanjima ići će i prevodilačka struka. Nadamo se da smo ovim radom pomogli u istraživanju prevodiocima koji se bave i koji će se baviti ovom tematikom.

5.1. ENGESKO – CRNOGORSKI GLOSAR

Access control	the ability to permit or deny the use of a particular resource by a particular entity	Kontrola pristupa
Adaptation	a work based upon the Work, or upon the Work and other pre-existing works, such as a translation, adaptation, derivative work, arrangement of music or other alterations of a literary or artistic work, or phonogram or performance and includes cinematographic adaptations or any other form in which the Work may be recast, transformed, or adapted including in any form recognizably derived from the original	Adaptacija
Assignment	transfer of property or rights from one party to another	Prenos prava
Attributed	To be identified as the work of a particular author	Pripisano (autoru)
Author	A person whose name, pseudonym or sign is marked in a normal manner on copies of work, unless proven otherwise. If several authors participated in creation of a work, then it is co-authorship.	Autor
broadcaster	A broadcasting organization, one responsible for the production of radio and television programs and/or their transmission	emiter
caching	a collection of data duplicating original values stored elsewhere or computed earlier, where the original data is expensive to fetch (owing to longer access time) or to compute, compared to the cost	privremeno skladištenje podataka

	of reading the cache	
Circumvention	the act of bypassing a technological device or system (passwords, encryption, watermarking) to gain access to or copy a work protected by copyright.	zaobilaženje
Collection	a collection of literary or artistic works, such as encyclopedias and anthologies, or performances, phonograms or broadcasts, or other works or subject matter which, by reason of the selection and arrangement of their contents, constitute intellectual creations, in which the Work is included in its entirety in unmodified form	Zbirka djela
Compilations	a work made up of preexisting data or materials selected and arranged in a creative and novel way that the resulting work qualifies for copyright protection	Kompilacije
Compulsory licensing	a license created by Congress that allows certain parties the right to use copyrighted works without prior permission of the copyright	Obavezno licenciranje

	holder in exchange for a specific royalty fee	
Conditional Access (CA)	protection of content by requiring certain criteria to be met before granting access to this content. The term is commonly used in relation to digital television systems, most notably satellite television	Uslovni pristup
Consumption pattern	combination of qualities, quantities, acts and tendencies characterizing a community or human group's use of resources for survival, comfort and enjoyment	Obrazac potrošnje
Contact Committee	Contact Committee has been set up to monitor the implementation of the Directive and the developments in the sector and as a forum for the exchange of views. It deals not only with the existing audiovisual policy but also with the relevant developments arising in this sector. The committee will	Kontaktni odbor

	also help the Member States with their national reports which have to be written every two years	
Contractual arrangements	Contractual arrangements covering all types of appointments are the tools used by organizations to employ staff on a short-, medium- and long-term basis.	Ugovorni aranžmani
Contributory infringement	the act of contributing to or aiding the infringing acts of another person	Potpomaganje kršenja (autorskog prava)
copyright "©"	Copyright is a form of intellectual property which gives the creator of an original work exclusive rights for a certain time period in relation to that work, including its publication, distribution and adaptation; after which time the work is said to enter the public domain .	Autorsko pravo
Copyright Clearance Center (CCC)	a U.S.-based not-for-profit organization that provides content licensing services worldwide to those that create and use content . Corporations, universities, law firms and government agencies purchase licenses from CCC for the	Centar za posredovanje autorskim pravima

	rights to use and share published material. CCC collects and then distributes royalties to copyright holders	
copyright collective (copyright agency or copyright collecting society)	a body created by private agreements or by copyright law that collects royalty payments from various individuals and groups for copyright holders. They may have the authority to license works and collect royalties as part of a statutory scheme or by entering into an agreement with the copyright owner to represent the owners interests when dealing with licensees and potential licensees	društvo za naplatu honorara iz autorskih prava
Copyright Management Information (CMI)	identifying information conveyed in connection with a work such as title, author, copyright holder, terms of use, identifying numbers like an ISBN and other	Informacije o upravljanju autorskim pravima

	information that the Register of Copyright may require be included.	
Copyright notice	A notice which is placed on a work to inform others that the work is protected by copyright	Oznaka autorskog prava
Creative Commons	a non-profit organization that promotes the creative re-use of intellectual works, whether owned or in the public domain, through the use of licenses that define the rights copyright holders choose to retain and those rights users may make of copyrighted works without the prior permission of the copyright holder	Zajedničko kreativno dobro
database	a structured collection of records or data that is stored in a computer system . The structure is achieved by organizing the data according to a database model .	Baza podataka
Deep linking	a hyperlink to a specific address within a Web site bypassing the Web site home page.	Duboko povezivanje
Defamatory	Use that lowers public opinion or harms a reputation	Klevetnički, pogrdan
Derivative work	a copyrightable work based on	Izvedeno autorsko djelo

	an exiting work such as a translation or dramatization of a work. The right to create derivative works is an exclusive right of the copyright holder.	
Digital Communication Environments (DCE)	well known as computer networks. Many Digital Communication Environments contain a central hub which everything is connected to in some form. This hub can be located inside a networking system, or could be referred to as the internet its self	Digitalne komunikacione mreže
Digital Marketing	the practice of promoting products and services using digital distribution channels to reach consumers in a timely, relevant, personal and cost-effective manner	Digitalni marketing
Digital rights management (DRM)	a system of information technology components	Upravljanje digitalnim pravima

	and services, along with corresponding law, policies and business models, which strive to distribute and control intellectual property and its rights. Product authenticity, user charges, terms-of-use and expiration of rights are typical concerns of DRM	
Digital Social Environments (DSE)	well known as Social networking sites. Many Digital Social Environments need one central server to distribute information to each of its clients	Digitalne društvene mreže
Disclaimer	A renunciation of liability or claim	odricanje
Distribute	to make available to the public the original and copies of the Work through sale or other transfer of ownership	distribuirati
distribution to the public	any act by which duplicates of a phonogram are offered, directly or indirectly, to the general public or any section thereof	Distribuiranje javnosti
duplicate	an article which contains sounds taken directly or indirectly from a phonogram and which embodies all or a substantial part of the sounds	duplikat

	fixed in that phonogram	
Electronic commerce, e-commerce or eCommerce	buying and selling of products or services over electronic systems such as the Internet and other computer networks	Elektronska trgovina
encryption	In cryptography , encryption is the process of transforming information (referred to as plaintext) using an algorithm (called cipher) to make it unreadable to anyone except those possessing special knowledge, usually referred to as a key	enkripcija
Ephemeral recordings	recordings made to simplify a transmission. The classic example of such a recording is the practice of a radio station copying a set of songs from a CD and broadcasting from the copy instead of the original CD	Efemerni snimci
Exclusive rights	rights of the copyright holder to reproduce, distribute, publicly perform and display a work and to create derivative works based on the original.	Ekskluzivna prava
fair dealing (fair use)	Acts which are allowable in relation to copyright works under statutory legislation. What constitutes 'fair use' may differ from country to country, but normally includes educational and private study use and news reporting	v. fair use
Fair use	Fair use allows a user to exercise an exclusive right in certain	Pravedna upotreba

	circumstances without the prior authorization of the copyright holder and without paying a royalty or permission fee	
False advertising or deceptive advertising	use of false or misleading statements in advertising	obmanjujuće oglašavanje
First sale doctrine	an exemption to the exclusive right of distribution. When one lawfully acquires a copy of a protected work, she can dispose of, sell or lend that copy to another	Princip prve prodaje
Footprints	deliberate mistakes or hidden elements that will be known only to you. A typical example would be the software designer who includes redundant subroutines that identify the author in some way	Otisak, trag
Industrial design rights	intellectual property rights that protect the visual design of objects that are not purely utilitarian. An industrial design consists of the creation of a shape, configuration or composition of pattern or color, or combination of pattern and color in three dimensional form containing aesthetic value	Pravo na industrijski dizajn
information society	a society in which the creation, distribution, diffusion, use, integration and manipulation of information as a significant economic, political, and cultural activity	Informaciono društvo

Information technology (IT)	the study, design, development, implementation, support or management of computer-based information systems , particularly software applications and computer hardware	Informacione tehnologije
Infringement	the act of violating one or more of a copyright holder's exclusive rights	kršenje (autorskog prava)
Innocent infringement	violating copyright without knowing that one has done so	Nenamjerno kršenje (autorskog prava)
Intellectual property (IP)	legal property rights over creations of the mind, both artistic and commercial, and the corresponding fields of law. Under intellectual property law, owners are granted certain exclusive rights to a variety of intangible assets, such as musical, literary, and artistic works; ideas, discoveries and inventions; and words, phrases, symbols, and designs	Intelektualno vlasništvo
Interoperability	a property referring to the ability of diverse systems and organizations to work together (inter-operate)	interoperabilnost
Legal deposit	a legal requirement that a person or group submit copies of their publications to a repository, usually a library . The requirement was originally limited to	Depozitna biblioteka

	books and journals , but with the advance of technology many countries amended the law to include voice recordings, movies, maps and even internet sites	
Liability	when one is responsible for an illegal offense, enforceable by civil remedy or criminal punishment	odgovornost
Licence	An agreement that allows use of a work subject to conditions imposed by the copyright owner	Dozvola, licenca
Licensor	the individual, individuals, entity or entities that offer(s) the Work under the terms of a License.	Davalac dozvole
media exploitation chronology	Copyright lasts during the life of an author and seventy years after his death, regardless of when the work was legally published. Copyright of an anonymous work or work published under a pseudonym lasts seventy years from the legal publication of that work. Through termination of copyright, work becomes public good, and is freely used with an obligation to acknowledge authorship, respect work and dignity of the author.	Vremensko ograničenje autorskog prava
Misappropriation	using someone else's property or money dishonestly for one's own gain	Nezakonito prisvajanje

Moral rights	Moral rights include the right of attribution , the right to have a work published anonymously or pseudonymously , and the right to the integrity of the work. The preserving of the integrity of the work bars the work from alteration, distortion or mutilation. Anything else that may detract from the artist's relationship with the work even after it leaves the artist's possession or ownership may bring these moral rights into play	Moralna prava
multimedia	The term is used in contrast to media which only utilize traditional forms of printed or hand-produced material. Multimedia includes a combination of text , audio , still images , animation , video , and interactivity content forms	multimedija
Network architecture	The design of a communications system, which includes the backbones, routers, switches, wireless access points, access methods and protocols used	Mrežna arhitektura/infrastruktura
Non-waivable Compulsory License Schemes	In those jurisdictions in which the right to collect royalties through any statutory or compulsory licensing scheme cannot be waived, the Licensor reserves the exclusive right to collect such royalties for any exercise of the rights granted	Šeme licenciranja bez možnosti izuzimanja
On-demand computing	a type of computing service where the actual software is presented to the user, once a subscription to the service is successfully processed. In a typical "on-demand" computing model, the software is not actually installed at the user device, rather it is accessed via the Internet or centralized access point	Računarstvo „na zahtjev”

On-demand software	On demand software is typically delivered by an application service provider . This type of service offering is also frequently referred to as Software as a Service .	Softver „na zahtjev”
Online service providers (OSPs)	service providers that offer transmission and routing or provide connections for digital online communications but do not create or modify the content of material sent or received	Pružaoi Internet usluga
Original Author	in the case of a literary or artistic work, the individual, individuals, entity or entities who created the Work or if no individual or entity can be identified, the publisher	Originalni autor
Other rights	So-called „other rights“ are rights which have characteristics of both property and moral rights, but cannot be categorized in either of these groups. They include right to compensation, right to a share in selling price resulting in every sale and other rights of the author such as access to work, right of prohibition of public display of a work etc.	Druga prava
Passing off	Using the work or name of an organisation or individual without consent to promote a competing product or service	Nuditi/prodavati/distribuirati imitaciju kao original

Patent	a set of exclusive rights granted by a state to an inventor or his assignee for a limited period of time in exchange for a disclosure of an invention	patent
Patent law	a form of intellectual property law that protects novel, useful and non-obvious inventions or processes	Patentno pravo
Peer-to-peer file (p2p) sharing	software programs that allow the transfer of files from one computer to another	Program za dijeljenje datoteka
phonogram	any exclusively aural fixation of sounds of a performance or of other sounds	fonogram
Phonorecord	a tangible object from which sounds are fixed and can be heard, communicated or distributed either directly or through the use of a machine	fonosnimak
producer of phonograms	the person who, or the legal entity which, first fixes the sounds of a performance or	Proizvođač fonograma

	other sounds	
Property rights	Property rights are exclusive rights of the author, because solely the author can authorize use of his work in any way. That is how the absolutism of copyrights is confirmed, especially that of the reproduction right, distribution right, communication right and adaptation right.	Imovinska prava
Public display	a display of a work before a group larger than a family or a small group of friends or at a place open to the public	Javno prikazivanje
Public domain	the realm of works not protected by copyright	Javni domen
Public performance	performance before a group larger than a family or small group of friends or in a place open to the public	Javno izvođenje
Publicly Perform	to make available to the public Works in such a way that members of the public may access these Works from a place and at a place individually chosen by them	Javno izvoditi
Related rights	rights and system of legal protection of artistic expression and protection of organizational, business and financial	srodna prava

	investing in performance, production distribution and broadcasting of copyright works	
Reproduce	to make copies of the Work by any means including without limitation by sound or visual recordings and the right of fixation and reproducing fixations of the Work, including storage of a protected performance or phonogram in digital form or other electronic medium.	umnožavati
Reverse engineering	the scientific method of taking something apart in order to figure out how it works	Obratni inženjering
Rightholder	A natural person who created an original intellectual work (copyright work) which has individual character and is expressed in some form. Author is entitled to the copyright on his work by creation of the work itself, without fulfilling any formalities, such as registration or deposit of the work.	Nosilac prava

Rights of integrity	a moral right that protects works from mutilation, distortion, modification or destruction	Prava na cjelovitost autorskog djela
Rome Convention for the Protection of Performers, Producers of Phonograms and Broadcasting Organisations	accepted by members of the World Intellectual Property Organization on October 26, 1961 . The agreement extended copyright protection for the first time from the author of a work to the creators and owners of particular, physical manifestations of intellectual property, such as audiocassettes or DVDs .	Međunarodna konvencija o zaštiti umetnika izvodača, proizvođača fonograma i ustanova za radio-difuziju (Rimska konvencija – od 26. oktobra 1961)
scrambling	To distort or garble (a signal) so as to render it unintelligible without a special receiver	pseudoslučajno kodiranje
Semiconductor	a material that has electrical conductivity between those of a conductor and an insulator . The conductivity of a semiconductor material can be varied under an external electrical field. Devices made from semiconductor materials are the foundation of modern electronics, including radio , computers , telephones , and many other devices	poluprovodnik
Sheet music	a hand-written or printed form	partitura

	of musical notation	
Sui generis	a Neo-Latin expression, literally meaning <i>of its own kind/genus</i> or unique in its characteristics. The expression was effectively created by scholastic philosophy to indicate an idea, an entity or a reality that cannot be included in a wider concept	Sui generis
Sweat of the brow	a legal doctrine that holds that the time and effort one commits to collecting data or compiling a work (such as telephone listings) does not qualify that work for copyright protection	Princip uloženog truda
tangible medium	the perceptible, physical form of creative expression such as words in a book, music on a compact disc	Materijalni medijum
Technological protection measures	digital technologies or software used to control access to or copying of copyrighted works, such as password protection and watermarking	Mjere tehnološke zaštite
The Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works	Under the Convention, copyrights for creative works are automatically in force upon their creation without being asserted or declared. An	Bernska konvencija za zaštitu književnih i umjetničkih djela (Bernska konvencija)

	author need not "register" or "apply for" a copyright in countries adhering to the Convention	
The World Intellectual Property Organization (WIPO)	a specialized agency of the United Nations. It is dedicated to developing a balanced and accessible international intellectual property (IP) system, which rewards creativity, stimulates innovation and contributes to economic development while safeguarding the public interest.	Svjetska organizacija za intelektualno vlasništvo
Time shifting	copying a television program or other copyrighted work to view or use at a later time	mogućnost zadržavanja žive slike pri snimanju
Trade secret	a form of intellectual property that protects company "know-how"	Poslovna tajna
Trademark	a form of intellectual property that protects logos, slogans, and other marks associated with a particular product	Zaštitni znak
transmission	the passage of radio waves in the space between transmitting and receiving stations	Transmisija, prenošenje
Universal Copyright Convention	The UCC was developed by United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization as an alternative	Univerzalna konvencija o autorskom pravu (Univerzalna

	to the Berne Convention for those states which disagreed with aspects of the Berne Convention, but still wished to participate in some form of multilateral copyright protection.	<i>konvencija-Ženeva)</i>
Utility model	an intellectual property right to protect inventions . A utility model is a statutory monopoly granted for a limited time in exchange for an inventor providing sufficient teaching of his or her invention to permit a person of ordinary skill in the relevant art to perform the invention.	Korisni model
Video on demand	a type of video or movie service which allows the viewer to access the media immediately upon subscription, such as streaming Internet or <i>pay-per-view</i> television offerings	Video „na zahtjev”
Voluntary License Schemes	The Licensor waives the right to collect royalties, whether individually or, in the event that the Licensor is a member of a collecting society that administers voluntary licensing schemes, via that society, from any exercise of the rights granted	Dobrovoljne šeme licenciranja
Waivable Compulsory License Schemes	In those jurisdictions in which the right to collect royalties through any statutory or compulsory licensing scheme can be waived, the Licensor waives the exclusive right to collect such royalties for any exercise of the rights granted	Šeme licenciranja sa mogućnošću izuzimanja
watermark	Besides a pale imprint embedded in a paper document, watermarks are also algorithms embedded inside a file which can be read by special readers, they are particularly relevant to image files	Vodeni žig
web browser	a software application which	Web pretraživač

	enables a user to display and interact with text, images, videos, music, games and other information typically located on a web page at a website on the World Wide Web or a local area network	
Work	the literary and/or artistic work offered including without limitation any production in the literary, scientific and artistic domain, whatever may be the mode or form of its expression including digital form	djelo

5.2. CRNOGORSKO – ENGLISKI GLOSAR

Adaptacija	djelo zasnovano na drugom djelu, kao što je prevod, adaptacija, izvedeno djelo, muzički aranžman ili druge izmjene književnih ili umjetničkih djela ili fonograma ili interpretacija i uključuje kinematografske adaptacije ili bilo koje druge adaptacije prilikom kojih se djelo ponovo snima, transformiše ili prilagođava u bilo kojoj formi vidno izvedenoj na osnovu originala	Adaptation
-------------------	--	-------------------

Autor	Lice čije su ime, pseudonim ili znak obilježeni na uobičajen način na primjercima rada, ukoliko se ne ispostavi drugačije. Ukoliko više autora učestvuje u izradi djela, onda se radi o odnosu ko-autorstva.	Author
Autorsko pravo	Oblik intelektualnog vlasništva koje daje stvaraocu originalnog djela ekskluzivna prava na određeni vremenski period u vezi sa tim djelom, uključujući objavljivanje, distribuciju i adaptaciju; nakon tog vremena djelo potpada pod javni domen.	copyright "©"
Baza podataka	Strukturisana zbirka snimaka ili podataka koja se čuva u kompjuterskom sistemu. Struktura se postiže organizovanjem podataka na osnovu modela baze podataka.	database
Bernska konvencija za zaštitu književnih i umjetničkih djela (Bernska konvencija)	Na osnovu ove Konvencije, autorska prava za kreativna djela su automatski na snazi nakon njihovog stvaranja bez dodatnog potvrđivanja. Autor ne mora da registruje niti da prijavi djelo u zemljama gdje je Konvencija na snazi.	The Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works
Centar za posredovanje autorskim pravima	Neprofitna organizacija iz SAD koja pruža usluge izdavanja dozvola širom svijeta za stvaraocima i korisnike sadržaja. Kompanije, univerziteti, pravne firme i državni organi kupuju licence od CCC za prava da koriste i dijele objavljene materijale. CCC sakuplja i distribuira honorare nosiocima autorskih prava.	Copyright Clearance Center (CCC)
Davalac dozvole	Pojedinac, grupe i drugi koji nude djelo na osnovu uslova predviđenih dozvolom.	Licensor
Depozitna biblioteka	Pravno regulisano odlaganje kopija objavljenih djela, obično u biblioteku. Ovo je nekad važno	Legal deposit

	samo za knjige i časopise, ali sa napretkom tehnologije mnoge su zemlje proširile zakone, pa oni sada obuhvataju i zvučne zapise, filmove, mape pa čak i Internet sajtove.	
Digitalne društvene mreže	Dobro poznati kao sajtovi za druženje. Mnoge digitalne društvene mreže moraju da imaju centralni server sa kojega se informacije distribuiraju klijentima pojedinačno	Digital Social Environments (DSE)
Digitalne komunikacione mreže	Poznate kao računarske mreže. Mnoge digitalne komunikacione mreže imaju centralni čvor na koji su svi ostali računari povezani na neki način. To čvorište može da bude unutar mrežnog sistema ili sam Internet	Digital Communication Environments (DCE)
Digitalni marketing	Praksa reklamiranja proizvoda i usluga korištenjem digitalnih kanala za distribuciju kako bi oni doprli do potrošača blagovremeno , na ličan i ekonomičan način	Digital Marketing
Distribuiranje javnosti	bilo koji čin kojim se izrađeni duplikati fonograma nude direktno ili indirektno javnosti ili dijelu javnosti	distribution to the public
distribuirati	staviti na raspolaganje javnosti original i kopije djela putem prodaje ili drugog prenosa vlasništva	Distribute
djelo	književno i/ili umjetničko djelo koje se nudi uključujući bez ograničenja bilo koji proizvod u književnom, naučnom ili umjetničkom domenu, bilo koji oblik izražavanja da je u pitanju,	Work

	uključujući digitalnu formu	
Dobrovoljne šeme licenciranja	Davalac dozvole se izuzima iz prava da prikuplja honorare, bilo individualno ili u slučaju da je davalac dozvole član društva za naplatu honorara iz autorskih prava koje upravlja šemama licenciranja na dobrovoljnoj osnovi	Voluntary License Schemes
Dozvola, licenca	Sporazum kojim se dozvoljava korištenje djela koje je predmet uslova koje nameće nosilac autorskog prava	Licence
Druga prava	Tzv. „druga prava“ su prava koja imaju odlike i moralnih i prava vlasništva, ali se ne mogu podvesti ni pod jednu od ovih grupa. Ona uključuju pravo na nadoknadu, pravo na udio u prodajnoj cijeni od svake prodaje i druga prava autora kao što je pristup djelu, pravo zabrane javnog prikazivanja djela itd.	Other rights
društvo za naplatu honorara iz autorskih prava	Organ osnovan privatnim ugovorima ili zakonom o zaštiti autorskih prava a koje se bavi prikupljanjem honorara od različitih pojedinaca i grupa na ime nosilaca autorskih prava. Oni mogu imati ovlaštenje da daju dozvole za djela i prikupljaju honorare kao dio zakonom predviđene šeme ili zaključivanjem ugovora sa nosiocem autorskog prava kako bi predstavljali njihove interese prilikom rukovanja dozvolama i njihovim potencijalnim korisnicima.	copyright collective (copyright collecting agency or copyright collecting society)
Duboko povezivanje	Hiperveza za određenu	Deep linking

	adresu u okviru web sajta kojom se zaobilazi matična stranica	
duplikat	artikal koji sadrži zvučni zapis direktno ili indirektno preuzet sa fonograma i koji obuhvata čitav zapis sa fonograma ili njegov značajan dio	duplicate
Efemerni snimci	Snimci čiji je cilj olakšavanje prenosa. Klasični primjer takvih snimaka je praksa radio stanica da kopiraju pjesme sa CD-a i emituju ih sa kopije umjesto sa originalnog CD-a.	Ephemeral recordings
Ekskluzivna prava	Prava nosioca da umnožava, distribuira, javno izvodi i prikazuje radove i da stvara izvedena djela na osnovu originala	Exclusive rights
Elektronska trgovina	Kupovanje i prodaja proizvoda ili usluga putem elektronskih sistema kao što je Internet ili druge računarske mreže	Electronic commerce, e-commerce or eCommerce
emiter	Radiodifuzna organizacija koja je odgovorna za proizvodnju radio i televizijskih programa i njihovo prenošenje	broadcaster
enkripcija	U kriptografiji, enkripcija je proces transformisanja informacija korištenjem algoritama kako ona ne bi bila čitljiva od strane bilo koga drugoga osim onoga ko ima posebna znanja koja predstavljaju ključ za algoritamsku šifru	encryption
fonogram	Bilo koja ekskluzivna fiksacija zvuka	phonogram
fonosnimak	Materijalni predmet na kome su fiksirani zvuci i mogu se čuti, prenijeti i distribuirati bilo direktno ili indirektno sa njega korištenjem odgovarajuće mašine	Phonorecord
Imovinska prava	Imovinska prava su isključiva prava autora, jer autor može odobriti ili zabraniti korištenje svog djela na bilo	Property rights

	koji način. Time se potvrđuje apsolutnost (važenje za sve) autorskih imovinskih prava koja posebno obuhvataju pravo umnožavanja, pravo distribucije stavljanja u promet, pravo saopštavanja javnosti te pravo prerade.	
Informacije o upravljanju autorskim pravima	Informacije u vezi sa djelom, kao što su naziv, autor, uslovi korištenja, nosilac autorskog prava, identifikovanje registarskog broja i druge informacije koje su potrebne zarad registracije djela.	Copyright Management Information (CMI)
Informacione tehnologije	Proučavaje, dizajn, razvoj, sprovođenje, podrška ili upravljanje informacionim sistemima zasnovanim na primjeni računara, posebno na softverskim aplikacijama i kompjuterskom hardveru	Information technology (IT)
Informaciono društvo	Društvo u kome stvaranje, distribucija, širenje, integrisanje i manipulisanje informacijama čini važnu ekonomsku, političku i kulturnu aktivnost	information society
Intelektualno vlasništvo	Prava vlasništva na intelektualna djela, umjetnička i komercijalna. Prema zakonu o zaštiti intelektualnog vlasništva, vlasnicima se daju određena ekskluzivna prava na niz nematerijalnih djela kao što su muzička, književna i umjetnička djela, ideje, otkrića, itd.	Intellectual property (IP)
Interoperability	svojstvo različitih sistema i organizacija da zajedno funkcionišu povezani	interoperabilnost Interoperability
Izvedeno autorsko djelo	Djelo na koje se može primijeniti autorska zaštita kao što je prevod ili dramatizacija djela. Pravo na stvaranje izvedenog djela je ekskluzivno pravo nosioca prava.	Derivative work

Javni domen	Oblast radova koji nisu zaštićeni autorskim pravima	Public domain
Javno izvođenje	Izvođenje pred grupom koja je veća od familije ili male grupe prijatelja na mjestima koja su otvorena za javnost	Public performance
Javno izvoditi	Staviti djela javnosti na raspolaganje tako da pripadnici javnosti mogu da pristupe tim djelima sa mjesta i u vrijeme koje sami izaberu	Publicly Perform
Klevetnički	Upotreba koja umanjuje pozitivno javno mišljenje ili šteti reputaciji	Defamatory
Kompilacija	Djelo sačinjeno od već postojećih podataka ili materijala odabranih i uređenih na kreativan i nov način tako da se djelo koje je rezultat može kvalifikovati za zaštitu autorskim pravima	Compilations
Kontaktни odbor	Organ uspostavljen kako bi se pratilo sprovođenje Direktive i dešavanja u sektoru zaštite autorskih prava, poput foruma za razmjenu mišljenja. On se bavi ne samo postojećom audiovizuelnom politikom već i relevantnim dešavanjima u ovom sektoru. Odbor takođe pomaže državama članicama sa nacionalnim izvještajima koji se sastavljaju svake dvije godine.	Contact Committee
Kontrola pristupa	Mogućnost dozvole ili zabrane uotrebe određenog resursa od strane određenog subjekta	Access control

Korisni model	Pravo intelektualnog vlasništva na zaštitu izuma. Korisni model je zakonom predviđen monopol dat na određeni vremenski period u zamjenu za to da izumitelj dovoljno poduči one koji se bave datom oblašću kako da se tim izumom pravilno koriste.	Utility model
kršenje (autorskog prava)	Čin poverede jednog ili više prava nosioca autorskih prava	Infringement
Materijalni medijum	Opipljivi, fizički oblik kreativnog izraza, kao što je knjiga ili muzika na kompakt disku	tangible medium
Međunarodna konvencija o zaštiti umetnika izvođača, proizvođača fonograma i ustanova za radio-difuziju (Rimska konvencija – od 26. oktobra 1961)	Konvencija usvojena od strane Svjetske organizacije za intelektualno vlasništvo 26. oktobra 1961. godine. Sproazumom se zaštita autorskih prava proteže prvi put sa autora djela na stvaraocce i vlasnike određenih fizičkih manifestacija intelektualnog vlasništva kao što su audiokasete ili DVD.	Rome Convention for the Protection of Performers, Producers of Phonograms and Broadcasting Organisations
Mjere tehnološke zaštite	Digitalne tehnologije ili programi koji se koriste za kontrolu djela zaštićenih autorskim pravima, kao što je zaštita lozinke ili stavljanje vodenog žiga	Technological protection measures
Pomijeranje u vremenu	Kopiranje televizijskog programa ili drugih djela zaštićenih autorskim pravima kako bi se kasnije koristili	Time shifting
Moralna prava	Prava pripisivanja djela autoru, pravo objavljivanja djela anonimno ili pod pseudonimom, i pravo na cjelovitost djela. Čuvanje cjelovitosti djela brani	Moral rights

	da se dijelo mijenja ili izvitoperuje. Sve drugo što bi moglo da utiče na djelo tako da ono postaje odvojivo od autora čak i kada više nije u njegovom vlasništvu, dovodi moralna prava u pitanje.	
Mrežna arhitektura/infrastruktura	Dizajn komunikacionih sistema koji uključuju glavnu mrežu, predajnike, prekidače, tačke bežičnog pristupa, metode pristupa i protokole	Network architecture
multimedija	Ovaj termin se upotrebljava kao suprotan terminu mediji koji se odnosi na tradicionalnu upotrebu štampanih ili ručno pisanih materijala. Multimedija obuhvata kombinaciju teksta, audio zapisa, slika, animacija, videa i drugih interaktivnih formi	multimedia
Nenamjerno kršenje (autorskog prava)	Nesvjesno kršenje autorskog prava	Innocent infringement
Nezakonito prisvajanje	Korištenje nečije imovine ili novca na nečastan način zarad sopstvene dobiti	Misappropriation
Nosilac prava	Fizičko lice koje je stvorilo originalno intelektualno djelo koje ima svoj individualni karakter i koje je izraženo u nekom obliku. Autor ima pravo na zaštitu autorskim pravom samim stvaranjem djela, bez ispunjavanja formalnosti kao što su registracija ili odlaganje djela u depozit	Rightholder
Nuditi/prodavati/distribuirati imitaciju kao original	Korištenje djela ili imena organizacije ili pojedinca bez njihovog pristanka kako bi se izreklamirao konkurentski proizvod ili usluga	Passing off
Obavezno licenciranje	Dozvola koju izdaju državni organi koja dozvoljava određenim stranama pravo da	Compulsory licensing

	koriste djelo bez prethodne dozvole nosioca autorskog prava u zamjenu za honorar	
obmanjujuće oglašavanje	Korišćenje lažnih ili obmanjujućih izjava u oglašavanju	False advertising or deceptive advertising
Obratni inženjering	Naučni metod rastavljanja sistema na komponente kako bi se utvrdilo kako funkcioniše	Reverse engineering
Obrazac potrošnje	Kombinacija kvaliteta, količina, radnji i tendencija koje karakterišu upotrebu resursa od strane zajednice ili grupe ljudi zarad opstanka i ugodnosti	Consumption pattern
odgovornost	Situacija u kojoj je lice odgovorno za krivično djelo za koje sljedeće kazna ili pravni lijek	Liability
odricanje	Odricanje odgovornosti ili potraživanja	Disclaimer
Originalni autor	U slučaju književnog ili umjetničkog djela pojedinac, pojedinci, ili drugi subjekti koji su stvorili djelo ili ukoliko oni ne mogu biti identifikovani, izdavač	Original Author
Otisak, trag	Namjerne greške ili sakriveni elementi koje zna samo onaj ko ih je osmislio. Tipičan primjer bi bio programer koji u program uključuje nepotrebne potprograme koji nose njegov pečat	Footprints
Oznaka autorskog prava	Obavještenje koje se stavlja na djelo kako bi se drugi obavijestili da je ono predmet zaštite autorskim pravom	Copyright notice
partitura	Rukom pisane ili štampane muzičke note	Sheet music
Patent	Skup ekskluzivnih prava dodijeljenih od strane države autoru ili njegovom punomoćniku na ograničeni period zarad objelodanjivanja izuma	patent

Patentno pravo	Oblik prava intelektualnog vlasništva kojim se štite novi korisni i neočigledni izumi ili procesi	Patent law
poluprovodnik	Materijal koji ima svojstvo električne provodivosti između provodnika i izolatora. Provodivost poluprovodnika može se provjeriti u sklopu spoljnog električnog kola. Uređaji od ovih materijala su osnov moderne elektronike, uključujući radio, računare, telefone i mnoge druge uređaje	Semiconductor
Poslovna tajna	Oblik intelektualnog vlasništva koji štiti “know-how” kompanije	Trade secret
Potpomaganje kršenja (autorskog prava)	Čin doprinošenja ili potpomaganja krivičnog djela koje vrši drugo lice	Contributory infringement
Prava na cjelovitost autorskog djela	Moralno pravo kojim se štiti djelo od mijenjanja, izvitoperenja ili uništenja	Rights of integrity
Pravedna upotreba	Radnje koje su dozvoljene u pogledu djela zaštićenih autorskim pravima na osnovu zakona. Ono što se smatra pravednom upotrebom može se razlikovati od zemlje do zemlje, ali obično obuhvata upotrebe u svrhu obrazovanja i privatnog izučavanja i novinarskog izvještavanja	<u>fair dealing</u> (fair use)
Pravo na industrijski dizajn	Prava intelektualnog vlasništva kojima se štiti vizuelni dizajn objekata koji nisu čisto utilitarističke prirode. Industrijski dizajn se sastoji od kreiranja oblika, konfiguracija, kompozicije šeme boja ili kombinacije šeme i boja u tri dimenzije koje imaju estetsku vrijednost	Industrial design rights
Prenos prava	Prenos prava vlasništva sa jedne stranke na drugu	Assignment

Princip prve prodaje	Izuzetak od ekskluzivnog prava distribucije. Kada lice na zakonit način pribavi kopiju zaštićenog djela, to lice njome može da raspolaze, da je prodaje i pozajmljuje drugima	First sale doctrine
Princip uloženog truda	Pravni princip koji kaže da trud i vrijeme uloženi u prikupljanje djela ili izradu kompilacije (poput telefonskog listinga) ne kvalifikuju to djelo za zaštitu autorskim pravom	Sweat of the brow
Pripisano (autoru)	Djelo definisano kao djelo određenog autora	Attributed
privremeno skladištenje podataka	Zbirka duplikata originalnih podataka koja je sačuvana ili izračunata već ranije, pri čemu su originalni podaci zbog dužeg vremena pristupa skuplji u poređenju sa očitavanjem privremeno skladištenih podataka	caching
Program za dijeljenje datoteka	Programi koji omogućavaju prenos datoteka sa jednog računara na drugi	Peer-to-peer file (p2p) sharing
Proizvođač fonograma	Fizičko ili pravno lice koje prvo fiksira zvučni zapis interpretacije ili neki drugi zvučni zapis	producer of phonograms
Pružaoči Internet usluga	Pružaoči usluga nude prenos i prijem ili obezbjeđuju veze za digitalne onlajn komunikacije ali ne kreiraju niti mijenjaju sadržaj primljenog materijala	Online service providers (OSPs)
pseudoslučajno kodiranje	Izmjena ili ometanje signala tako da se prijem ne može ostvariti bez posebnog prijemnika	scrambling
Računarstvo „na zahtjev”	Vid kompjuterske usluge u kom se program uruči korisniku onda kad se njegov zahtjev za pretplatu uspješno obrađi. Kod tipičnih vidova ovakvih	On-demand computing

	usluga, program se ne instalira na uređaj korisnika, već mu se pristupa putem Interneta ili druge centralne tačke pristupa	
Šeme licenciranja bez mogućnosti izuzimanja	U onim pravnim sistemima u kojima se ne može izbjeći prikupljanje honorara uz pridržavanje zakonom predviđenih šema licenciranja, na snazi su ove šeme licenciranja.	Non-waivable Compulsory License Schemes
Šeme licenciranja sa mogućnošću izuzimanja	U onim pravnim sistemima u kojima se može izbjeći prikupljanje honorara uz pridržavanje zakonom predviđenih šema licenciranja, na snazi su ove šeme licenciranja.	Waivable Compulsory License Schemes
Softver „na zahtjev”	Program koji isporučuju pružaoci programskih (aplikativnih) usluga	On-demand software
srodna prava	Prava i sistem pravne zaštite umjetničkog izražavanja i zaštite organizacionog, poslovnog i finansijskog ulaganja u izvođenje, proizvodnju, distribuciju i emitovanje djela zaštićenih autorskim pravima	Related rights
Sui generis	Novolatinski izraz, izvornog značenja <i>svoje vrste/roda</i> ili jedinstvenih karakteristika. Izraz je skovan za potrebe sholastičke filozofije kako bi se označila ideja, objekat ili dio stvarnosti koji ne može biti uključen u širi koncept	Sui generis
Svjetska organizacija za intelektualno vlasništvo	Specijalizovana agencija Ujedinjenih nacija posvećena razvoju uravnoteženog i pristupačnog sistema međunarodnog intelektualnog vlasništva, kojim se nagrađuje kreativnost, podstiče inovativnost i doprinosi ekonomskom razvoju pri čemu se štiti javni interes	The World Intellectual Property Organization (WIPO)
Transmisija, prenošenje	Prelaz radio talasa u prostoru između stanica pošiljalaca i primalaca	transmission
Ugovorni aranžmani	Ugovorni aranžmani su svi načini ugovaranja obavljanja posla koje koriste organizacije da bi zaposlile	Contractual arrangements

	osoblje na kratkoročnoj, srednjoročnoj ili dugoročnoj osnovi	
umnožavati	Kopirati djelo na bilo koji način ,bez ograničenja koja postavljaju audio ili vizuelni snimci i pravo kopiranja fiksacija djela, uključujući čuvanje zaštićene interpretacije fonograma u digitalnoj formi ili na drugom elektronskom mediju	Reproduce
Univerzalna konvencija o autorskom pravu (Univerzalna konvencija-Ženeva)	Konvencija koju je izradila Obrazovna, naučna i kulturna organizacija Ujedinjenih nacija kao alternativu Bernskoj konvenciji za one države koje se nisu usaglasile sa akpektima Bernske konvencije, ali i dalje žele da učestvuju u nekom obliku multilateralne zaštite autorskih prava	Universal Copyright Convention
Upravljanje digitalnim pravima	Sistem komponenti i usluga koje pružaju informacione tehnologije zajedno sa odgovarajućim zakonima, politikama i modelima poslovanja, kojima se teži da se reguliše kontrola i distribucija intelektualnog vlasništva i prava.	Digital rights management (DRM)
Uslovni pristup	Zaštita sadržaja zahtijevanjem da se ispune određeni kriterijumi prije dozvole pristupa tim sadržajima. Termin se obično koristi u vezi sa digitalnim televizijskim sistemima, pogotovo satelitskom televizijom	Conditional Access (CA)
Video „na zahtjev”	Video ili filmska usluga koja omogućava gledaocu da pristupi medijima odmah nakon pretplate.	<u>Video on demand</u>
Vodeni žig	Osim blijedog otiska na papirnom dokumentu, vodeni žigovi su takođe i algoritmi uneseni u fajl koji mogu da se očitavaju posebnim uređajima, što se posebno odnosi na fajlove koji sadrže slike	watermark

Vremensko ograničenje autorskog prava	Autorsko pravo traje za života autora i sedamdeset godina poslije njegove smrti, bez obzira na to kad je djelo legalno objavljeno. Zaštita autorskih prava na anonimno djelo ili djelo objavljeno pod pseudonimom traje sedamdeset godina od legalnog objavljivanja tog djela. Okončavanjem autorskih prava, djelo postaje javno dobro, i slobodno se koristi bez obaveze priznavanja autorstva, poštovanja djela i dostojanstva autora.	media exploitation chronology
Web pretraživač	Programska komponenta koja omogućava korisniku da postavlja na web stranicu tekst, slike, video zapise, muzičke materijale i druge vrste materijala i da istima pristupa	web browser
Zajedničko kreativno dobro	Neprofitna organizacija koja promoviše kreativnu ponovnu upotrebu intelektualnih djela, bilo da pripadaju javnom domenu ili putem dobijanja odgovarajućih dozvola	Creative Commons
zaobilaženje	Zaobilaženje tehnološkog uređaja ili sistema (lozinki, enkripcije, vodenih žigova) kako bi se pristupilo kopiji djela zaštićenog autorskim pravom	Circumvention
Zaštitni znak	Vid intelektualnog vlasništva kojim se štiti logo, slogan i druge oznake vezane za određeni proizvod	Trademark
Zbirka djela	Zbirka književnih ili umjetničkih djela, kao što su enciklopedije, antologije, ili izvedbe, fonogrami ili emisije ili drugi predmeti zaštite koji odabrani i uređeni čine intelektualnu kreaciju, a u koju su djela uključena u cjelovitom i neizmijenjenom obliku	Collection

6. BIBLIOGRAFIJA

1. *A Companion to Translation Studies*, ed. Piotr Kuhiwczak and Karin Littau, Toronto: Multilingual Matters Ltd, 2007.
2. Baker, Mona, *In Other Words, A Coursebook on Translation*, London and New York: Routledge, 2006.
3. Berman, Antoan, *Prevođenje i slovo ili konačište za dalekog*, Beograd: RAD/AAOM, 2004.
4. Bujas, Željko, *Veliki hrvatsko-engleski rječnik*, Zagreb: Nakladni zavod Globus, 1999.

5. Bujas, Željko, *Veliki englesko-hrvatski rječnik*, Zagreb: Nakladni zavod Globus, 1999.
6. Chroma, Marta, *Legal Translation and the Dictionary*, Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 2004.
7. Dorđević, Radmila, *Uvod u kontrastiranje jezika*, 3. izdanje, Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, 2004.
8. Hatim, Basil and Munday Jeremy, *Translation, An Advanced Resource Book*, London and New York: Routledge, 2004.
9. Hlebec, Boris, *Opšta načela prevođenja*, Beograd: Naučna knjiga, 1989.
10. *Longman Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics*, ed. Jack C. Richards, Richard Schmidt, London and New York: Longman, 2002.
11. Munday, Jeremy, *Introducing Translation Studies, Theories and Applications*, London and New York: Routledge, 2005.
12. Newmark, Peter, *A Textbook of Translation*, New York and London: Prentice Hall, 1988.
13. *Oxford Collocations Dictionary*, Oxford: Oxford University Press, 2003.
14. Prčić, Tvrtko, „Globalna angloCOOLtura i njen uticaj na sinonimiju srpskog jezika“, *Susret kultura*, Zbornik radova, Filozofski fakultet, 2006, str. 529-535.
15. Prčić, Tvrtko, *Semantika i pragmatika reči*, Sremski Karlovci i Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, 1997.
16. Ricoeur, Paul, *On Translation*, London and New York: Routledge, 2006.
17. Robinson, Douglas, *Becoming a Translator*, London and New York: Routledge, 2007.
18. *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*, ed. Mona Baker, London and New York: Routledge, 2001.
19. Šamić, Midhat, *Kako nastaje naučno djelo*, Sarajevo: Svjetlost, 1989.
20. Šlajermaher, Fridrih, *O različitim metodama prevođenja*, Beograd: RAD/AAOM, 2003.
21. *The Translation Studies Reader*, ed. Lawrence Venuti, London and New York: Routledge 2004.
22. Venuti, Lawrence, *The Scandals of Translation*, London and New York: Routledge 1999.

23. Venuti, Lawrence, *The Translator's Invisibility*, London and New York: Routledge, 1995.

7.1. PRILOG – ORIGINALNI TEKST ZA PREVOD

Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council
of 22 May 2001

on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the
information society

THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL OF THE EUROPEAN
UNION,

Having regard to the Treaty establishing the European Community, and in particular Articles 47(2), 55 and 95 thereof,

Having regard to the proposal from the Commission(1),

Having regard to the opinion of the Economic and Social Committee(2),

Acting in accordance with the procedure laid down in Article 251 of the Treaty(3),

Whereas:

(1) The Treaty provides for the establishment of an internal market and the institution of a system ensuring that competition in the internal market is not distorted. Harmonisation of the laws of the Member States on copyright and related rights contributes to the achievement of these objectives.

(2) The European Council, meeting at Corfu on 24 and 25 June 1994, stressed the need to create a general and flexible legal framework at Community level in order to foster the development of the information society in Europe. This requires, inter alia, the existence of an internal market for new products and services. Important Community legislation to ensure such a regulatory framework is already in place or its adoption is well under way. Copyright and related rights play an important role in this context as they protect and stimulate the development and marketing of new products and services and the creation and exploitation of their creative content.

(3) The proposed harmonisation will help to implement the four freedoms of the internal market and relates to compliance with the fundamental principles of law and especially of property, including intellectual property, and freedom of expression and the public interest.

(4) A harmonised legal framework on copyright and related rights, through increased legal certainty and while providing for a high level of protection of intellectual property, will foster substantial investment in creativity and innovation, including network infrastructure, and lead in turn to growth and increased competitiveness of European industry, both in the area of content provision and information technology and more generally across a wide range of industrial and cultural sectors. This will safeguard employment and encourage new job creation.

(5) Technological development has multiplied and diversified the vectors for creation, production and exploitation. While no new concepts for the protection of intellectual property are needed, the current law on copyright and related rights should be adapted and supplemented to respond adequately to economic realities such as new forms of exploitation.

(6) Without harmonisation at Community level, legislative activities at national level which have already been initiated in a number of Member States in order to respond to the technological challenges might result in significant differences in protection and thereby in restrictions on the free movement of services and products incorporating, or based on, intellectual property, leading to a refragmentation of the internal market and legislative inconsistency. The impact of such legislative differences and uncertainties will become more significant with the further development of the information society, which has already greatly increased transborder exploitation of intellectual property. This development will and should further increase. Significant legal differences and uncertainties in protection may hinder economies of scale for new products and services containing copyright and related rights.

(7) The Community legal framework for the protection of copyright and related rights must, therefore, also be adapted and supplemented as far as is necessary for the smooth functioning of the internal market. To that end, those national provisions on copyright and related rights which vary considerably from one Member State to another or which cause legal uncertainties hindering the smooth functioning of the internal market and the proper development of the information society in Europe should be adjusted, and inconsistent national responses to the technological developments should be avoided, whilst differences not adversely affecting the functioning of the internal market need not be removed or prevented.

(8) The various social, societal and cultural implications of the information society require that account be taken of the specific features of the content of products and services.

(9) Any harmonisation of copyright and related rights must take as a basis a high level of protection, since such rights are crucial to intellectual creation. Their protection helps to ensure the maintenance and development of creativity in the interests of authors, performers, producers, consumers, culture, industry and the public at large. Intellectual property has therefore been recognised as an integral part of property.

(10) If authors or performers are to continue their creative and artistic work, they have to receive an appropriate reward for the use of their work, as must producers in order to be able to finance this work. The investment required to produce products such as phonograms, films or multimedia products, and services such as "on-demand" services, is considerable. Adequate legal protection of intellectual property rights is

necessary in order to guarantee the availability of such a reward and provide the opportunity for satisfactory returns on this investment.

(11) A rigorous, effective system for the protection of copyright and related rights is one of the main ways of ensuring that European cultural creativity and production receive the necessary resources and of safeguarding the independence and dignity of artistic creators and performers.

(12) Adequate protection of copyright works and subject-matter of related rights is also of great importance from a cultural standpoint. Article 151 of the Treaty requires the Community to take cultural aspects into account in its action.

(13) A common search for, and consistent application at European level of, technical measures to protect works and other subject-matter and to provide the necessary information on rights are essential insofar as the ultimate aim of these measures is to give effect to the principles and guarantees laid down in law.

(14) This Directive should seek to promote learning and culture by protecting works and other subject-matter while permitting exceptions or limitations in the public interest for the purpose of education and teaching.

(15) The Diplomatic Conference held under the auspices of the World Intellectual Property Organisation (WIPO) in December 1996 led to the adoption of two new Treaties, the "WIPO Copyright Treaty" and the "WIPO Performances and Phonograms Treaty", dealing respectively with the protection of authors and the protection of performers and phonogram producers. Those Treaties update the international protection for copyright and related rights significantly, not least with regard to the so-called "digital agenda", and improve the means to fight piracy worldwide. The Community and a majority of Member States have already signed the Treaties and the process of making arrangements for the ratification of the Treaties by the Community and the Member States is under way. This Directive also serves to implement a number of the new international obligations.

(16) Liability for activities in the network environment concerns not only copyright and related rights but also other areas, such as defamation, misleading advertising, or infringement of trademarks, and is addressed horizontally in Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the internal market ("Directive on electronic commerce")(4), which clarifies and harmonises various legal issues relating to information society services including electronic commerce. This

Directive should be implemented within a timescale similar to that for the implementation of the Directive on electronic commerce, since that Directive provides a harmonised framework of principles and provisions relevant inter alia to important parts of this Directive. This Directive is without prejudice to provisions relating to liability in that Directive.

(17) It is necessary, especially in the light of the requirements arising out of the digital environment, to ensure that collecting societies achieve a higher level of rationalisation and transparency with regard to compliance with competition rules.

(18) This Directive is without prejudice to the arrangements in the Member States concerning the management of rights such as extended collective licences.

(19) The moral rights of rightholders should be exercised according to the legislation of the Member States and the provisions of the Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works, of the WIPO Copyright Treaty and of the WIPO Performances and Phonograms Treaty. Such moral rights remain outside the scope of this Directive.

(20) This Directive is based on principles and rules already laid down in the Directives currently in force in this area, in particular Directives 91/250/EEC(5), 92/100/EEC(6), 93/83/EEC(7), 93/98/EEC(8) and 96/9/EC(9), and it develops those principles and rules and places them in the context of the information society. The provisions of this Directive should be without prejudice to the provisions of those Directives, unless otherwise provided in this Directive.

(21) This Directive should define the scope of the acts covered by the reproduction right with regard to the different beneficiaries. This should be done in conformity with the *acquis communautaire*. A broad definition of these acts is needed to ensure legal certainty within the internal market.

(22) The objective of proper support for the dissemination of culture must not be achieved by sacrificing strict protection of rights or by tolerating illegal forms of distribution of counterfeited or pirated works.

(23) This Directive should harmonise further the author's right of communication to the public. This right should be understood in a broad sense covering all communication to the public not present at the place where the communication originates. This right should cover any such transmission or retransmission of a work to the public by wire or wireless means, including broadcasting. This right should not cover any other acts.

(24) The right to make available to the public subject-matter referred to in Article 3(2) should be understood as covering all acts of making available such subject-matter to members of the public not present at the place where the act of making available originates, and as not covering any other acts.

(25) The legal uncertainty regarding the nature and the level of protection of acts of on-demand transmission of copyright works and subject-matter protected by related rights over networks should be overcome by providing for harmonised protection at Community level. It should be made clear that all rightholders recognised by this Directive should have an exclusive right to make available to the public copyright works or any other subject-matter by way of interactive on-demand transmissions. Such interactive on-demand transmissions are characterised by the fact that members of the public may access them from a place and at a time individually chosen by them.

(26) With regard to the making available in on-demand services by broadcasters of their radio or television productions incorporating music from commercial phonograms as an integral part thereof, collective licensing arrangements are to be encouraged in order to facilitate the clearance of the rights concerned.

(27) The mere provision of physical facilities for enabling or making a communication does not in itself amount to communication within the meaning of this Directive.

(28) Copyright protection under this Directive includes the exclusive right to control distribution of the work incorporated in a tangible article. The first sale in the Community of the original of a work or copies thereof by the rightholder or with his consent exhausts the right to control resale of that object in the Community. This right should not be exhausted in respect of the original or of copies thereof sold by the rightholder or with his consent outside the Community. Rental and lending rights for authors have been established in Directive 92/100/EEC. The distribution right provided for in this Directive is without prejudice to the provisions relating to the rental and lending rights contained in Chapter I of that Directive.

(29) The question of exhaustion does not arise in the case of services and on-line services in particular. This also applies with regard to a material copy of a work or other subject-matter made by a user of such a service with the consent of the rightholder. Therefore, the same applies to rental and lending of the original and copies of works or other subject-matter which are services by nature. Unlike CD-ROM or CD-I, where the intellectual property is incorporated in a material medium,

namely an item of goods, every on-line service is in fact an act which should be subject to authorisation where the copyright or related right so provides.

(30) The rights referred to in this Directive may be transferred, assigned or subject to the granting of contractual licences, without prejudice to the relevant national legislation on copyright and related rights.

(31) A fair balance of rights and interests between the different categories of rightholders, as well as between the different categories of rightholders and users of protected subject-matter must be safeguarded. The existing exceptions and limitations to the rights as set out by the Member States have to be reassessed in the light of the new electronic environment. Existing differences in the exceptions and limitations to certain restricted acts have direct negative effects on the functioning of the internal market of copyright and related rights. Such differences could well become more pronounced in view of the further development of transborder exploitation of works and cross-border activities. In order to ensure the proper functioning of the internal market, such exceptions and limitations should be defined more harmoniously. The degree of their harmonisation should be based on their impact on the smooth functioning of the internal market.

(32) This Directive provides for an exhaustive enumeration of exceptions and limitations to the reproduction right and the right of communication to the public. Some exceptions or limitations only apply to the reproduction right, where appropriate. This list takes due account of the different legal traditions in Member States, while, at the same time, aiming to ensure a functioning internal market. Member States should arrive at a coherent application of these exceptions and limitations, which will be assessed when reviewing implementing legislation in the future.

(33) The exclusive right of reproduction should be subject to an exception to allow certain acts of temporary reproduction, which are transient or incidental reproductions, forming an integral and essential part of a technological process and carried out for the sole purpose of enabling either efficient transmission in a network between third parties by an intermediary, or a lawful use of a work or other subject-matter to be made. The acts of reproduction concerned should have no separate economic value on their own. To the extent that they meet these conditions, this exception should include acts which enable browsing as well as acts of caching to take place, including those which enable transmission systems to function efficiently,

provided that the intermediary does not modify the information and does not interfere with the lawful use of technology, widely recognised and used by industry, to obtain data on the use of the information. A use should be considered lawful where it is authorised by the rightholder or not restricted by law.

(34) Member States should be given the option of providing for certain exceptions or limitations for cases such as educational and scientific purposes, for the benefit of public institutions such as libraries and archives, for purposes of news reporting, for quotations, for use by people with disabilities, for public security uses and for uses in administrative and judicial proceedings.

(35) In certain cases of exceptions or limitations, rightholders should receive fair compensation to compensate them adequately for the use made of their protected works or other subject-matter. When determining the form, detailed arrangements and possible level of such fair compensation, account should be taken of the particular circumstances of each case. When evaluating these circumstances, a valuable criterion would be the possible harm to the rightholders resulting from the act in question. In cases where rightholders have already received payment in some other form, for instance as part of a licence fee, no specific or separate payment may be due. The level of fair compensation should take full account of the degree of use of technological protection measures referred to in this Directive. In certain situations where the prejudice to the rightholder would be minimal, no obligation for payment may arise.

(36) The Member States may provide for fair compensation for rightholders also when applying the optional provisions on exceptions or limitations which do not require such compensation.

(37) Existing national schemes on reprography, where they exist, do not create major barriers to the internal market. Member States should be allowed to provide for an exception or limitation in respect of reprography.

(38) Member States should be allowed to provide for an exception or limitation to the reproduction right for certain types of reproduction of audio, visual and audio-visual material for private use, accompanied by fair compensation. This may include the introduction or continuation of remuneration schemes to compensate for the prejudice to rightholders. Although differences between those remuneration schemes affect the functioning of the internal market, those differences, with respect to analogue private reproduction, should not have a significant impact on the development of the

information society. Digital private copying is likely to be more widespread and have a greater economic impact. Due account should therefore be taken of the differences between digital and analogue private copying and a distinction should be made in certain respects between them.

(39) When applying the exception or limitation on private copying, Member States should take due account of technological and economic developments, in particular with respect to digital private copying and remuneration schemes, when effective technological protection measures are available. Such exceptions or limitations should not inhibit the use of technological measures or their enforcement against circumvention.

(40) Member States may provide for an exception or limitation for the benefit of certain non-profit making establishments, such as publicly accessible libraries and equivalent institutions, as well as archives. However, this should be limited to certain special cases covered by the reproduction right. Such an exception or limitation should not cover uses made in the context of on-line delivery of protected works or other subject-matter. This Directive should be without prejudice to the Member States' option to derogate from the exclusive public lending right in accordance with Article 5 of Directive 92/100/EEC. Therefore, specific contracts or licences should be promoted which, without creating imbalances, favour such establishments and the disseminative purposes they serve.

(41) When applying the exception or limitation in respect of ephemeral recordings made by broadcasting organisations it is understood that a broadcaster's own facilities include those of a person acting on behalf of and under the responsibility of the broadcasting organisation.

(42) When applying the exception or limitation for non-commercial educational and scientific research purposes, including distance learning, the non-commercial nature of the activity in question should be determined by that activity as such. The organisational structure and the means of funding of the establishment concerned are not the decisive factors in this respect.

(43) It is in any case important for the Member States to adopt all necessary measures to facilitate access to works by persons suffering from a disability which constitutes an obstacle to the use of the works themselves, and to pay particular attention to accessible formats.

(44) When applying the exceptions and limitations provided for in this Directive, they should be exercised in accordance with international obligations. Such exceptions and limitations may not be applied in a way which prejudices the legitimate interests of the rightholder or which conflicts with the normal exploitation of his work or other subject-matter. The provision of such exceptions or limitations by Member States should, in particular, duly reflect the increased economic impact that such exceptions or limitations may have in the context of the new electronic environment. Therefore, the scope of certain exceptions or limitations may have to be even more limited when it comes to certain new uses of copyright works and other subject-matter.

(45) The exceptions and limitations referred to in Article 5(2), (3) and (4) should not, however, prevent the definition of contractual relations designed to ensure fair compensation for the rightholders insofar as permitted by national law.

(46) Recourse to mediation could help users and rightholders to settle disputes. The Commission, in cooperation with the Member States within the Contact Committee, should undertake a study to consider new legal ways of settling disputes concerning copyright and related rights.

(47) Technological development will allow rightholders to make use of technological measures designed to prevent or restrict acts not authorised by the rightholders of any copyright, rights related to copyright or the sui generis right in databases. The danger, however, exists that illegal activities might be carried out in order to enable or facilitate the circumvention of the technical protection provided by these measures. In order to avoid fragmented legal approaches that could potentially hinder the functioning of the internal market, there is a need to provide for harmonised legal protection against circumvention of effective technological measures and against provision of devices and products or services to this effect.

(48) Such legal protection should be provided in respect of technological measures that effectively restrict acts not authorised by the rightholders of any copyright, rights related to copyright or the sui generis right in databases without, however, preventing the normal operation of electronic equipment and its technological development. Such legal protection implies no obligation to design devices, products, components or services to correspond to technological measures, so long as such device, product, component or service does not otherwise fall under the prohibition of Article 6. Such legal protection should respect proportionality and should not prohibit those devices or activities which have a commercially significant purpose or use other than to

circumvent the technical protection. In particular, this protection should not hinder research into cryptography.

(49) The legal protection of technological measures is without prejudice to the application of any national provisions which may prohibit the private possession of devices, products or components for the circumvention of technological measures.

(50) Such a harmonised legal protection does not affect the specific provisions on protection provided for by Directive 91/250/EEC. In particular, it should not apply to the protection of technological measures used in connection with computer programs, which is exclusively addressed in that Directive. It should neither inhibit nor prevent the development or use of any means of circumventing a technological measure that is necessary to enable acts to be undertaken in accordance with the terms of Article 5(3) or Article 6 of Directive 91/250/EEC. Articles 5 and 6 of that Directive exclusively determine exceptions to the exclusive rights applicable to computer programs.

(51) The legal protection of technological measures applies without prejudice to public policy, as reflected in Article 5, or public security. Member States should promote voluntary measures taken by rightholders, including the conclusion and implementation of agreements between rightholders and other parties concerned, to accommodate achieving the objectives of certain exceptions or limitations provided for in national law in accordance with this Directive. In the absence of such voluntary measures or agreements within a reasonable period of time, Member States should take appropriate measures to ensure that rightholders provide beneficiaries of such exceptions or limitations with appropriate means of benefiting from them, by modifying an implemented technological measure or by other means. However, in order to prevent abuse of such measures taken by rightholders, including within the framework of agreements, or taken by a Member State, any technological measures applied in implementation of such measures should enjoy legal protection.

(52) When implementing an exception or limitation for private copying in accordance with Article 5(2)(b), Member States should likewise promote the use of voluntary measures to accommodate achieving the objectives of such exception or limitation. If, within a reasonable period of time, no such voluntary measures to make reproduction for private use possible have been taken, Member States may take measures to enable beneficiaries of the exception or limitation concerned to benefit from it. Voluntary measures taken by rightholders, including agreements between rightholders and other parties concerned, as well as measures taken by Member States, do not prevent

rightholders from using technological measures which are consistent with the exceptions or limitations on private copying in national law in accordance with Article 5(2)(b), taking account of the condition of fair compensation under that provision and the possible differentiation between various conditions of use in accordance with Article 5(5), such as controlling the number of reproductions. In order to prevent abuse of such measures, any technological measures applied in their implementation should enjoy legal protection.

(53) The protection of technological measures should ensure a secure environment for the provision of interactive on-demand services, in such a way that members of the public may access works or other subject-matter from a place and at a time individually chosen by them. Where such services are governed by contractual arrangements, the first and second subparagraphs of Article 6(4) should not apply. Non-interactive forms of online use should remain subject to those provisions.

(54) Important progress has been made in the international standardisation of technical systems of identification of works and protected subject-matter in digital format. In an increasingly networked environment, differences between technological measures could lead to an incompatibility of systems within the Community. Compatibility and interoperability of the different systems should be encouraged. It would be highly desirable to encourage the development of global systems.

(55) Technological development will facilitate the distribution of works, notably on networks, and this will entail the need for rightholders to identify better the work or other subject-matter, the author or any other rightholder, and to provide information about the terms and conditions of use of the work or other subject-matter in order to render easier the management of rights attached to them. Rightholders should be encouraged to use markings indicating, in addition to the information referred to above, *inter alia* their authorisation when putting works or other subject-matter on networks.

(56) There is, however, the danger that illegal activities might be carried out in order to remove or alter the electronic copyright-management information attached to it, or otherwise to distribute, import for distribution, broadcast, communicate to the public or make available to the public works or other protected subject-matter from which such information has been removed without authority. In order to avoid fragmented legal approaches that could potentially hinder the functioning of the internal market,

there is a need to provide for harmonised legal protection against any of these activities.

(57) Any such rights-management information systems referred to above may, depending on their design, at the same time process personal data about the consumption patterns of protected subject-matter by individuals and allow for tracing of on-line behaviour. These technical means, in their technical functions, should incorporate privacy safeguards in accordance with Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 1995 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and the free movement of such data⁽¹⁰⁾.

(58) Member States should provide for effective sanctions and remedies for infringements of rights and obligations as set out in this Directive. They should take all the measures necessary to ensure that those sanctions and remedies are applied. The sanctions thus provided for should be effective, proportionate and dissuasive and should include the possibility of seeking damages and/or injunctive relief and, where appropriate, of applying for seizure of infringing material.

(59) In the digital environment, in particular, the services of intermediaries may increasingly be used by third parties for infringing activities. In many cases such intermediaries are best placed to bring such infringing activities to an end. Therefore, without prejudice to any other sanctions and remedies available, rightholders should have the possibility of applying for an injunction against an intermediary who carries a third party's infringement of a protected work or other subject-matter in a network. This possibility should be available even where the acts carried out by the intermediary are exempted under Article 5. The conditions and modalities relating to such injunctions should be left to the national law of the Member States.

(60) The protection provided under this Directive should be without prejudice to national or Community legal provisions in other areas, such as industrial property, data protection, conditional access, access to public documents, and the rule of media exploitation chronology, which may affect the protection of copyright or related rights.

(61) In order to comply with the WIPO Performances and Phonograms Treaty, Directives 92/100/EEC and 93/98/EEC should be amended,

HAVE ADOPTED THIS DIRECTIVE:

CHAPTER I

OBJECTIVE AND SCOPE

Article 1

Scope

1. This Directive concerns the legal protection of copyright and related rights in the framework of the internal market, with particular emphasis on the information society.

2. Except in the cases referred to in Article 11, this Directive shall leave intact and shall in no way affect existing Community provisions relating to:

- (a) the legal protection of computer programs;
- (b) rental right, lending right and certain rights related to copyright in the field of intellectual property;
- (c) copyright and related rights applicable to broadcasting of programmes by satellite and cable retransmission;
- (d) the term of protection of copyright and certain related rights;
- (e) the legal protection of databases.

CHAPTER II

RIGHTS AND EXCEPTIONS

Article 2

Reproduction right

Member States shall provide for the exclusive right to authorise or prohibit direct or indirect, temporary or permanent reproduction by any means and in any form, in whole or in part:

- (a) for authors, of their works;
- (b) for performers, of fixations of their performances;
- (c) for phonogram producers, of their phonograms;
- (d) for the producers of the first fixations of films, in respect of the original and copies of their films;
- (e) for broadcasting organisations, of fixations of their broadcasts, whether those broadcasts are transmitted by wire or over the air, including by cable or satellite.

Article 3

Right of communication to the public of works and right of making available to the public other subject-matter

1. Member States shall provide authors with the exclusive right to authorise or prohibit any communication to the public of their works, by wire or wireless means,

including the making available to the public of their works in such a way that members of the public may access them from a place and at a time individually chosen by them.

2. Member States shall provide for the exclusive right to authorise or prohibit the making available to the public, by wire or wireless means, in such a way that members of the public may access them from a place and at a time individually chosen by them:

- (a) for performers, of fixations of their performances;
- (b) for phonogram producers, of their phonograms;
- (c) for the producers of the first fixations of films, of the original and copies of their films;
- (d) for broadcasting organisations, of fixations of their broadcasts, whether these broadcasts are transmitted by wire or over the air, including by cable or satellite.

3. The rights referred to in paragraphs 1 and 2 shall not be exhausted by any act of communication to the public or making available to the public as set out in this Article.

Article 4

Distribution right

1. Member States shall provide for authors, in respect of the original of their works or of copies thereof, the exclusive right to authorise or prohibit any form of distribution to the public by sale or otherwise.

2. The distribution right shall not be exhausted within the Community in respect of the original or copies of the work, except where the first sale or other transfer of ownership in the Community of that object is made by the rightholder or with his consent.

Article 5

Exceptions and limitations

1. Temporary acts of reproduction referred to in Article 2, which are transient or incidental [and] an integral and essential part of a technological process and whose sole purpose is to enable:

- (a) a transmission in a network between third parties by an intermediary, or
- (b) a lawful use

of a work or other subject-matter to be made, and which have no independent economic significance, shall be exempted from the reproduction right provided for in Article 2.

2. Member States may provide for exceptions or limitations to the reproduction right provided for in Article 2 in the following cases:

(a) in respect of reproductions on paper or any similar medium, effected by the use of any kind of photographic technique or by some other process having similar effects, with the exception of sheet music, provided that the rightholders receive fair compensation;

(b) in respect of reproductions on any medium made by a natural person for private use and for ends that are neither directly nor indirectly commercial, on condition that the rightholders receive fair compensation which takes account of the application or non-application of technological measures referred to in Article 6 to the work or subject-matter concerned;

(c) in respect of specific acts of reproduction made by publicly accessible libraries, educational establishments or museums, or by archives, which are not for direct or indirect economic or commercial advantage;

(d) in respect of ephemeral recordings of works made by broadcasting organisations by means of their own facilities and for their own broadcasts; the preservation of these recordings in official archives may, on the grounds of their exceptional documentary character, be permitted;

(e) in respect of reproductions of broadcasts made by social institutions pursuing non-commercial purposes, such as hospitals or prisons, on condition that the rightholders receive fair compensation.

3. Member States may provide for exceptions or limitations to the rights provided for in Articles 2 and 3 in the following cases:

(a) use for the sole purpose of illustration for teaching or scientific research, as long as the source, including the author's name, is indicated, unless this turns out to be impossible and to the extent justified by the non-commercial purpose to be achieved;

(b) uses, for the benefit of people with a disability, which are directly related to the disability and of a non-commercial nature, to the extent required by the specific disability;

(c) reproduction by the press, communication to the public or making available of published articles on current economic, political or religious topics or of broadcast

works or other subject-matter of the same character, in cases where such use is not expressly reserved, and as long as the source, including the author's name, is indicated, or use of works or other subject-matter in connection with the reporting of current events, to the extent justified by the informatory purpose and as long as the source, including the author's name, is indicated, unless this turns out to be impossible;

(d) quotations for purposes such as criticism or review, provided that they relate to a work or other subject-matter which has already been lawfully made available to the public, that, unless this turns out to be impossible, the source, including the author's name, is indicated, and that their use is in accordance with fair practice, and to the extent required by the specific purpose;

(e) use for the purposes of public security or to ensure the proper performance or reporting of administrative, parliamentary or judicial proceedings;

(f) use of political speeches as well as extracts of public lectures or similar works or subject-matter to the extent justified by the informatory purpose and provided that the source, including the author's name, is indicated, except where this turns out to be impossible;

(g) use during religious celebrations or official celebrations organised by a public authority;

(h) use of works, such as works of architecture or sculpture, made to be located permanently in public places;

(i) incidental inclusion of a work or other subject-matter in other material;

(j) use for the purpose of advertising the public exhibition or sale of artistic works, to the extent necessary to promote the event, excluding any other commercial use;

(k) use for the purpose of caricature, parody or pastiche;

(l) use in connection with the demonstration or repair of equipment;

(m) use of an artistic work in the form of a building or a drawing or plan of a building for the purposes of reconstructing the building;

(n) use by communication or making available, for the purpose of research or private study, to individual members of the public by dedicated terminals on the premises of establishments referred to in paragraph 2(c) of works and other subject-matter not subject to purchase or licensing terms which are contained in their collections;

(o) use in certain other cases of minor importance where exceptions or limitations already exist under national law, provided that they only concern analogue uses and

do not affect the free circulation of goods and services within the Community, without prejudice to the other exceptions and limitations contained in this Article.

4. Where the Member States may provide for an exception or limitation to the right of reproduction pursuant to paragraphs 2 and 3, they may provide similarly for an exception or limitation to the right of distribution as referred to in Article 4 to the extent justified by the purpose of the authorised act of reproduction.

5. The exceptions and limitations provided for in paragraphs 1, 2, 3 and 4 shall only be applied in certain special cases which do not conflict with a normal exploitation of the work or other subject-matter and do not unreasonably prejudice the legitimate interests of the rightholder.

CHAPTER III

PROTECTION OF TECHNOLOGICAL MEASURES AND RIGHTS-MANAGEMENT INFORMATION

Article 6

Obligations as to technological measures

1. Member States shall provide adequate legal protection against the circumvention of any effective technological measures, which the person concerned carries out in the knowledge, or with reasonable grounds to know, that he or she is pursuing that objective.

2. Member States shall provide adequate legal protection against the manufacture, import, distribution, sale, rental, advertisement for sale or rental, or possession for commercial purposes of devices, products or components or the provision of services which:

- (a) are promoted, advertised or marketed for the purpose of circumvention of, or
 - (b) have only a limited commercially significant purpose or use other than to circumvent, or
 - (c) are primarily designed, produced, adapted or performed for the purpose of enabling or facilitating the circumvention of,
- any effective technological measures.

3. For the purposes of this Directive, the expression "technological measures" means any technology, device or component that, in the normal course of its operation, is designed to prevent or restrict acts, in respect of works or other subject-matter, which are not authorised by the rightholder of any copyright or any right related to copyright as provided for by law or the sui generis right provided for in Chapter III of Directive

96/9/EC. Technological measures shall be deemed "effective" where the use of a protected work or other subject-matter is controlled by the rightholders through application of an access control or protection process, such as encryption, scrambling or other transformation of the work or other subject-matter or a copy control mechanism, which achieves the protection objective.

4. Notwithstanding the legal protection provided for in paragraph 1, in the absence of voluntary measures taken by rightholders, including agreements between rightholders and other parties concerned, Member States shall take appropriate measures to ensure that rightholders make available to the beneficiary of an exception or limitation provided for in national law in accordance with Article 5(2)(a), (2)(c), (2)(d), (2)(e), (3)(a), (3)(b) or (3)(e) the means of benefiting from that exception or limitation, to the extent necessary to benefit from that exception or limitation and where that beneficiary has legal access to the protected work or subject-matter concerned.

A Member State may also take such measures in respect of a beneficiary of an exception or limitation provided for in accordance with Article 5(2)(b), unless reproduction for private use has already been made possible by rightholders to the extent necessary to benefit from the exception or limitation concerned and in accordance with the provisions of Article 5(2)(b) and (5), without preventing rightholders from adopting adequate measures regarding the number of reproductions in accordance with these provisions.

The technological measures applied voluntarily by rightholders, including those applied in implementation of voluntary agreements, and technological measures applied in implementation of the measures taken by Member States, shall enjoy the legal protection provided for in paragraph 1.

The provisions of the first and second subparagraphs shall not apply to works or other subject-matter made available to the public on agreed contractual terms in such a way that members of the public may access them from a place and at a time individually chosen by them.

When this Article is applied in the context of Directives 92/100/EEC and 96/9/EC, this paragraph shall apply *mutatis mutandis*.

Article 7

Obligations concerning rights-management information

1. Member States shall provide for adequate legal protection against any person knowingly performing without authority any of the following acts:

(a) the removal or alteration of any electronic rights-management information;

(b) the distribution, importation for distribution, broadcasting, communication or making available to the public of works or other subject-matter protected under this Directive or under Chapter III of Directive 96/9/EC from which electronic rights-management information has been removed or altered without authority,

if such person knows, or has reasonable grounds to know, that by so doing he is inducing, enabling, facilitating or concealing an infringement of any copyright or any rights related to copyright as provided by law, or of the sui generis right provided for in Chapter III of Directive 96/9/EC.

2. For the purposes of this Directive, the expression "rights-management information" means any information provided by rightholders which identifies the work or other subject-matter referred to in this Directive or covered by the sui generis right provided for in Chapter III of Directive 96/9/EC, the author or any other rightholder, or information about the terms and conditions of use of the work or other subject-matter, and any numbers or codes that represent such information.

The first subparagraph shall apply when any of these items of information is associated with a copy of, or appears in connection with the communication to the public of, a work or other subjectmatter referred to in this Directive or covered by the sui generis right provided for in Chapter III of Directive 96/9/EC.

CHAPTER IV

COMMON PROVISIONS

Article 8

Sanctions and remedies

1. Member States shall provide appropriate sanctions and remedies in respect of infringements of the rights and obligations set out in this Directive and shall take all the measures necessary to ensure that those sanctions and remedies are applied. The sanctions thus provided for shall be effective, proportionate and dissuasive.
2. Each Member State shall take the measures necessary to ensure that rightholders whose interests are affected by an infringing activity carried out on its territory can bring an action for damages and/or apply for an injunction and, where appropriate, for the seizure of infringing material as well as of devices, products or components referred to in Article 6(2).

3. Member States shall ensure that rightholders are in a position to apply for an injunction against intermediaries whose services are used by a third party to infringe a copyright or related right.

Article 9

Continued application of other legal provisions

This Directive shall be without prejudice to provisions concerning in particular patent rights, trade marks, design rights, utility models, topographies of semi-conductor products, type faces, conditional access, access to cable of broadcasting services, protection of national treasures, legal deposit requirements, laws on restrictive practices and unfair competition, trade secrets, security, confidentiality, data protection and privacy, access to public documents, the law of contract.

Article 10

Application over time

1. The provisions of this Directive shall apply in respect of all works and other subject-matter referred to in this Directive which are, on 22 December 2002, protected by the Member States' legislation in the field of copyright and related rights, or which meet the criteria for protection under the provisions of this Directive or the provisions referred to in Article 1(2).
2. This Directive shall apply without prejudice to any acts concluded and rights acquired before 22 December 2002.

Article 11

Technical adaptations

1. Directive 92/100/EEC is hereby amended as follows:
 - (a) Article 7 shall be deleted;
 - (b) Article 10(3) shall be replaced by the following: "3. The limitations shall only be applied in certain special cases which do not conflict with a normal exploitation of the subject-matter and do not unreasonably prejudice the legitimate interests of the rightholder."
2. Article 3(2) of Directive 93/98/EEC shall be replaced by the following: "2. The rights of producers of phonograms shall expire 50 years after the fixation is made. However, if the phonogram has been lawfully published within this period, the said rights shall expire 50 years from the date of the first lawful publication. If no lawful publication has taken place within the period mentioned in the first sentence, and if the phonogram has been lawfully communicated to the public within this period, the

said rights shall expire 50 years from the date of the first lawful communication to the public.

However, where through the expiry of the term of protection granted pursuant to this paragraph in its version before amendment by Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society⁽¹¹⁾ the rights of producers of phonograms are no longer protected on 22 December 2002, this paragraph shall not have the effect of protecting those rights anew."

Article 12

Final provisions

1. Not later than 22 December 2004 and every three years thereafter, the Commission shall submit to the European Parliament, the Council and the Economic and Social Committee a report on the application of this Directive, in which, inter alia, on the basis of specific information supplied by the Member States, it shall examine in particular the application of Articles 5, 6 and 8 in the light of the development of the digital market. In the case of Article 6, it shall examine in particular whether that Article confers a sufficient level of protection and whether acts which are permitted by law are being adversely affected by the use of effective technological measures. Where necessary, in particular to ensure the functioning of the internal market pursuant to Article 14 of the Treaty, it shall submit proposals for amendments to this Directive.

2. Protection of rights related to copyright under this Directive shall leave intact and shall in no way affect the protection of copyright.

3. A contact committee is hereby established. It shall be composed of representatives of the competent authorities of the Member States. It shall be chaired by a representative of the Commission and shall meet either on the initiative of the chairman or at the request of the delegation of a Member State.

4. The tasks of the committee shall be as follows:

(a) to examine the impact of this Directive on the functioning of the internal market, and to highlight any difficulties;

(b) to organise consultations on all questions deriving from the application of this Directive;

(c) to facilitate the exchange of information on relevant developments in legislation and case-law, as well as relevant economic, social, cultural and technological developments;

(d) to act as a forum for the assessment of the digital market in works and other items, including private copying and the use of technological measures.

Article 13

Implementation

1. Member States shall bring into force the laws, regulations and administrative provisions necessary to comply with this Directive before 22 December 2002. They shall forthwith inform the Commission thereof.

When Member States adopt these measures, they shall contain a reference to this Directive or shall be accompanied by such reference on the occasion of their official publication. The methods of making such reference shall be laid down by Member States.

2. Member States shall communicate to the Commission the text of the provisions of domestic law which they adopt in the field governed by this Directive.

Article 14

Entry into force

This Directive shall enter into force on the day of its publication in the Official Journal of the European Communities.

Article 15

Addressees

This Directive is addressed to the Member States.

Done at Brussels, 22 May 2001.

For the European Parliament

The President

N. Fontaine

For the Council

The President

M. Winberg

(1) OJ C 108, 7.4.1998, p. 6 and
OJ C 180, 25.6.1999, p. 6.

(2) OJ C 407, 28.12.1998, p. 30.

(3) Opinion of the European Parliament of 10 February 1999 (OJ C 150, 28.5.1999, p. 171), Council Common Position of 28 September 2000 (OJ C 344, 1.12.2000, p. 1) and Decision of the European Parliament of 14 February 2001 (not yet published in the Official Journal). Council Decision of 9 April 2001.

(4) OJ L 178, 17.7.2000, p. 1.

(5) Council Directive 91/250/EEC of 14 May 1991 on the legal protection of computer programs (OJ L 122, 17.5.1991, p. 42). Directive as amended by Directive 93/98/EEC.

(6) Council Directive 92/100/EEC of 19 November 1992 on rental right and lending right and on certain rights related to copyright in the field of intellectual property (OJ L 346, 27.11.1992, p. 61). Directive as amended by Directive 93/98/EEC.

(7) Council Directive 93/83/EEC of 27 September 1993 on the coordination of certain rules concerning copyright and rights related to copyright applicable to satellite broadcasting and cable retransmission (OJ L 248, 6.10.1993, p. 15).

(8) Council Directive 93/98/EEC of 29 October 1993 harmonising the term of protection of copyright and certain related rights (OJ L 290, 24.11.1993, p. 9).

(9) Directive 96/9/EC of the European Parliament and of the Council of 11 March 1996 on the legal protection of databases (OJ L 77, 27.3.1996, p. 20).

(10) OJ L 281, 23.11.1995, p. 31.

(11) OJ L 167, 22.6.2001, p. 10.

PRILOG 7.2. - ODLOMCI IZ PRIRUČNIKA ZA PREVOĐENJE PRAVNIH PROPISA EU⁶ (UPOREDNI PREVODI)

3. DIRECTIVES

COUNCIL DIRECTIVEI...I...⁷

⁶ Priručnik za prevođenje pravnih i drugih akata u procesu evropskih integracija,
<http://www.mei.gov.me/vijesti.php?akcija=rubrika&rubrika=403>

⁷ The placing of an ordinal ("first", "second", etc.) before "Council Directive" is not to be recommended. (Such numbering, which may be of use to experts before the Directive is adopted, is superfluous since the Directive is given

of

THE COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION,

[Having regard to the Treaty ,] [and in particular Article(s) thereof,]

[Having regard to ,]

[Having regard to the proposal from the Commission,]

[Having regard to the draft Directive submitted by the Commission,]

[Having regard to the initiative of the (Member State),]

[After consulting the Commission,]

[Having regard to the Opinion of the European Parliament,]

[Having regard to the Opinion of the Economic and Social Committee,]

[Having regard to the Opinion of the Committee of the Regions,]

[Having regard to the Opinion of the European Central Bank,]

[Acting in accordance with the procedure laid down in Article 252 of the Treaty,]⁸

Whereas:

(1)

(2)

(),

HAS ADOPTED THIS DIRECTIVE:

[Article 1

This Directive shall apply to (concern) (The purpose of this Directive is to)

Article...

1. Member States shall bring into force the laws, regulations and administrative provisions necessary (take the necessary measures) to comply with this Directive before ...(with effect from ...⁹) (within a period of ... from the date of its entry into force (adoption) (notification)). They shall forthwith inform the Commission thereof.

When Member States adopt these measures, they shall contain a reference to this Directive or shall be accompanied by such reference on the occasion of their official publication. The methods of making such reference shall be laid down by Member States.

2. Member States shall communicate to the Commission the text of the (main) provisions of national law which they adopt in the field covered by this Directive (together with a table showing how the provisions of this Directive correspond to the national provisions adopted). (The Commission shall inform the other Member States thereof.)

[Article ...

1. Before Member States shall (, after consulting the Commission,) adopt and

an official number when it is adopted; moreover, numbering may give rise to confusion if the sequence originally envisaged is not respected chronologically when the Directives are adopted.)

⁸ So-called "cooperation procedure" introduced by the Single European Act and amended by the Treaty on European Union.

⁹ The date to be indicated is that of the start of the new arrangements (i.e. "1 January 2002" and not "31 December 2001").

publish the provisions necessary to comply with this Directive. They shall forthwith inform the Commission thereof.

They shall apply these provisions from ...¹⁰(at the latest).

When Member States adopt these measures, they shall contain a reference to this Directive or shall be accompanied by such reference on the occasion of their official publication. The methods of making such reference shall be laid down by Member States.

2. As soon as this Directive has entered into force, Member States shall ensure that the Commission is informed, in sufficient time for it to submit its comments, of any draft laws, regulations or administrative provisions which they intend to adopt in the field covered by this Directive.]

[Article...

Member States shall adopt and publish, not later than , the laws, regulations and administrative provisions necessary to comply with this Directive before They shall forthwith inform the Commission thereof.

When Member States adopt these measures, they shall contain a reference to this Directive or shall be accompanied by such reference on the occasion of their official publication. The methods of making such reference shall be laid down by Member States.]

[Article...

Member States shall communicate to the Commission their laws, regulations and administrative provisions with regard to the application of this Directive.]

[Article...

Member States shall immediately inform the Commission of measures taken pursuant to this Directive.]¹¹

[Article...¹²

This Directive shall enter into force on]

[This Directive shall enter into force on the (.....) day (following that) of its publication in the Official Journal of the European Communities]

[It shall apply until]

[It shall expire on]

[Article...

This Directive shall apply from (until) (from to)]

Article...

This Directive is addressed to the Member States.

(This Directive is addressed to)

[This Directive is addressed to the Member States in accordance with the Treaty establishing

¹⁰ The date to be indicated is that of the start of the new arrangements (i.e. "1 January 2002" and not "31 December 2001").

¹¹ This wording is used when the Directive makes provision simply for the right to take measures.

¹² This Article is used for Directives addressed to all Member States. Since the entry into force of the Treaty on European Union, such directives no longer have to be notified to the Member States, but have to be published in the Official Journal of the European communities. They enter into force in accordance with the same rules as Regulations (see Article 254(2) of the EC Treaty). For Directives addressed to individual Member States or those falling within the Euratom Treaty, the notification procedure must always be applied (see Article 254(3) of the EC Treaty and Article 163, second subparagraph, of the ECSC Treaty).

the European Community.]

Done at

President

**For the Council
The**

3. DIREKTIVE

DIREKTIVA SAVJETA..../.../...¹³ od

SAVJET EVROPSKE UNIJE,

[imajući u vidu Ugovor ,] [a naročito član (čl.)....,]

[imajući u vidu ,]

[imajući u vidu predlog Komisije,]

[imajući u vidu nacrt direktive koji je podnijela Komisija,]

[imajući u vidu inicijativu (države članice),]

[nakon konsultacija sa Komisijom,]

[imajući u vidu mišljenje Evropskog parlamenta,]

[imajući u vidu mišljenje Ekonomsko-socijalnog komiteta,]

[imajući u vidu mišljenje Komiteta regiona,]

[imajući u vidu mišljenje Evropske centralne banke,]

[postupajući u skladu sa postupkom iz člana 252 Ugovora,]¹⁴

s obzirom na to da:

(1)

(2)

(),

DONIO JE OVU DIREKTIVU:

[Član 1

Ova direktiva primjenjuje se na (odnosi se na) (Svrha ove direktive je ...)]

Član...

1. Države članice donose zakone i druge propise (preduzimaju mjere) potrebne za usklađivanje sa ovom direktivom do ... (koji važe od ...¹⁵) (u roku od ... od dana stupanja na

¹³ Ne preporučuje se upotreba rednog broja ("prvi", "drugi" itd.) ispred riječi "Direktiva Savjeta". (Takvo numerisanje, koje može biti korisno stručnjacima prije donošenja direktive, suvišno je jer direktiva po donošenju dobija službeni broj; takođe, numerisanje može izazvati zabunu ako se prvobitno predviđeni redosljed ne poštuje hronološki prilikom donošenja direktiva.)

¹⁴ Tzv. postupak saradnje uveden Jedinstvenim evropskim aktom i izmijenjen i dopunjen Ugovorom o Evropskoj uniji.

snagu (donošenja) (notifikacije). One o tome odmah obavještavaju Komisiju.

Kada države članice utvrde ove mjere, one će sadržati pozivanje na ovu direktivu ili se pozivanje na ovu direktivu navodi prilikom njihovog službenog objavljivanja. Načine takvog pozivanja utvrđuju države članice.

2. Države članice Komisiji dostavljaju tekst (glavnih) odredaba domaćeg prava koje donesu u oblasti na koju se odnosi ova direktiva (zajedno sa tabelom koja sadrži uporedni prikaz odnosa odredaba ove direktive i odredaba donesenih domaćih propisa). (Komisija o tome obavještava druge države članice.)

[Član...

1. Do ... države članice (nakon savjetovanja sa Komisijom,) usvajaju i objavljuju potrebne odredbe, kako bi se uskladile sa ovom direktivom. One o tome odmah obavještavaju Komisiju.

One ove odredbe primjenjuju (najkasnije) od ...¹⁶

Kada države članice utvrde ove mjere, one će sadržati pozivanje na ovu direktivu ili se pozivanje na ovu direktivu navodi prilikom njihovog službenog objavljivanja. Načine takvog pozivanja utvrđuju države članice.

2. Čim ova direktiva stupi na snagu, države članice o tome obavještavaju Komisiju, ostavljajući joj dovoljno vremena da dostavi svoje primjedbe na nacрте svih zakona i drugih propisa koje namjeravaju da donesu u oblasti na koju se odnosi ova direktiva.]

[Član...

Države članice dužne su da donesu i objave zakone i druge propise potrebne za usklađivanje sa ovom direktivom do One o tome odmah obavještavaju Komisiju.

Kada države članice utvrde ove mjere, one će sadržati pozivanje na ovu direktivu ili se pozivanje na ovu direktivu navodi prilikom njihovog službenog objavljivanja. Načine takvog pozivanja utvrđuju države članice].

[Član...

Države članice Komisiji dostavljaju svoje zakone i druge propise koji se odnose na primjenu ove direktive.]

[Član...

Države članice odmah obavještavaju Komisiju o mjerama preduzetim na osnovu ove direktive.]¹⁷

[Član...¹⁸

Ova direktiva stupa na snagu ...]

[Ova direktiva stupa na snagu (danom) (...dana od dana) objavljivanja u Službenom listu evropskih zajednica.]

[Primjenjuje se do ...]

¹⁵ Datum koji treba navesti je datum stupanja na snagu novih rješenja propisanih direktivom (tj. "1. januar 2002. godine", a ne "31. decembar 2001. godine").

¹⁶ Datum koji treba navesti je datum stupanja na snagu novih rješenja propisanih direktivom (tj. "1. januar 2002. godine", a ne "31. decembar 2001. godine").

¹⁷ Ova formulacija upotrebljava se kad direktiva predviđa samo pravo na preduzimanje mjera.

¹⁸ Ovaj se član upotrebljava kod direktiva upućenih svim državama članicama. Nakon stupanja na snagu Ugovora o Evropskoj uniji, o tim direktivama ne treba više obavještavati države članice, ali se one moraju objaviti u Službenom listu evropskih zajednica. One stupaju na snagu prema istim pravilima koja važe za regulative (v. član 254 stav 2 Ugovora o EZ). Za direktive upućene pojedinim državama članicama ili onim državama članicama na koje se primjenjuje Ugovor o Euroatomu, postupak notifikacije mora se uvijek sprovesti (v. član 254 stav 3 Ugovora o EZ i član 163 podstav 2 Ugovora o EZUČ).

[Prestaje da važi ...]

[Član...

Direktiva se primjenjuje od ... (do ...) (od... do)]

Član...

Ova direktiva upućena je državama članicama.

(Ova direktiva upućena je...)

[Ova direktiva upućena je državama članicama u skladu sa Ugovorom o osnivanju Evropske zajednice.]

Sačinjeno u
Savjet

Za
Predsjednik